

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра цивільно-правових дисциплін факультету №4

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

з навчальної дисципліни «**Цивільне право**» обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

081 «Право» (поліцейські);

м. Харків
2023 рік

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 4
Протокол від 16.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4 протокол № 9 від 16.08.2023 р.

Відповідальна особа:

Професор кафедри, доктор юридичних наук **Сліпченко С.О.**, доцент кафедри, кандидат юридичних наук **Шишка Н.В.**, доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент **Піхурець О.В.**

Розробники:

1. Завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, професор **Зайцев О.Л.**
2. Професор кафедри, доктор юридичних наук, професор **Сліпченко С.О.**
3. Доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент **Піхурець О.В.**
4. Професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор **Шишка О.Р.**
5. Доцент кафедри, кандидат юридичних наук **Шишка Н.В.**
6. Доцент кафедри, кандидат юридичних наук **Бортнік О.Г.**

Рецензенти:

1. Проектор з наукової роботи Харківського університету, канд. юрид. наук, професор **Сергієнко В. В.**
2. Завідувач кафедри трудового та господарського права факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юрид. наук, професор **Мельник К. Ю.**

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 3							
Тема № 1: Цивільне право – галузь приватного права.	7	2		2		3	ЗАЛІК
Тема № 2: Акти цивільного законодавство України.	5			2		3	
Тема № 3: Цивільні правовідносини.	6			2		4	
Тема № 4: Фізична особа.	8	2		2		4	
Тема № 5: Юридичні особи. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.	6			2		4	
Тема № 6: Об’єкти цивільних прав.	4	2		2		2	
Тема № 7: Правочини.	6			2		2	
Тема № 8: Представництво.	4			2		2	
Тема № 9: Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність.	6	2		2		2	
Тема № 10: Особисті немайнові права фізичної особи.	6			2		4	
Тема № 11: Право власності та інші речові права.	10	2		4		4	
Тема № 12: Загальні положення про право інтелектуальної власності.	7			2		5	
Всього за семестр № 1	75	10		26		39	
Семестр № 4							
Тема № 13: Загальні положення про зобов’язання.	11	2		4		7	ЕКЗАМЕН
Тема № 14: Загальні положення про договір.	10	2		2		6	
Тема №15: Окремі види договорів.	26	2		14		10	
Тема № 16:Недоговірні зобов’язання.	14	2		4		8	
Тема № 17: Загальні положення про спадкування.	14	2		4		6	
Всього за семестр № 2	75	10		28		37	
Всього за 1 і 2 семестри	150	20		54		76	

2. Загальні методичні вказівки

Цивільне право займає одне з провідних місць серед інших галузей права, оскільки воно покликане захищати свободу особи, право приватної власності, гарантувати мінімальне втручання держави і її органів у приватні правовідносини. За допомогою цивільно-правових норм здійснюється регулювання та захист широкого спектра суспільно-економічних відносин, серед яких найважливіше місце посідають особисті права і свободи особи; право приватної власності, договірне право, зобов'язання, що виникають із заподіяння шкоди, спадкове правонаступництво й інші. Створення соціально орієнтованої економіки, дійсне спрямування зусиль держави на задоволення потреб споживача, забезпечення умов для розвитку підприємництва, ділової і творчої ініціативи, розбудова правового суспільства, де людина з гідністю буде почувати себе незалежною, – ось напрями, в реалізації яких цивільне право відіграє суттєву роль.

Цивільне право є однією з найбільших та найскладніших галузей права. Складнощі його вивчення пояснюються великим обсягом навчального матеріалу, складністю теоретичних категорій, мінливістю та суперечливістю законодавчих актів.

Практичні заняття з цивільного права – це форма навчальних занять, яка передбачає різноманітні варіанти демонстрації курсантами та студентами рівня засвоєння лекційного матеріалу, знань, що були здобуті ними при самостійному опрацюванні навчально-наукової та періодичної літератури, нормативних актів, судової та господарської практики й інших джерел.

Метою практичних занять є: по-перше, перевірка рівня засвоєння програмного матеріалу курсантами та слухачами; по-друге, залучення курсантів та слухачів до активної участі у процесі отримання знань, вмінь та навичок у сфері професійної підготовки юриста-правознавця, зокрема, до практичного розв'язання цивільних справ.

Практичні заняття можуть проводитися у формі: семінарського заняття; колоквіуму, що передбачає опитування викладачем усіх студентів групи за темою заняття; власне практичного заняття, на якому заслуховуються письмові рішення за матеріалами наданих студентам фабул цивілістичних завдань; виконання контрольних письмових робіт, що проводяться під час заняття. Крім того, практичні заняття відбуваються у формі заслуховування та обговорення (дискусії) окремих питань теми чи доповідей студентів для більш детального та повного засвоєння матеріалу, що має практичне значення.

Пропущені практичні заняття курсанти чи студенти мають відпрацювати викладачу, який веде практичні заняття, лектору або викладачу, що чергує на кафедрі. Відпрацювання може відбуватися такими способами:

- 1) усно, з розкриттям питань пропущеної теми;**
- 2) письмово, в робочому зошиті у вигляді відповіді на запитання пропущеної теми;**
- 3) шляхом написання реферату з пропущеної теми.**

В будь-якому випадку відпрацювання можливе у разі наявності письмового виконання завдань у робочому зошиті.

Для правильного і повного виконання завдань курсанти (студенти) повинні: по-перше, ознайомитися з методичними вказівками до кожної теми, по-друге, вивчити рекомендовані нормативні акти і літературу і, по-третє, перевірити опанування теми за питаннями для самоконтролю. Після цього курсанти (студенти) повинні розібратися з умовами завдання, з'ясувати юридичне значення кожного наведеного у завданні факту, проаналізувати взаємовідносини сторін, позиції суду, прокурора або адвоката, продумати відповіді на поставлені запитання, змодельовати контраргументи. Слід мати на увазі, що в деяких завданнях передбачена можливість двох і більше рішень шляхом самостійного внесення змін і доповнень у фактичні обставини справи.

Своє рішення курсанти (слухачі) повинні викласти у спеціально відведеному для цього конспекті (робочому зошиті) **письмово** (бажано кожне рішення розміщати на новій сторінці) із зазначенням номера теми та завдання. Вирішення практичного завдання повинно бути повним, ясным, чітким, без зайвої деталізації, яка не має правового значення у даній справі.

В ***вступній частині*** необхідно, зокрема, **вказати зміст і підстави позовних вимог**; чи визнає відповідач позов; якщо визнає – повністю чи частково; у разі заперечень – у чому суть заперечень проти позову; зміст пояснень прокурора, заявників, заінтересованих і третіх осіб; пояснення (висновки) органів, організацій або громадян, які захищають в силу закону права інших осіб.

Описова частина рішення має містити встановлені курсантами (студентами) **обставини, які мають значення для справи**, їх юридичну оцінку, а також оцінку всіх доказів, розрахунки, з яких сторони виходили при визнанні грошових та інших майнових вимог. Якщо курсант (студент) вважає за необхідне вийти за межі фабули практичного завдання, він зобов'язаний це мотивувати.

Мотивувальна частина рішення має обов'язково містити **посилання на закон та інші нормативні акти матеріального права**, а в окремих випадках – на норми Конституції України, на підставі яких визначено права і обов'язки сторін у спірних правовідносинах, у певних випадках – на керівні постанови Верховного Суду з питань застосування законодавства при вирішенні цивільних справ. Практичне вирішення у разі необхідності можливо мотивувати за допомогою доктрини цивільного права та тлумачень норм права, що містяться в підручниках, посібниках, періодичних виданнях, матеріалах лекційного курсу.

Резолютивна частина рішення практичного завдання повинна мати **вичерпні, чіткі, безспірні, логічно узгоджені висновки**, які впливають зі встановлених фактичних обставин по суті розглянутого завдання. В ній, зокрема, має бути зазначено:

а) повністю чи частково задоволено позовні вимоги чи в позові відмовлено;

б) які саме права позивача визнано чи поновлено, розмір грошових сум чи перелік майна, присуджених позивачу;

в) вартість майна, яке належить стягнути з відповідача, якщо при виконанні рішення присудженого майна у наявності не буде;

г) які конкретно дії і на чию користь відповідач повинен вчинити чи яким іншим передбаченим законом способом підлягає захисту порушене право;

д) в яких межах допускається негайне виконання рішення, коли суд зобов'язаний або вправі його застосувати.

Слід звернути увагу курсантів (студентів) на те, що вони вправі за своєю ініціативою з метою більш повного аналізу умов завдання та для захисту прав і охоронюваних законом інтересів фізичних і юридичних осіб, про яких йдеться в фабулі завдання, вийти за межі умов завдання та поставлених до завдання запитань.

Приклад виконання завдання

Губенко видала дві довіреності Шумко і Кирилко на отримання грошових вкладів у відділеннях ощадного банку в м. Харкові. Незабаром вона померла. Її сестри пред'явили позов про визнання довіреностей недійсними і стягнення з Шумко і Кирилко одержаних сум, вказавши, що Губенко в момент оформлення довіреностей внаслідок хворобливого стану не могла розуміти значення своїх дій і керувати ними. Суд позов не задовольнив, оскільки, як встановила судово-психіатрична експертиза, Губенко розуміла значення своїх дій і могла керувати ними в момент видачі довіреностей.

Чи може суд визнати довіреність недійсною? Які наслідки впливають зі смерті Губенко, що видала довіреність? Яке рішення повинен прийняти суддя?

Вирішення

Аналіз умов завдання дає підстави дійти висновку, що для його вирішення потрібно знати теми «Правочини», «Представництво», «Довіреність», «Спадкування» і насамперед, розглянути питання щодо визнання правочину недійсним.

Описова частина. Змістом позовної заяви спадкоємців Губенко є визнання недійсними довіреностей свого спадкодавця і стягнення одержаних за ними грошей Шумко і Кирилко у відділеннях ощадного банку. Підставою позовних вимог був зазначений хворобливий стан Губенко, внаслідок якого вона не могла розуміти значення своїх дій і керувати ними. Відповідачки позов не визнали, оскільки Губенко розуміла значення своїх дій і могла керувати ними.

Мотивувальна частина. Для вирішення цього завдання мають значення такі обставини: правова підстава, за якою Губенко видала Шумко і Кирилко довіреності; час отримання грошей в ощадному банку; розмір отриманих коштів. Оскільки більшість фактичних обставин правовідносин, які відбулися, нам невідомі, можемо передбачити декілька варіантів рішень:

- **в першому варіанті** рішення ми виходимо з того, що між Губенко та Шумко і Кирилко виникли відносини з представництва, передбачені п. 1 ст. 237 Цивільного кодексу України (надалі ЦК України), за яким Шумко і Кирилко

зобов'язались або мали право вчинити правочин (отримати гроші в ощадному банку) від імені Губенко. Представництво ґрунтувалось на підставі договору доручення, укладеного в усній формі (ст.1000 ЦК України), та довіреностей, які відповідно до п. 3 ст. 244 ЦК України Губенко видала Шумко і Кирилко. Ст. 239 ЦК України не передбачає можливості виникнення прав та обов'язків за правочином у представників, тому отримані гроші повинні бути повернуті Шумко і Кирилко спадкоємцям Губенко, оскільки відповідно до ст. 1216 ЦК України до них перейшли всі майнові права та обов'язки померлого як до універсальних правонаступників, незалежно від того, коли вони виникли - до смерті чи після смерті спадкодавця, якщо вони не припинилися смертю спадкодавця.

- у **другому варіанті** рішення, яке істотно відрізняється від попереднього, ми виходимо за межі заперечення позову. Можливо, Губенко видала довіреності Шумко і Кирилко не на підставі представництва, а за іншими правочинами. Наприклад, мав місце договір дарування в усній формі на суму, яка не перевищує п'ятдесятикратний розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, що передбачається ст. 719 ЦК України. Або у формі довіреності могли бути здійснені розрахунки за усними оплатними договорами (купівлі-продажу, найму, підряду й інші). Зрозуміло, що у цьому випадку представництво за довіреністю є удаваним правочином, оскільки він укладений сторонами тільки для приховування іншого правочину (дарування, купівлі-продажу чи інших) і для спрощення отримання коштів в ощадному банку. Ст. 235 ЦК України правовим наслідком удаваного правочину передбачає застосування до сторін правил того правочину, який вони насправді вчинили. Тому право на отримані кошти виникає у Шумко і Кирилко, якщо вони встигли отримати кошти до часу смерті Губенко, а у сестер Губенко, якщо Шумко і Кирилко не встигли отримати кошти до смерті Губенко, оскільки обов'язок сплати за невиконаними договорами спадкодавця буде покладений на спадкоємців (сестер Губенко), що передбачено ст. 1218 ЦК України.

Резолютивна частина. Виходячи зі встановлених фактичних обставин, можна дійти таких висновків по суті розглянутого завдання. *У першому випадку* цивільний позов сестер Губенко підлягає задоволенню повністю, якщо буде встановлено, що між сторонами виникли відносини з представництва, передбачені п. 1 ст. 237 ЦК України, а отримані Шумко і Кирилко гроші мають бути повернуті спадкоємцям Губенко. *У другому випадку* позов не підлягає задоволенню. Якщо довіреність була видана не на підставі представництва, а за іншим договором, то право на отримані кошти у Шумко та Кирилко виникає з моменту їх одержання до часу смерті Губенко.

3. Методичні вказівки до практичних занять

ТЕМА № 1. Цивільне право – галузь приватного права.

Практичне заняття за темою: Цивільне право – галузь приватного права.

Навчальна мета заняття є поглиблення і закріплення знань про: місце цивільного права у системі правових галузей, визначення ролі цивільного права в регулюванні майнових та особистих немайнових відносин; поняття, предмет і методи науки цивільного права; функції та принципи цивільного права та його систему.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття цивільного права як галузі права, законодавства, науки та навчальної дисципліни.
2. Предмет цивільно-правового регулювання суспільних відносин.
3. Метод цивільно-правового регулювання суспільних відносин, його особливості.
4. Функції цивільного права.
5. Принципи цивільного права.
6. Система цивільного права.

Література :

Основна:

1. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.
2. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
3. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
4. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016. 760 с.
5. Цивільне право : підручник : в 2 т. : затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.
6. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 232 с.

7. Цивільне право України. У двох частинах. Ч. 1. Навчальний посібник / За заг. ред. В.А. Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 400 с.

Допоміжна:

1. Косяченко К. Е. Замкова Д. Р. Сучасні проблеми цивільного права України в інших галузях права. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції, 2019. № 6. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2019/8.pdf

2. Кухарев О.Є. Диспозитивність як базова категорія приватного права. Право і суспільство, 2017. № 6. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/6_2017/part_1/14.pdf

3. Васильєв В. В. Диспозитивність та імперативність у цивільно-правовому регулюванні суспільних відносин: прояви та співвідношення. Правова позиція, 2018. № 2 (21). URL: <http://legalposition.umsf.in.ua/archive/2018/2/16.pdf>

4. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарева О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10201/Tsyvilne%20pravo%20Ukrainy_1_Navch%20posib_Kroitro_Kukhariev_Tkalych_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

5. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/%D0%9A%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%A0%20%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D0%A0%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%9E%D0%9C%201.pdf>

6. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu_navch%20posib_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

7. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.] Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. Ч. 1. 295 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf>

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття проводиться шляхом ознайомлення із навчальними питаннями та нормативними актами, які підлягають застосуванню при вирішенні практичних завдань

II. Порядок проведення основної частини заняття

1. Поняття цивільного права як галузі права, законодавства, науки та навчальної дисципліни.

У першому питанні розкривається система цивільного права: галузі, підгалузі, інститути. Вказуються інститути цивільного права: право власності, зобов'язальне право, право інтелектуальної власності інші. Поглиблюючи свої знання про цивільного права слід розмежовувати такі поняття як галузь цивільного права та залузь законодавства, науки та навчальної дисципліни. Відповідно і їх система буде різною. Важливо мати на увазі, що цивільне право як галузь права – система норм права, що регулює особисті немайнові та майнові відносини, які виникають між суб'єктами (фізичними чи юридичними особами) і ґрунтуються на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності їх учасників.

2. Предмет цивільно-правового регулювання суспільних відносин.

Друге питання присвячено аналізу предмета цивільно-правового регулювання суспільних відносин. Важливо звернути увагу на те, що предметом цивільного права охоплюються дві групи відносин: особисті немайнові та майнові відносини. Слід мати на увазі, що особисті немайнові відносини виникають між учасниками цивільних відносин з приводу нематеріальних благ і при цьому тісно пов'язані з особистістю його власника. При цьому майнові відносини виникають між учасниками цивільних відносин з приводу благ які мають майнову цінність.

3. Метод цивільно-правового регулювання суспільних відносин, його особливості

Це питання присвячено аналізу методу цивільно-правового регулювання суспільних відносин. Слід мати на увазі, що під методом цивільно-правового регулювання суспільних відносин розуміється сукупність правових засобів і прийомів впливу на майнові та особисті немайнові відносини, які дістали відображення в цивільно-правових нормах. Також, при розкритті цього питання слід звернути на такі методи цивільного права як: юридична рівність учасників цивільних відносин, диспозитивність; ініціативність у формування і реалізації цивільних правовідносин; майновий характер заходів юридичної відповідальності; компенсаційний характер відповідальності; захист цивільних прав у судовому порядку.

4. Функції цивільного права.

При розкритті даного питання слід мати на увазі, що значення права у суспільстві розкривається через його функції. Вони визначають специфіку галузі права та є засобом узгодження норм. Функції цивільного права – зумовлені предметом і забезпечувані законодавством цілі правової галузі, певні напрями цивільно-правового впливу на особисті немайнові та майнові відносини. Вивчення питання функцій цивільного права потребує

розуміння таких його основних елементів цивільного права, як регулятивна, охоронна, компенсаційна, превентивна (виховна, попереджувально-виховна).

5. Принципи цивільного права.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що принципи права – основні його ідеї, що мають загальнообов'язковий характер внаслідок їх законодавчого закріплення в нормах права. Принципи права визначають сутність самих відносин та їх соціальну спрямованість, галузеві особливості правового регулювання, що сприяє однорідності розуміння сенсу правових норм, їх єдиному правозастосуванню. Важливо і те, що ст. 3 ЦК засадами цивільного законодавства визначені: 1) неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини; 2) неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України і законом; 3) свобода договору; 4) свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом; 5) судовий захист цивільного права та інтересу; 6) справедливість, добросовісність та розумність.

6. Система цивільного права.

Під час вивчення цього питання слід мати на увазі, що система цивільного права – систематизована сукупність його елементів, розташованих у послідовності та ієрархії, що визначаються внутрішньою логікою цієї галузі. При цьому система цивільного права - це сукупність окремих частин - підгалузей, інститутів, субінститутів, цивільно-правових норм, що перебувають у внутрішньому логічному зв'язку та залежності між собою. Структура системи цивільного права визначається особливостями тих відносин, що нею регулюються, а її елементами є цивільно-правові норми, інститути, субінститути і підгалузі.

7. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темі реферату.

Ситуаційні завдання

Завдання №1

Проаналізуйте наведені ситуації:

1. Ковальов прийшов на роботу і не привітався з колегами. Один з них, Віденко, вголос та в критичній формі висловився стосовно виховання Ковальова і манер його поведінки в колективі, внаслідок чого виникла сварка. Більшість працівників пересварилися між собою, іншим був зіпсований настрій, а у відділі встановилася гнітюча обстановка. Деякі з працівників вважали, що внаслідок сварки було порушено право на гідність і звернулися до роботодавця з вимогою навести належний порядок і створити умови для плідної праці.

2. Головань внаслідок порушення правил обгону пошкодив автомобіль Mercedes (зіпсовано крило, пошкоджене фарбування, стояк дверей, розбите переднє вітрове скло та фара), яким керував Криворучко – працівник поліції. На вимогу відшкодувати завдану шкоду Головань зазначив, що коштів, необхідних

на ремонт, в нього немає, іншого майна також, і нічого робити він не буде, а натомість запропонував Криворучко забрати його автомобіль ВАЗ 2101 1997 року випуску. Більше того, Головань заявив, що, якщо Криворучко наполягатиме на своєму, то він звернеться до інспекції з особового складу зі скаргою про незаконні вимоги і погрози.

На вимогу Криворучко факт дорожньо-транспортної пригоди (ДТП) було запротокольовано, складено схему. Проведене автотоварознавче дослідження встановило розмір завданого збитку – 156 тис. гривень. В інспекції з особового складу Головань порадили пред'явити свої претензії до суду.

Визначити, які виникли відносини? Яке правове становище працівника поліції в разі автотранспортної пригоди за його участі? Чи може він захистити свої права і які перспективи цивільного позову про відшкодування завданого збитку в разі звернення до суду?

Завдання №2

Раковський останні три роки за договором підряду передавав виготовлені ним на своєму подвір'ї та в своїй власній печі гончарні вироби приватному підприємцю Петухову. Відповідно до усної домовленості за кожен передану партію товару Раковський отримував визначену суму грошей. У зв'язку із настанням пенсійного віку, Раковський звернувся до Петухова з проханням видати довідку про отриману заробітну плату і видати трудову книжку. Петухов йому відмовив і сказав, що як покупець та приватний підприємець, який працює на єдиному податку, не вів записів, а оскільки в нього немає найманих працівників, то не вів і трудових книжок. Він порадив Раковському звернутися до податкової інспекції і отримати довідку про сплачені ним податки і таким чином вирішити питання про розмір облікової суми для визначення розміру пенсії. Але виявилось, що Раковський як безробітний стояв на обліку у Центрі зайнятості і майже два роки отримував допомогу як безробітний. Податки він не сплачував і декларації про отримані доходи не подавав.

Проконсультуйте Раковського з приводу галузевої приналежності його відносин з Петуховим, його правового становища та можливого врегулювання ситуації.

Завдання №3

Виходячи з житлового будинку на тренування Вовк, професійний футболіст, підковзнувся на східцях і зламав ногу. Внаслідок цього він протягом тривалого часу перебував на лікуванні, пропустив футбольний сезон і за контрактом втратив свій гонорар та преміальні виплати.

Який характер носять відносини, що виникли? Що б ви порадили Вовку, якби з'ясувалося, що:

- а) східці спеціально були вимазані слизькою рідиною малолітніми «жартівниками», що проживають у тому ж будинку;
- б) східці не були очищені двірником від льоду;
- в) східці ненароком були вимазані сметаною, яка витекла із розірваного

пакета сусідки, а коли та пішла за ганчіркою, щоб прибрати, сталася пригода.

Завдання №4

Між батьком та повнолітньою донькою – студенткою одного з вищих навчальних закладів – сталася сварка. Внаслідок особистої неприязні до друга доньки батько заборонив їй виходити з дому і запрошувати до себе як своїх друзів, так і друга. Він наказав їй вести домашнє господарство, поратися на кухні та інше. В разі відмови пригрозив нанесенням тілесних ушкоджень та тим, що взагалі вижене з хати на вулицю. Одночасно він розірвав договір на навчання із закладом, де вчилася донька, і відмовився у подальшому сплачувати за її навчання.

Вважаючи це порушенням своїх прав, донька звернулася до вас як юрисконсульта за консультацією. Яку пораду і на якій правовій підставі ви можете їй надати?

Завдання №5

У червні 2014 р. до суду з позовом про визнання прав спадкоємця звернувся Жадан, племінник померлого у березні Ковалю. Своє звернення він обґрунтував тим, що у Ковалю нема спадкоємців першої черги, а рідна сестра спадкодавця постійно проживає у США і у своєму листі на його ім'я не заперечувала проти того, щоб Жадан прийняв спадщину. Крім Жадана, з такою ж заявою звернулась і тітка померлого.

Як з'ясувалося згодом, фактично майном померлого після його смерті опікувалася Діденко, яка проживала разом з ним однією сім'єю ще за рік до смерті. Вона теж пред'явила вимоги на частину майна на тій підставі, що з померлим спільно вела господарство, доглядала за його майном і підтримувала його в належному стані. До того ж вона – одинока жінка, яка не має власного житла.

Якого змісту правовідносини виникли в даному випадку? Яке рішення повинен винести суддя?

Завдання №6

До суду звернувся Кулик з позовом до Сіренка про відшкодування шкоди, завданої відмовою від шлюбу. З матеріалів справи стало відомо, що донька Кулика та син Сіренка подали до органів РАЦС заяву про реєстрацію шлюбу. За домовленістю сторін було призначено дату вінчання та весілля, розпочато приготування до весільної церемонії.

За тиждень до дати призначеного весілля наречений отримав інформацію про непристойну поведінку нареченої, яка зустрічалась одночасно з іншим чоловіком та за плату надавала послуги інтимного характеру. На його думку, це робило неможливим реєстрацію шлюбу і компрометувало його. Внаслідок цього наречений відмовився від реєстрації шлюбу, про що повідомив батька нареченої та РАЦС.

Батько нареченої надав докази про те, що ним витрачені кошти на підготовку проведення церемонії реєстрації шлюбу, закуплені продукти,

внесений завдаток власнику кафе, де мало проходити святкування весілля.

Які правовідносини виникли між сторонами ?

Завдання №7

Після смерті батька мешканець м. Харкова Матвієнко внаслідок складеного на його користь заповіту отримав право на спадщину у м. Краків. До складу спадщини входив будинок, автомобіль. Після отримання спадщини до Матвієнка як до спадкоємця звернулась Татарченко, яка була співмешканкою батька Матвієнка. При виділенні частки майна, яке вона набула, спільно проживаючи разом із померлим, до неї пред'явив позов про сплату певної суми грошей Дубцов, котрий став інвалідом внаслідок виробничого травматизму, коли працював садівником в усадьбі батька.

Після прийняття спадщини Матвієнко вирішив залишити собі автомобіль, будинок продати своєму знайомому мешканцю м. Ужгорода, що збирався на постійне місце проживання до м. Кракова.

Підготуйте розгорнуту консультацію щодо того, якими нормами права слід керуватися Матвієнку.

Теми рефератів:

1. Поняття цивільного права як галузі права, законодавства, науки та навчальної дисципліни.
2. Предмет цивільно-правового регулювання суспільних відносин.
3. Метод цивільно-правового регулювання суспільних відносин, його особливості.
4. Функції цивільного права.
5. Принципи цивільного права.
6. Система цивільного права.

ІІІ. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 2. Цивільне законодавство України.

Практичне заняття за темою: цивільне законодавство України.

Навчальна мета заняття є: з'ясування поняття і структури цивільного законодавства; набуття навичок роботи з нормативними матеріалами.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Акти цивільного законодавства, їх система. Конституція України та її значення для цивільного законодавства. Цивільний кодекс України як основа цивільного законодавства. Закони України. Укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України. Акти законодавства інших органів державної влади України, органів влади Автономної Республіки Крим.

2. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб.

3. Акти цивільного законодавства і договір. Звичай. Міжнародний договір, який регулює цивільні відносини, як частина національного цивільного законодавства України. Аналогія закону і аналогія права.

Література

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Земельний кодекс України: Закон від 25.10.2001 № 2768-III // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
4. Житловий кодекс України: Закон УРСР від 30.06.1983 № 5464-X // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>
5. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002. № 2947-III // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
7. Повітряний кодекс України від 4.05.1993 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>
8. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
9. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>
10. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.
11. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
12. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

13. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016. 760 с.

14. Цивільне право : підручник : в 2 т. : затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.

15. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 232 с.

16. Цивільне право України. У двох частинах. Ч. 1. Навчальний посібник / За заг. ред. В.А. Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 400 с.

Допоміжна:

1. Васильєв В. Диспозитивність норм цивільного права з точки зору формально – догматичного підходу. Підприємництво, господарство і права. 2018. № 12. С. 10 – 14.

2. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ. Видавничий дім «АртЕк». 2020. 128 с.

3. Кузнецова Н. С. Предмет і система сучасного цивільного права. Право України. 2017. № 5. С. 27 – 35.

4. Погрібний С. О. Цивільні відносини як об'єкт правового регулювання. Актуальні проблеми приватного права України: Збірник статей до ювілею Н. С. Кузнецової. Відп. ред. Р. А. Майданик та О. В. Кохановська. К. : ПрАТ «Юридична практика», 2014. С. 359 – 372.

5. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu_navch%20posib_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

6. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Принципи цивільного права України в контексті їхнього співвідношення з DCFR. Актуальні проблеми держави і права. зб. наук. пр. редкол.: В. В. Завальнюк (голов. ред.) [та ін.]; відп. за вип. М. В. Афанасьєва. Одеса : Юрид. л-ра, 2015. Вип. 75.

7. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.] – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. Ч. 1. 295 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf>

8. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарева О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016. URL:

http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10201/Tsyvilne%20pravo%20Ukrainy_1_Navch%20posib_Kroitor_Kukhariev_Tkalych_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

9. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL:

<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/%D0%9A%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%A0%20%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D0%A0%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%9E%D0%9C%201.pdf>

10. Чанишева А. Р. Щодо дії актів цивільного законодавства у часі та моменту виникнення правовідносин. Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць, 2014. Вип. 72. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2781/Chanisheva%20Shodo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

11. Яроцький В. Нормативно-організаційні та самоорганізаційні засади регулювання цивільних відносин. Актуальні проблеми співвідношення та взаємовпливу сучасної цивілістичної доктрини, законодавства та практики правозастосування в Україні : збірник статей до 60-річного ювілею доктора юридичних наук, професора Віталія Леонідовича Яроцького. Упорядники: В. В. Надьон, Т.О. Музика, Ю.М. Філонова. Одеса : 28 Видавничийдім «Гельветика», 2022. 498 с., с. 20–32.

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття проводиться шляхом ознайомлення із навчальними питаннями та нормативними актами, які підлягають застосуванню при вирішенні практичних завдань

II. Порядок проведення основної частини заняття

1. Акти цивільного законодавства, їх система. Конституція України та її значення для цивільного законодавства. Цивільний кодекс України як основа цивільного законодавства. Закони України. Укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України. Акти законодавства інших органів державної влади України, органів влади Автономної Республіки Крим.

Вивчення даних питань пов'язане із необхідністю послідовно розкривати питання, щодо акти цивільного законодавства, їх система: Конституція України та її значення для цивільного законодавства; Цивільний кодекс України як основа цивільного законодавства; закони України; Укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України; акти законодавства інших органів державної влади України, органів влади Автономної Республіки Крим.

2. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб.

Розглядаючи питання дії актів цивільного законодавства у часі необхідно встановити момент вступу їх в дію і момент припинення їх дії. Окремо розгляньте питання дія актів цивільного законодавства у просторі та за колом осіб.

3. Акти цивільного законодавства і договір. Звичай. Міжнародний договір, який регулює цивільні відносини, як частина національного цивільного законодавства України. Аналогія закону і аналогія права.

Розкриваючи питання акти цивільного законодавства і договір необхідно дати визначення договору. Потрібно зазначити, що цивільні відносини регулюються нормами законодавства або угодою сторін. Указати за яких умов міжнародний договір стає частиною національного законодавства України. Відмітити особливості міжнародного договору при урегулюванні цивільних правовідносин. Розкриваючи питання звичай необхідно перш за все дати характеристику звичаю ділового обороту.

4. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темі реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми 2. Цивільне законодавство України.

Ситуаційні завдання

Завдання №1

Проаналізуйте наведені ситуації:

1. Після одержання свідоцтва про спадщину на дім у м. Мюнхен, Кисельов, який постійно проживає в м. Харкові, продав його Ламінарному. Через деякий час будинок згорів. Ламінарний подав позовну заяву до Київського районного суду м. Харкова про визнання првочину недійсним, оскільки він не зареєстрував будинок у виконавчому комітеті ради народних депутатів.

2. У результаті ДТП, що сталася 12 червня 2021 року у м. Кишеневі, з вини водія Сіренка І. громадянина України, жителю м. Чугуєва Миколаєву О. завдано шкоди (розбитий автомобіль «Таврія», заподіяні тяжкі тілесні ушкодження, внаслідок чого він став інвалідом І групи). Потерпілий звернувся до суду м. Кишенева з позовною заявою про відшкодування завданої шкоди.

3. У січні 2018 року тижневик «Товариш» опублікував начебто написаний 40 років тому лист групи українських письменників, серед яких були підписи І. Драча, Д. Павличка, В. Яворівського на ім'я голови КДБ Андропова Ю.В., в якому засуджувалася націоналістична діяльність Світличного, Стуса, братів Горинів, Мороза, Чорновола та інших. Старокиївський районний суд м. Києва за позовом В. Яворівського прийняв справу про захист честі й відшкодування моральної шкоди до свого розгляду.

Вказати, законодавство якої держави повинно застосовуватися у зазначених випадках?

Завдання №2

Іванченко уклала оплатний договір з подружжям Сидоренками про сурогатне материнство, який було підписано 17 лютого 2023 року, та

посвідчено нотаріусом. За цим договором Іванченко зобов'язалася за погоджену плату надати послуги з виношування та народження дитини для Сидоренків. У червні 2023 року (через місяць після успішної імплантації ембріона) Іванченко заявила, що, з огляду на постійні сварки з чоловіком через укладений нею договір про сурогатне материнство, вона вимушена перервати вагітність, оскільки цей договір може зашкодити відносинам з чоловіком. Подружжя Сидоренки заперечили та вимагають від Іванченко належного виконання договору. Однак жінка вказала, що через те, що актами цивільного законодавства не передбачена можливість укладення договору про сурогатне материнство, тому вона не вважає вимоги подружжя правомірними і буде діяти на власний розсуд. Подружжя звернулося за правовою допомогою до юридичної консультації з проханням надати їм роз'яснення чи є обґрунтованими доводи Іванченко.

Надайте ґрунтовне роз'яснення сторонам. Розкрийте сутність правил ст. 6 ЦК України про співвідношення актів цивільного законодавства і договору.

Завдання №3

Уткін звернувся до суду з позовом про стягнення 135 тис. гривень з Борисової. Під час розгляду справи було з'ясовано, що Уткін і Борисова спільно проживали без реєстрації шлюбу. Після однієї зі сварок Борисова викинула на смітник клітку з морською свинкою. Зі слів Уткіна, під подвійним дном клітки у нього була схованка, в якій знаходились приховані гроші у заявленій до стягнення сумі. Як пояснила Борисова, вона викинула клітку й тварину тому, що у неї алергія на шерсть та запахи, а Уткін на це та її прохання не звертав уваги.

Які виникли правовідносини та якими нормами права слід керуватись при вирішенні справи?

Теми рефератів:

1. Поняття цивільного права як науки та навчальної дисципліни.
2. Цивільне право та цивільне законодавство. Загальні засади цивільного законодавства.
3. Акти цивільного законодавства, їх система.
4. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб.
5. Акти цивільного законодавства і договір. Звичай. Міжнародний договір, який регулює цивільні відносини, як частина національного цивільного законодавства України.
6. Співвідношення загального і спеціального законодавства. Аналогія закону і аналогія права.
7. Правове значення судової практики, роз'яснень вищих судових інстанцій, та норм моралі.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів;

виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 3. Цивільні правовідносини.

Практичне заняття за темою: цивільні правовідносини.

Навчальна мета заняття є: детальний розгляд поняття та особливостей цивільних правовідносин, їх класифікації та елементів, поняття та видів підстав виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин (юридичних фактів), юридичного складу, формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм права, які регулюють відносини щодо виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття та особливості цивільних правовідносин. Класифікація цивільних правовідносин та її правове значення.
2. Елементи цивільних правовідносин.
3. Поняття та види підстав (юридичних фактів) виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Юридичний склад.

Література

Основна:

1. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.
2. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
3. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
4. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016. 760 с.

5. Цивільне право : підручник : в 2 т. : затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.
6. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 232 с.
7. Цивільне право України. У двох частинах. Ч. 1. Навчальний посібник / За заг. ред. В.А. Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 400 с.

Допоміжна:

1. Кочина О. С., Болдирева В. М. Вплив воєнного стану на цивільні правовідносини. Нове українське право. Вип. 2. 2022. С. 53–58.
2. Кузьмич О. Я. Учасники (суб'єкти) цивільних право–відносин як один із критеріїв визначення третіх осіб. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. 2019. Вип. 51. С.76–87.
3. Кузьмич О. Я. Цивільні правовідносини як один із критеріїв визначення третіх осіб у цивільному праві. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/5/21.pdf>
4. Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту цивільних правовідносин: моногр. Харків, Вид. «Право», 2017. 392 с.
5. Павлюк Н.М. Правова природа та поняття цивільних правовідносин: загальнотеоретичне дослідження. Юридичний науковий електронний журнал. № 3. 2022. С.100–102.
6. Римарчук Р. Основні положення класифікації цивільних правовідносин. Вісник Національного університету Львівська політехніка. Юридичні науки, 2016. № 855. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5691/vnulpurn201685573.pdf>
7. Римарчук Р. Основні положення класифікації цивільних правовідносин. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2017/aug/5691/vnulpurn201685573.pdf>
8. Романова І. Розуміння поняття правовідносин. Новітні кримінально–правові дослідження. 2017. С. 316–319.
9. Сампара Н. Юридичні факти як підстави виникнення субсидіарних цивільно-правових зобов'язань. Актуальні проблеми правознавства, 2017. Випуск 4 (12). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/28563/1/%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0.pdf>
10. Спесивцев Д. Юридичні факти-стани в цивільному праві України: аспекти наукової концепції. Юридичний вісник. Вип. 4. 2019. С. 88–94.
11. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с. URL:

<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu%20navch%20posib%202017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

12. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.] Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. Ч. 1. 295 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83.%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf>

13. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарева О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10201/Tsyvilne%20pravo%20Ukrainy%201%20Navch%20posib%20Kroit%20Kukhariev%20Tkalych%202016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

14. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/%D0%9A%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%A0%20%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D0%A0%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%9E%D0%9C%201.pdf>

15. Яроцька М. В. Аналіз структурних зв'язків між елементами юридичного складу як підстави виникнення майнових цивільних правовідносин. Право і суспільство, 2018. № 1, частина 2. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/1_2018/part_2/21.pdf

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття та особливості цивільних правовідносин. Класифікація цивільних правовідносин та її правове значення.

При вивченні першого питання теми необхідно засвоїти, що цивільні правовідносини - це особисті немайнові та майнові відносини, врегульовані нормами цивільного права, що виникають між автономними рівноправними суб'єктами, які наділені суб'єктивними цивільними правами та суб'єктивними

цивільними обов'язками. Вони мають як загальні особливості, так і специфічні. За різними критеріями цивільні правовідносини поділяються на абсолютні та відносні; речові та зобов'язальні; особисті немайнові та майнові; регулятивні та охоронні.

2. Елементи цивільних правовідносин.

Елементами цивільних правовідносин є:

- 1) учасники або суб'єкти, тобто особи, які беруть участь у них;
- 2) об'єкти, що являють собою немайнове або майнове благо, стосовно якого виникає певний зв'язок між суб'єктами певного правовідношення;
- 3) зміст правовідносин, який складають суб'єктивні цивільні права та суб'єктивні цивільні обов'язки їх учасників.

3. Поняття та види підстав (юридичних фактів) виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Юридичний склад.

Юридичні факти – це певні життєві обставини, з настанням яких норми права пов'язують виникнення, зміну або припинення цивільних правовідносин. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темі реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми 3. Цивільні правовідносини.

Теми рефератів:

1. Поняття та особливості цивільних правовідносин. Класифікація цивільних правовідносин та її правове значення
2. Елементи цивільних правовідносин та їх зміст.
3. Об'єкти та суб'єкти цивільних правовідносин.

Ситуаційні завдання

Завдання № 1

Капітан поліції Остапенко, проходячи повз кар'єр, побачив, що в ополонці тонуть двоє дітей. Рятуючи дітей, він затратив багато зусиль і потонув. Вдова капітана подала позов про відшкодування шкоди, завданої смертю чоловіка, до батьків врятованих. Заперечуючи проти позову, мати одного з врятованих вказала, що відповідати повинна адміністрація школи, в якій у цей час повинен був навчатися її син. Однак в результаті того, що вчителька за порушення дисципліни вигнала його разом із товаришем з класу, вони опинились на розташованому поблизу школи кар'єрі, де і сталася ця трагічна пригода.

Суддя відмовив у прийнятті позову на тій підставі, що відсутній правовий зв'язок між дією вчительки і смертю капітана.

Дати юридичну оцінку ситуації. Встановити підставу виникнення цивільних правовідносин.

Завдання № 2

Поліцейський підрозділу ювенальної превенції Національної поліції України, виступаючи на чергових зборах батьків 10 класу, сказав, що учениця цього класу Липова веде аморальне життя, спілкується з сумнівними особами, веде співжиття за гроші як зі своїми однолітками, так і з іншими чоловіками, розпиває спиртні напої, була затримана в підвалі, де знаходився притон і неодноразово нецензурно висловлювалась на дискотеці. При цьому поліцейським були наведені конкретні приклади й надані копії рішень про притягнення Липової до адміністративної відповідальності.

Мати Липової заявила, що це наклеп, і почала вимагати, щоб поліцейський не тільки вибачився перед нею і донькою, але й відшкодував заподіяну їй та доньці моральну шкоду.

Перевіряючи наведені факти за позовом матері, суддя зробив запит матеріалів із поліції, заведених на Липову.

Чи виникають у даному випадку цивільні правовідносини? Зробіть їх аналіз.

Завдання № 3

Петров як любитель музики в стилі «хардрок» постійно до пізнього вечору, а інколи і вночі, включав на повну потужність музичний центр, що призводило до конфліктів із сусідами. На скарги сусідів про порушення їх права на відпочинок Петров не реагував. Звернення до дільничного офіцера поліції та проведені ним бесіди бажаного результату теж не дали.

Проаналізуйте наведену ситуацію та встановіть підстави здійснення права на особисті уподобання.

Завдання № 4

Коли Дубко виходила з ліфта на неї накинувся сусідський собака без намордника. Він порвав пальто, укусив за руку і налякав Дубко. В результаті укусу вона вимушена була лікуватися, у тому числі від неврозу, бо після цього випадку її довго охоплював страх при появі собак.

На вимогу Дубко купити їй нове пальто та відшкодувати витрати на лікування власник собаки Серов відмовив і пояснив, що собака інстинктивно зреагував без його команди на різкий рух Дубко.

Остання звернулася зі скаргою до поліції про порушення правил виходу собак і відшкодування завданих збитків та моральної шкоди. Після того, як Серов відбувся попередженням, Дубко звернулася із позовом до суду з вимогою про заборону Серову утримувати собак та відшкодувати збитки у розмірі 23000 гривень (1200 гривень – вартість пальто, 4500 гривень – вартість лікування, 6500 гривень – втрата заробітку за час лікування) та відшкодування моральної шкоди в розмірі 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Для забезпечення своїх майнових вимог Дубко попросила накласти арешт на майно Серова, у тому числі на автомобіль і собаку.

Нормами якої галузі права треба врегулювати ці правовідносини? Яке рішення може винести суд?

Завдання № 6

Віленов, викладач одного із ВНЗ, пообіцяв Хомову посприяти у вступі до закладу його доньки для навчання за кошти державного бюджету. Після того, як були подані документи у вказаний Віленовим ВНЗ м. Харкова, він своєї обіцянки не виконав. Хомова вступних іспитів не склала і до ВНЗ не вступила. На вимогу про недотримання обіцянки та відшкодування затрат на репетитора, дорогу, перебування в м. Харкові та передані подарунки Віленов відповів, що внаслідок нагального свого відрядження реальної змоги посприяти у вступі на навчання він не мав. До того ж обіцянка не є підставою для виникнення його обов'язку. Віленов також пояснив, що під час зустрічей з Хомовим він також витрачав гроші: пригощав, коли той приїздив, приймав у себе вдома, придбав та вислав літературу для підготовки до вступу до ВНЗ. Після того, як Хомов йому пригрозив зверненням до прокуратури, Віленов сплатив йому частину коштів. Оскільки Хомов вимагав більше, то Віленов звернувся із заявою до поліції, а потім до суду про повернення переданих під впливом погрози Хомову грошей.

Які виникли правовідносини? Якими нормами права слід керуватися при вирішенні спору?

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 4. Фізична особа.

Практичне заняття за темою: фізична особа.

Навчальна мета заняття є закріпити знання щодо: поняття фізичної особи, правоздатності та дієздатності фізичної особи, індивідуалізації фізичної особи, поняття та цілей опіки та піклування, порядку встановлення опіки та піклування, припинення опіки та піклування, органів які займаються встановленням опіки та піклування.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття фізичної особи.
2. Правоздатність фізичної особи.
3. Цивільна дієздатність фізичних осіб, її зміст та види.

4. Обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи.
5. Визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності.
6. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою.
7. Оголошення фізичної особи померлою.
8. Індивідуалізація фізичної особи.
9. Акти цивільного стану.
10. Опіка та піклування.

Література

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
4. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 4 лютого 1994 р. № 3929-XII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
5. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>
6. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>
7. Положення про дитячий будинок сімейного типу : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 564 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF>
8. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF>
9. Правила опіки та піклування: затв. Держ. комісією України у справах сім'ї та молоді, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.1999 р. № 34/166/131/88 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99>
10. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>
11. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей : Закон України від 2 червня 2005 р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15>
12. Порядок розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові фізичної особи): затв. постановою Каб. Міністрів України від 11.07.2007 р. № 915 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/915-2007-%D0%BF>

13. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
14. Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 28.03.1972 р. № 3 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-72>
15. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.
16. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
17. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
18. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016. 760 с.
19. Цивільне право : підручник : в 2 т. : затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.
20. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 232 с.
21. Цивільне право України. У двох частинах. Ч. 1. Навчальний посібник / За заг. ред. В.А. Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 400 с.

Допоміжна:

1. Водоп'ян Т.В. Правові наслідки визнання фізичної особи – сторони договірної зобов'язання недієздатною. Young Scientist, 2017. № 5.1 (45.1). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5.1/2.pdf>
2. Кравцов С. Сокол А. Обмеження у дієздатності, визнання особи недієздатною та поновлення у дієздатності: цивільно-процесуальний аспект. Підприємництво, господарство і право, 2018. № 5. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/5/10.pdf>
3. Стефанчук М. Поняття й ознаки правоздатності в сучасній цивільно-правовій доктрині. Visegrad Journal on Human Rights. 2016. № 2/1. С. 125–129: http://vjhr.sk/archive/2016_2_1/20.pdf.
4. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu_navch%20posib_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Тіхонова М.А. Щодо права на визначення гендерної приналежності.

Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна, Харків, 25 трав. 2018 р. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. обласний осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків : ХНУВС, 2018. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4851/Shchodo%20pra%20na%20vyznachennia%20hendernoi%20prynalezhnosti_Tikhonova_2018.pdf?sequence=2&isAllowed=y

6. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.] – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. Ч. 1. 295 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf>

7. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10201/Tsyvilne%20pravo%20Ukrainy_1_Navch%20posib_Kroitro_Kukhariev_Tkalych_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

8. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/%D0%9A%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%A0%20%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D0%A0%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%9E%D0%9C%201.pdf>

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття проводиться шляхом ознайомлення із навчальними питаннями та нормативними актами, які підлягають застосуванню при вирішенні практичних завдань

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань

1. Поняття фізичної особи.

При розкритті навчального питання необхідно мати на увазі, що фізична особа є учасником цивільних правовідносин, який характеризується тим, що має волю, може формувати волевиявлення, усвідомлювати значення своїх дій чи бездіяльності та їх наслідки. За загальним статусом усі люди поділяються на громадян України (перебувають у правовому зв'язку з державою Україна і тому

наділяються особливими правами та обов'язками) та негромадян. Загалом усі люди (фізичні особи) на території України у приватній сфері мають рівні права з громадянами України (загальний правовий статус), хоча є і винятки, які здобувач освітньої програми першого рівня вищої освіти повинен проаналізувати та виявити у цьому законодавстві. Важливим при вивченні цього питання є і те, що фізична особа як учасник цивільних правовідносин може мати певні суспільні та природні властивості, що певним чином індивідуалізують її та впливають на її правове становище. До таких властивостей можна віднести: ім'я, вік, місце проживання, сімейний стан, стать, стан здоров'я.

2. Правоздатність фізичної особи.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на: зміст поняття «правоздатності»; момент виникнення та припинення правоздатності; обсяг та зміст правоздатності фізичної особи; співвідношення правоздатності та суб'єктивних прав фізичних осіб; правоздатність громадян інших держав і осіб без громадянства.

3. Цивільна дієздатність фізичних осіб, її зміст та види.

При розкритті навчального питання необхідно мати на увазі, що дієздатність – конкретна умова участі в цивільних правовідносинах самостійно. Формальною підставою для цього є ч.1 ст. 30 ЦК, в якій встановлено, що цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може ними керувати. Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на зміст та її види. Так, залежно від віку фізичної особи, цивільна дієздатність за обсягом поділяється на такі види: часткова цивільна дієздатність малолітньої особи, тобто особи у віці до 14 років (ст. 31 ЦК); неповна цивільна дієздатність неповнолітньої особи, тобто особи у віці від 14 до 18 років (ст. 32 ЦК); повна цивільна дієздатність повнолітньої особи, неповнолітньої особи у разі реєстрації шлюбу (ст. 34 ЦК) та емансипованої особи (ст. 35 ЦК). Залежно від психічного стану здоров'я фізичної особи, може мати місце обмеження цивільної дієздатності фізичної особи (ст. 36 ЦК) та визнання фізичної особи недієздатною (ст. 39).

4. Обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на порядок: обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи; визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності. Також при вивченні цього питання слід сконцентруватися і на питаннях, що стосуються підстав та правових наслідків обмеження цивільної дієздатності фізичної особи; порядку здійснення цивільних прав та обов'язків обмежено дієздатними особами; поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена. Слід мати на увазі, що обмеження цивільної дієздатності фізичної особи здійснюється з підстав передбачених ст. 36 ЦК України та у порядку передбаченому ЦПК України.

5. Визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: підстави та правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною; момент визнання фізичної особи недієздатною; порядок здійснення цивільних прав та обов'язків недієздатними особами; поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною. Слід мати на увазі, що у передбачених законом випадках фізична особа може бути визнана недієздатною. Згідно із ст. 39 ЦК зазначені юридичні заходи застосовуються у зв'язку з тим, що особа хворіє на психічний розлад, що має стійкий хронічний характер, унаслідок чого не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Фізична особа може бути визнана недієздатною лише судом у порядку, передбаченому статтями 236-241 ЦПК.

6. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі аспекти: 1) підстави та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою; 2) опіка над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, а також фізичної особи, місце перебування якої невідоме; 3) скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою та його правові наслідки. Слід мати на увазі, що відповідно до ст. 43 ЦК України фізична особа може бути визнана судом безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування. Безпосередньо порядок визнання фізичної особи безвісно відсутньою встановлюється ЦПК, і ці справи розглядаються судом у порядку окремого провадження. Важливо і те, що безвісна відсутність – це посвідчення в судовому порядку тривалої відсутності фізичної особи в місці її постійного проживання за умов, якщо не вдалося встановити місце її знаходження (перебування).

7. Оголошення фізичної особи померлою.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі його аспекти, як: 1) підстави та правові наслідки оголошення фізичної особи померлою; 2) правові наслідки появи фізичної особи, яка була оголошена померлою. При вивченні цього питання слід мати на увазі, що визнання фізичної особи безвісно відсутньою остаточно не припиняє юридичну невизначеність, що виникла у зв'язку з тривалою відсутністю людини, адже формально вона залишається учасником цивільних правовідносин, зокрема, відносин власності. У той же час, у разі тривалої відсутності фізичної особи, за умови неможливості встановити місце її знаходження, є підстави передбачати, що людина померла. Відповідно до ст. 46 ЦК фізична особа може бути оголошена судом померлою. При цьому не вимагається, щоб попередньо така особа була визнана безвісно відсутньою. Суд розглядає заяву про оголошення фізичної особи померлою в порядку окремого провадження. Оголошення фізичної особи померлою – це посвідчення в судовому порядку факту смерті фізичної особи за наявності умов, визначених законом. Оголошення людини померлою базується на припущенні, що вона померла.

8. Індивідуалізація фізичної особи.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на поняття та правове значення індивідуалізації фізичної особи.

9. Акти цивільного стану.

Під час вивчення цього питання слід визначитись з поняттям та значенням актів цивільного стану, а також розглянути, які події та дії є актами цивільного стану. При вивченні цього питання слід мати на увазі, що відповідно до ч. 1 ст. 49 ЦК актами цивільного стану є події та дії, які нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків.

10. Опіка та піклування.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі його аспекти, як: 1) поняття, цілі та суб'єкти опіки та піклування; 2) обов'язок повідомляти про фізичних осіб, які потребують опіки та піклування; 3) встановлення опіки та піклування судом; 4) встановлення опіки та піклування органом опіки та піклування; 5) місце встановлення опіки або піклування; 6) призначення опікуна або піклувальника; 7) орган опіки та піклування; 8) фізичні особи, над якими встановлюється опіка та піклування; 9) фізична особа, яка не може бути опікуном або піклувальником; 10) опіка або піклування над фізичною особою, щодо якої не призначено опікуна або піклувальника. Також слід окреслити відмінності опіки та піклування. Варто відзначити, що встановлення опіки та піклування проводиться судом. Встановлення опіки та піклування органом опіки та піклування встановлюється лише крім випадків їх встановлення судом. Важливо визначити місце встановлення опіки або піклування. Згідно ст. 63 ЦК України визначено порядок призначення опікуна або піклувальника. Згідно ст. 63 ЦК України визначено фізичні особи, які не можуть бути опікуном або піклувальником. Опіка або піклування над фізичною особою, щодо якої не призначено опікуна або піклувальника. Слід розглянути права та обов'язки опікуна та піклувальника (ст. 67 ЦК України), а також визначити правочини, які не може вчиняти опікун (ст. 68 ЦК України).

11. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темі реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 4. Фізична особа.

Ситуаційні завдання

Завдання №1

За вчинення крадіжки зі складу готової продукції меблевого магазину водій-експедитор Костін і продавець Ханко були засуджені судом кожний на 5 років позбавлення волі без права в подальшому працювати в системі торгівлі. У скарзі на вирок суду Костін вказав, що він взагалі в системі торгівлі не

працював, а працював на меблевій фабриці, і тому призначення йому додаткової міри покарання є неправомірним.

Яке рішення необхідно винести за поданою скаргою?

Завдання №2

При розгляді адміністративних матеріалів начальник Київського ГУНП м.Харкова виніс такі рішення, що впливають на здійснення цивільних прав:

а) за порушення правил переходу вулиці водія заводу ВАТ «ХЗТД» позбавити права управління автотранспортними засобами строком на 2 роки і вилучити в нього посвідчення водія;

б) за порушення санітарних правил приватним підприємцем Петренко вилучити в нього патент на ремонт автомобілів;

в) за появу у нетверезому стані в громадському місці і систематичне зловживання спиртними напоями оштрафувати Сиропова, а також направити за місцем його роботи прохання, щоб заробітна плата Сиропова видавалася його дружині;

Дайте аналіз накладених стягнень і встановіть їх правомірність. Чим відрізняється обмеження правоздатності від позбавлення суб'єктивного права?

Завдання №3

Богданов у заповіті вказав, що його неповнолітній син зможе успадкувати автомобіль лише за умови вступу до ВНЗ зразу ж після закінчення школи. В іншому випадку автомобіль буде успадкований дружиною Богданова. Крім того, своїм спадкоємцям він заповів, щоб вони передали його бібліотеку спеціальної літератури в фонд кафедри університету, співробітником якої він був. Черговий лікар лікарні, де лікувався і помер Богданов, завірив заповіт і направив його в нотаріальну контору.

Чи обмежують умови заповіту правоздатність спадкоємців? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №4

Після реєстрації шлюбу 16-річна Ковальова разом зі своїм чоловіком виїхала на нове місце проживання. Бажаючи продати одержану у спадщину частину житлового будинку і земельної ділянки, вона разом із чоловіком дала оголошення в газету. Коли за оголошенням звернулися покупці, батько Ковальової пояснив, що його дочка є неповнолітньою і сама без його згоди не може укласти договори. Крім цього, він не хоче ділити будь з ким житловий будинок.

Дайте висновок відносно дій сторін. Який найкращий варіант вирішення конфлікту?

Завдання №5

Шістнадцятирічний Петренко на гроші, які він заробив від продажу газет та миття автомобілів, придбав смартфон, кросівки та скутер. Окрім того, він

регулярно витрачав гроші на купівлю сигарет, жувальної гумки та гру на гральних автоматах. Через деякий час він продав смартфон і купив цінні папери. Батько Петренка, вважаючи, що ці правочини він не міг укласти без його згоди, звернувся з позовом до суду про визнання усіх правочинів недійсними.

Яке рішення повинен винести суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №6

Тринадцятирічний Семенов та шістнадцятирічний Гребенко викрали автомобіль, який належав ветеринарній лабораторії. Покатавшись, вони запалили автомобіль, щоб не залишити своїх відбитків пальців. Ветеринарна лабораторія пред'явила позов до батьків Семенова та Гребенка про відшкодування завданих збитків. Суд задовольнив позов і в своєму рішенні вказав, що вина неповнолітніх у заподіянні шкоди доведена, але через те, що вони не мають самостійної заробітної плати, шкода повинна бути відшкодована їхніми батьками. Вітчим Гребенка від відшкодування шкоди відмовився.

Як повинна бути вирішена справа? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №7

Дніпров, будучи власником приватного підприємства, значну частину свого прибутку використовував на представницькі цілі, організацію розважальних заходів для своїх контрагентів і для себе (пікніки на свіжому повітрі, відвідування ресторанів, казино, інших подібних закладів). Переживаючи за справу і майбутнє фінансове та матеріальне становище підприємства, компаньйони і дружина Дніпрові подали позовні заяви про визнання Дніпрові обмежено дієздатним (марнотратником).

Проаналізуйте викладені обставини і визначте, чи є підстави для задоволення заяви. Яка різниця між підставами і наслідками визнання обмежено дієздатним?

Теми рефератів:

1. Поняття фізичної особи.
2. Правоздатність фізичної особи.
3. Цивільна дієздатність фізичних осіб, зміст та її види.
4. Обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи
5. Визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності.
6. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою.
7. Оголошення фізичної особи померлою.
8. Індивідуалізація фізичної особи.
9. Акти цивільного стану.
10. Фізична особа-підприємець.
11. Поняття, цілі та значення опіки та піклування.
12. Суб'єкти опіки та піклування.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 5. Юридичні особи. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах

Практичне заняття за темою: юридичні особи. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.

Навчальна мета заняття є: закріпити знання слухачів щодо поняття і ознак юридичної особи, цивільної правосуб'єктності юридичної особи, видів юридичних осіб, виникнення та припинення діяльності юридичних осіб, поняття підприємницьких товариств, поняття та видів господарських товариств, їх ознак, поняття виробничого кооперативу та особливостей їх створення, участь юридичних осіб публічного права у цивільних правовідносинах, відповідальність юридичних осіб, ознак суб'єктів публічного права, їх цивільної правосуб'єктності, види, особливості участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття, ознаки та види юридичних осіб.
2. Цивільна дієздатність юридичних осіб, її зміст та види.
3. Філії та представництва юридичної особи.
4. Відповідальність юридичних осіб.
5. Створення та припинення юридичної особи.
6. Поняття та види підприємницьких товариств.
7. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних правовідносинах.

Література

Основна:

1. Кодекс України з процедур банкрутства// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#n1753>

2. Конституція України від 28 червня 1996р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985>
4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
5. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
6. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/755-15/print1343200779398812>
7. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003 р. № 1255-IV // URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1255-15>
1. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР // URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>
8. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.02.2010 р. №2210-III // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
9. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 р. № 5080-VI // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>
10. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20кооперацію>
11. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. № 742-IV // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/742-15>
12. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III // URL.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
13. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 24.10.2008 р. № 13 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08>
14. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
15. Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 29.12.1992 р. № 14 // URL <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>
16. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
17. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV // URL <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
18. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
19. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є.

Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.

20. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

21. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

22. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016. 760 с.

23. Цивільне право : підручник : в 2 т. : затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.

24. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 232 с.

25. Цивільне право України. У двох частинах. Ч. 1. Навчальний посібник / За заг. ред. В.А. Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 400 с.

Допоміжна:

1. Піддубна В.Ф. Юридичні особи публічного права: поняття, правова природа, ознаки. International Scientific and Practical Conference World, 2017. №8, Том 3, с.19–23

2. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu_navch%20posib_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10201/Tsyvilne%20pravo%20Ukrainy_1_Navch%20posib_Kroitro_Kukhariev_Tkalych_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/%D0%9A%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%A0%20%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D0%A0%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%9E%D0%9C%201.pdf>

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань

1. Поняття, ознаки та види юридичних осіб.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі його аспекти, як: 1) юридичні особи приватного та публічного права; 2) участь юридичних осіб публічного права у цивільних правовідносинах; 3) органи внутрішніх справ як юридичні особи публічного права. 4) організаційно-правові форми юридичних осіб. 5) товариства та установи. 6) підприємницькі та непідприємницькі товариства. Слід звернути увагу, що юридична особа є самостійним суб'єктом цивільних правовідносин, існуючи незалежно від фізичних осіб, які її утворили. Хоча це колективне утворення і визнається суб'єктом правовідносин, однак ж юридична особа воно може бути носієм лише тих прав та обов'язків, які не пов'язані з природними властивостями людей. При розгляді поняття юридичної особи слід звернути увагу на її ознаки (організаційна єдність, участь у цивільному обороті від свого імені, відокремлене майно, самостійна майнова відповідальність за власними зобов'язаннями, здатність бути позивачем і відповідачем у суді). При вивченні питань види юридичних осіб слід мати на увазі, що: залежно від порядку створення розрізняють юридичні особи приватного та публічного права; залежно від основної мети діяльності юридичні особи поділяються на комерційні та некомерційні; залежно від організаційних ознак юридичні особи поділяються на прості та складні; залежно від порядку управління юридичні особи бувають унітарні і корпоративні; залежно від особливостей правового становища юридичні особи поділяються на національні та іноземні; залежно від виду правосуб'єктності доцільно виділити: юридичні особи із загальною правосуб'єктністю.

2. Цивільна дієздатність та правоздатність юридичних осіб, її зміст та види.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на момент виникнення цивільної правоздатності види та обсяг. При цьому слід виходити з того, що цивільна правоздатність юридичної особи – це її здатність мати цивільні права і обов'язки, яка виникає з моменту створення юридичної особи і припиняється з дня внесення запису до Єдиного державного реєстру запису про припинення її діяльності. Відповідно до ст. 91 ЦК юридична особа здатна мати такі ж цивільні права та обов'язки, як і особа фізична, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині. Дієздатність юридичної особи – це її здатність набувати власними діями цивільні права і брати на себе цивільні обов'язки. Відповідно до ст. 92 ЦК України юридична особа набуває

цивільних прав та бере на себе цивільні обов'язки через свої органи, які діють відповідно до закону або установчих документів.

3. Філії та представництва юридичної особи.

При вивченні та розкритті цього питання слід мати на увазі, що юридичні особи мають право створювати відокремлені (структурні) підрозділи, а саме філії і представництва. Відокремлені підрозділи юридичної особи не підлягають державній реєстрації, хоча дані про них включаються до Єдиного державного реєстру.

4. Відповідальність юридичних осіб.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на поняття, умови та порядок цивільно-правовою відповідальністю юридичної особи. Слід мати на увазі, що під цивільно-правовою відповідальністю юридичної особи слід розуміти її обов'язок у разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання (чи іншого, що охороняється цивільним законом права та інтересу) зазнавати несприятливих майнових санкцій, що передбачені правовими нормами. При цьому відповідно до ч.1 ст.96 ЦК України юридична особа самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями. При розгляді даного питання слід звернути увагу на те, при визначенні умов цивільно-правової відповідальності юридичних осіб вирішального значення слід надавати виду діяльності, при провадженні якої було вчинено цивільне правопорушення, за яке відповідає юридична особа-боржник.

5. Створення та припинення юридичної особи.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі його аспекти, як: 1) створення юридичних осіб в залежності від організаційно-правових форм та цілей діяльності; 2) реорганізація юридичної особи шляхом злиття, приєднання, поділ та перетворення; 3) підстави та порядок ліквідації юридичної особи; 4) правові наслідки припинення юридичної особи. При розкритті цього питання слід мати на увазі, що для того щоб юридична особа з'явилася як така, її засновникам необхідно вчинити низку передбачених законом юридичних дій. Ці дії не є рівнозначними для різних юридичних осіб. Так, одні юридичні особи створюються самою державою і досить лише рішення засновника, та лише воно здатне легалізувати підприємство, оскільки має нормативну силу. Інші юридичні особи засновуються приватними особами. Залежно від цього виділяють різний порядок створення юридичних осіб. Відповідно юридичні особи створюються у порядку, встановленому законом. Залежно від характеру участі державних органів та їх засновників, традиційно вирізняють такі способи утворення юридичної особи: о розпорядчий; о нормативно-явочний; о дозвільний; о договірний. При цьому важливо звернути увагу на те, що юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації. Юридична особа вважається такою, що припинила своє існування, після внесення про це запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Причини для припинення юридичної особи можуть бути різноманітними: досягнення мети діяльності; закінчення строку, на який вона була створена; припинення державної реєстрації через заняття забороненими видами діяльності; майнова неспроможність тощо. Юридична

особа припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам- правонаступникам (злиття, приєднання, поділу) або в результаті ліквідації (ст. 104 ЦК).

6. Поняття та види підприємницьких товариств.

Важливо відзначити, що господарські товариства є найбільш поширеною і універсальною організаційно-правовою формою юридичної особи і разом з виробничими кооперативами становлять групу підприємницьких товариств. В основі інституту господарського товариства лежить відомий ще римському приватному праву договір товариства (*societas*). Господарське товариство є засобом концентрації коштів з метою отримання прибутку. Інтереси контрагентів, на відміну від інших договорів, не протилежні, а спільні. При розкритті цього питання слід мати на увазі, що підприємницькі товариства – це юридичні особи, що здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та його наступного розподілу між учасниками. Вони можуть бути створені лише як господарські товариства (повне товариство, командитне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство) або виробничі кооперативи (ст. 84 ЦК). Важливу увагу слід звернути і на види підприємницьких товариств такі як,

7. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних правовідносинах.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі його аспекти, як: 1) українська держава як суб'єкт цивільного права, особливості його правового становища; 2) Автономна Республіка Крим, адміністративно-територіальні утворення у відносинах, що регулюються цивільним законодавством; 3) органи та представники, через яких діють держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади у цивільних відносинах; 4) відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад. При розкритті даного питання слід звернути увагу на те, що відповідно до ч. 2 ст. 2 ЦК учасниками цивільних відносин можуть бути як суб'єкти приватного так і суб'єкти публічного права. До суб'єктів публічного права, зокрема, належать держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші соціально-публічні утворення. Оскільки держава та інші соціально-публічні утворення є складними організаціями, що виконують різні функції (як у галузі публічного, так і у галузі приватного права), а держава є носієм політичної влади і суверенітету, у цивільному праві України вони традиційно не визнаються юридичними особами, а кваліфікуються як особливий вид суб'єктів цивільного права.

8. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темі реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 5. Юридичні особи. Участь держави,

**Автономної Республіки Крим, територіальних громад у
цивільних відносинах.**

Ситуаційні завдання

Завдання №1

Горик вирішив особисто створити товариство з обмеженою відповідальністю: підготував його статут, сплатив реєстраційний збір й звернувся до державного реєстратора з проханням про реєстрацію. Державний реєстратор відмовив Горику у прийнятті документів з таких причин:

1. Одна особа не може бути засновником ТОВ, має бути щонайменше дві особи, одна з яких – юридична.
2. Крім статуту, має бути подано засновницький договір.
3. Немає документа з банку про формування статутного фонду.
4. Немає заяви з проханням про держреєстрацію ТОВ.

Чи вірною є відмова у прийнятті документів за переліченими підставами? Проаналізуйте ситуацію згідно із законом.

Завдання №2

Шандиба, що був приватним підприємцем, подав заяву до господарського суду про ініціювання процедури банкрутства АТ «Прогрес». Свої вимоги Шандиба підкріпив фінансовими документами про несплату йому з боку АТ «Прогрес» 750 тис. гривень протягом п'яти місяців за договором на поставку лісу-кругляку. Свої зобов'язання Шандиба виконав своєчасно, про що надав акт приймання-передання товару, підписаний сторонами.

Суддя відмовився ініціювати процедуру банкрутства й не прийняв заяву через такі причини:

1. Недостатньою є сума боргу.
2. Фізична особа не може ініціювати процедуру банкрутства.

Проаналізуйте ситуацію. Чи вірними є доводи суду? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №3

Зареєстрована політична партія «Партія любителів пива» вирішила внести до свого статуту додаткові положення про створення фірмової пивоварні, яка б входила до складу самої партії і за рахунок якої можна було б поповнювати партійний бюджет. Окрім цього, як було встановлено правоохоронними органами, партія одержала організаційну та фінансову допомогу від аналогічних партій ФРН і Чехії та частину анонімних пожертвувань. На чергових зборах партії було прийнято також рішення про заснування свого ілюстрованого журналу, де мали б рекламуватися пиво і сигарети, а також розміщуватися реклама інших замовників.

Чи правомірні такі дії керівництва партії любителів пива? Які особливості об'єднань громадян як юридичних осіб? Яким чином повинні вноситися зміни до статуту об'єднань громадян?

Завдання №4

Рішенням ректора інституту один з його корпусів був переданий в оренду з умовою наступного викупу комерційним банком «Альфабанком». Останній провів капітальний ремонт корпусу і почав здавати його приміщення в суборенду, а факультет підвищення кваліфікації був переміщений з цього корпусу у малопридатне для виконання своїх завдань приміщення. Міністерство освіти і науки України видало наказ про перевищення повноважень ректором, а Фонд державного майна України пред'явив вимогу про розірвання укладеного договору. Водночас Українська православна церква заявила претензії на корпус як такий, що раніше належав чоловічому монастирю церкви і вимагала передання корпусу церкві.

Яке рішення повинен прийняти господарський суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №5

Територіальна громада м. Львова уклала з польською фірмою «Квант» контракт на постачання машини для укладки асфальтового покриття «Broadway» вартістю 2 млн. євро.

Польська фірма виконала свої зобов'язання, але територіальна громада не змогла розрахуватися своєчасно через брак коштів. З свого боку керівництво територіальної громади запевнило, що за її борги розрахується держава.

Проаналізуйте ситуацію. В якому розмірі держава відповідає за борги територіальних громад?

Завдання №6

Державний навчальний заклад третього рівня акредитації у зв'язку з проведенням серії фізичних експериментів для навчальних цілей допустив перевитрати електроенергії на суму 1 млн. 300 тис. грн. за поточний рік. Компенсувати витрати планувалося з додаткових коштів, які мали надійти до ВНЗ з набором студентів-контрактників із держав Близького Сходу. Але через напружений економічний і політичний стан у державах, з яких планувалося здійснити набір студентів, їх кількість значно скоротилася.

Керівництво ВНЗ на вимоги ВАТ «Харківобленерго» сплатити борг відповіло в усній формі, що держава як власник ВНЗ покриє усі борги з державного бюджету. Коли ВАТ «Харківобленерго» попередило про можливість припинення через три дні електропостачання та вимагало гарантій сплати боргу, ректорат написав офіційну відповідь, де підтвердив свої попередні усні гарантії сплати боргу за рахунок держави.

Проаналізуйте ситуацію з юридичної точки зору й визначте відповідальність держави в цьому випадку.

Теми рефератів:

1. Поняття, ознаки та значення юридичних осіб.

2. Вчення про юридичні особи.
3. Види юридичних осіб.
4. Способи створення юридичної особи.
5. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи.
6. Філії та представництва юридичної особи.
7. Відповідальність юридичних осіб.
8. Індивідуалізація юридичної особи.
9. Припинення юридичної особи.
10. Поняття та види підприємницьких товариств.
11. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних правовідносинах.
12. Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

Тема № 6 «Об'єкти цивільних прав»

Практичне заняття за темою: об'єкти цивільних прав.

Навчальна мета заняття є: закріпити знання слухачів щодо поняття об'єктів цивільних прав, видів об'єктів цивільних прав, їх особливостей.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття і види об'єктів цивільних прав. Оборотоzдатність об'єктів цивільних прав.
2. Речі. Майно.
3. Гроші (грошові кошти). Валютні цінності. Цінні папери.
4. Цифрові речі.
5. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав, їх поняття та види.

Література:

Основна:

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01 грудня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> 62
2. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21 червня 2018р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>.
3. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності : Закон України від 17 листопада 2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>.
4. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 р. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>.
5. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
6. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16.11.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>.
7. Про застосування векселів в господарському обороті України : Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2470-12>
8. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17.05.2018 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>
9. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 5 липня 1994 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>.
10. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 р. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
11. Про іпотеку : Закон України від 5 червня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/898-15#Text>466.
12. Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому: Закон України № 2518-IX від 15.08.2022. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2518-20#Text>.
13. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
14. Про обіг векселів в Україні : Закон України від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>.
15. Про віртуальні активи : Закон України від 17 лютого 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-IX#Text>.
16. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 9 січня 2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>
17. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.1993 № 611. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF>.
18. Про правовий режим майна у Збройних Силах України : Закон України від 21 вересня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-14>.

19. Про приватизацію державного житлового фонду : Закон України від 19.06.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2482-12>.
20. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13 квітня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2019-19#Text>.
21. Про ринок природного газу : Закон України від 9 квітня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19>.
22. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV в ред. Закону України від 11.02.2010 р. №1878-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.
23. Про судову практику у справах про злочини проти власності : постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>.
24. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів: Наказ МВС України від 21.08.1998 р. № 622. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>
25. Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії: постанова КМУ від 07.09.1993 р. № 706.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/706-93-п>.
26. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.
27. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.
28. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
29. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
30. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016.760 с.
31. Цивільне право : підручник : в 2 т. : затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.
32. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р.Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 232 с.

33. Цивільне право України. У двох частинах. Ч. 1. Навчальний посібник / За заг. ред. В.А. Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 400 с.

Допоміжна:

1. Даниленко О. В. Гроші у цивільному обороті України. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. № 24, Одеса: 2020, С. 140–159

2. Даниленко О. В. Порівняльно–правова характеристика грошей та цінних паперів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. Вип. 3–2, т. 2 С. 25 – 30.

3. Квіт Н. М. Біобанки в Україні : цивільно–правовий аспект : монографія. Львів : Кварт, 2020. 376 с.

4. Кодинець А. О. Інформація як об’єкт цивільних прав : концепція, методологія, правова природа. Право України. № 1. 2015. С. 107–115.

5. Майданик Л. Р. Деякі аспекти оборотоздатності особистих немайнових благ фізичних осіб за цивільним законодавством України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 28. Т.1. С. 141–143.

6. Сліпченко, С. О. Ім’я фізичної особи та його місце в системі об’єктів цивільного права. Форум права, 2014. № 3. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/187223653.pdf>

7. Сліпченко, С. О. Місце об’єктів особистих немайнових правовідносин у системі об’єктів цивільного права // Право і суспільство. 2013. № 6-2. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1848/misce_ob_yektiv_osobistih_nemaynovih_pra.pdf?sequence=2&isAllowed=y

8. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu_navch%20posib_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

9. Ходико Ю. Є. Поняття правового режиму об’єкта цивільного правовідношення. Спогади про Людину, Вченого, Науковця (до 60 річчя від Дня народження професора Ірини Володимирівни Жилінкової). за заг. ред. Р. О. Стефанчука. Харків : Право, 2019. С. 246–254.

10. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.] – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. Ч. 1. 295 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf>

11. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016. URL:

http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10201/Tsyvilne%20pravo%20Ukrainy_1_Navch%20posib_Kroitro_Kukhariev_Tkalych_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

12. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL:

<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/%D0%9A%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%A0%20%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D0%A0%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%9E%D0%9C%201.pdf>

13. Шемет У.Р., Косяченко К.Е. Об'єкти цивільних прав: особливості та парадокси їх визначення. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки, 2019. URL:

http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/6_2019/13.pdf

14. Шимон С. І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 664 с.

15. Якубівський І. Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні : монографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 521 с.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань

1. Поняття та види об'єктів цивільних прав.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на обсяг поняття об'єктів цивільних прав та їх види. Набути знань з приводу об'єктів цивільних прав, які залучені до цивільного обігу і ті, які не можуть бути залучені до цивільного обігу. Слід мати на увазі, що об'єктами цивільних прав є все те, з приводу чого виникають цивільні правовідносини, тобто це матеріальні та нематеріальні блага, на які спрямовані цивільні права та обов'язки. До об'єктів цивільних прав стаття 177 ЦК відносить речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформацію, а також інші матеріальні та нематеріальні блага. При цьому кожний об'єкт цивільних прав характеризується спеціальним правовим режимом, який виявляє статику та динаміку його існування.

2. Речі. Майно.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі основні аспекти: 1) Речі як об'єкти цивільних прав, їх класифікація; 2) Поняття та правове значення речей як об'єктів цивільних прав; 3) Майно та тварини як особливі об'єкти цивільних прав; 4) Нерухомі та рухомі речі; 5) Речі подільні та неподільні; 6) Споживні та неспоживні. 7) Речі, визначені родовими та індивідуальними ознаками. 8) Головна річ та приналежність. 9) Складові частини речі. 10) Складні речі. 11) Продукція, плоди та доходи. Слід мати на увазі, що відповідно до ст. 179 ЦК речами визнаються предмети матеріального світу, щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки. До предметів матеріального світу належать об'єкти, створені природою та об'єкти, створені в результаті діяльності людини. При цьому правове значення речей полягає перш за все в тому, що речі є невід'ємною складовою частиною правовідносин, які входять до предмета цивільно-правового регулювання, а саме, майнових правовідносин. Щодо класифікації речей, то вона має практичне значення і визначає можливі права та обов'язки їхніх володільців, порядок їх набуття та припинення. Важливо також зазначити і те, що термін «майно» є одним з ключових у цивільно-правовій термінології. Згідно зі ст. 190 ЦК майном як особливим об'єктом вважається річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Термін «майно» має збірний характер і є загальним по відношенню до терміна «річ», «майнових прав» тощо.

3. Гроші (грошові кошти). Валютні цінності. Цінні папери.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на такі основні аспекти: грошей (грошових коштів); валютні цінності; цінні папери; поняття та особливості грошей, валютних цінностей як об'єктів цивільних прав; поняття та види цінних паперів; окремі види цінних паперів: облігація, вексель, акція, ощадний сертифікат тощо; передача прав на цінні папери. Слід мати на увазі, що гроші належать до об'єктів цивільних прав у силу їх приналежності до матеріально виражених речей. Головна особливість грошей як об'єкта цивільних прав полягає у тому, що вони, будучи загальним еквівалентом, можуть замінити собою майже будь-який об'єкт майнових відносин, що має сплатний характер. Важливо і те, що грошовою одиницею України відповідно до Конституції є гривня. Щодо цінних паперів, то відповідно до ст. 194 ЦК, є документ встановленої форми з відповідними реквізитами, який засвідчує грошове або майнове право і визначає взаємовідносини між особою, яка його випустила, та власником і передбачає виконання зобов'язань у відповідності з умовами його випуску, а також можливість передачі прав, що слідує з цього документа, іншим особам. Цінні папери визнаються документами, тобто різновидом речей, на які передбачається виникнення права власності та інших речових прав, що в свою чергу дозволяє віднести цінні папери до об'єктів цивільних прав, а також до предметів певних правочинів. Також цінні папери закріплюють правовий зв'язок між особою, що їх випустила, та особою, яка їх придбала, отже – зобов'язальне правовідношення.

4. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав, їх поняття та види.

Дане питання розкрити скрізь розуміння нематеріальних благ. Результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності створюють цивільні права та обов'язки відповідно до книги четвертої цього Кодексу та інших законів.

5. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темві реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 6 «Об'єкти цивільних прав».

Ситуаційні завдання.

Завдання №1

Брезін по телефону домовився із Семеновим про купівлю антикварної рушниць, яку він напередодні оглянув і перерахував за неї переказом гроші. Коли Брезін прийшов її забирати, Семенов вийняв рушницю з футляра і передав покупцеві. На вимогу передати і футляр Семенов відповів, що футляр він замовляв окремо від рушниць, що підтверджено квитанцією, і може його також продати за додаткову суму. Вважаючи, що рушниця і футляр є предметом одного договору, Брезін подав позовну заяву до суду з вимогами до Семенова.

Підготуйте письмову консультацію.

Завдання №2

Блогер Швачко регулярно публікує свої відео, дописи та інший контент чи матеріали у своєму блозі та соціальних мережах. Одного дня Швачко дізнався, що його контент не один раз був скопійований без його дозволу та опубліковано на іншому сайті та в соцмережах, де автором матеріалу була зазначена інша особа. Швачко вирішив звернутися до суду за захистом порушених прав.

На які питання теми розраховане завдання? Як, на Вашу думку, повинен бути вирішений судовий спір? За яких умов без згоди автора можна розміщувати у мережі Інтернет твори у вигляді, доступному для публічного використання? Обґрунтуйте Вашу відповідь

Завдання №3

Під час продажу приватного підприємства між продавцем Семеновим та покупцем Масенко виник спір відносно визначення складу майна, яке має перейти покупцеві. Масенко наполягав на тому, щоб до нього перейшла продукція, яка була вироблена підприємством, але ще не реалізована, а також право на торговельну марку. Водночас він був проти того, щоб до нього перейшли борги підприємства перед іншими кредиторами та обов'язки щодо виплат в соціальні фонди. Семенов проти цього заперечував.

Як повинна бути вирішена справа? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №4

Кореспондент однієї з газет Міщенко в опублікованій статті охарактеризував проведення слідчим поліції про крадіжку вантажу Міщенка в аеропорту як некваліфіковане і упереджене. Слідчий зауважив, що справа розглянута в суді, підсудні за вироком суду позбавлені волі, а заходи щодо розшуку майна потерпілого результату не дали. Розглянувши скаргу засуджених, апеляційний суд вирок залишив у силі. Слідчий подав позовну заяву до суду з вимогами до газети і кореспондента про захист його професійної честі і відшкодування йому заподіяної моральної шкоди.

Яке рішення повинен винести суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №5

До колекції художніх картин Певцова входила картина, яка в передбаченому законом порядку була визнана пам'ятником історії та культури і занесена до державного реєстру. У процесі розслідування кримінальної справи, порушеної за фактом крадіжки з будинку власника, слідчий встановив, що Певцов насправді продав її за 20000 доларів США громадянину Польщі Рибальському, а потім інсценував крадіжку. Прокурор пред'явив позов про визнання договору недійсним і конфіскацію картини в доход держави.

Яке рішення має бути винесено у справі? Як вирішиться справа, якщо картина буде виявлена на кордоні і вилучена при встановленні фактичних обставин справи. Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №6

Думченко, який на протязі тривалого часу є активним користувачем комп'ютерної онлайн гри DOTA (**Destructoid**) дізнався, що його обліковий запис у комп'ютерній грі було зламано іншим користувачем, гравцем цієї ж гри. З його особистого облікового запису було викрадено майже всі віртуальні активи, серед яких були рідкісні та цінні предмети загальною вартістю 35 тисяч доларів США. Денисенко звернувся до суду з вимогою повернути віртуальні активи, а також компенсувати збитки та моральну шкоду, спричинені втратою цих активів.

Чи можуть віртуальні активи, такі як електронні кошовності та зброя у комп'ютерній грі, вважатися майном? Дайте визначення віртуальних активів за чинним законодавством України та визначте їх правову природу і місце серед об'єктів цивільних прав? Хто є власником віртуальних активів у комп'ютерній грі? Яким чином регулюються відносини у сфері використання віртуальних активів у країнах ЄС та інших країнах світу?

Завдання №7

Крищенко звернулася до суду з позовом до свого чоловіка про поділ майна. Позивачка наполягала на розподілі майна в натурі і виділенні їй частки спільної власності, а саме: половини технічної бібліотеки, яку чоловік,

працюючи науковим співробітником НДІ, почав збирати ще до реєстрації шлюбу; однієї шафи з меблевого гарнітуру та трьох столових сервізів.

Як повинен вирішити справу суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Теми рефератів:

1. Поняття і види об'єктів цивільних прав.
2. Вчення про об'єкти цивільних прав.
3. Оборотоzдатність об'єктів цивільних прав.
4. Речі як об'єкти цивільних прав.
5. Класифікація речей та її правове значення.
6. Оборотоzдатність речей в цивільному праві.
7. Майно як особливий об'єкт цивільних прав.
8. Гроші (грошові кошти). Валютні цінності.
9. Цінні папери.
10. Поняття та особливості робіт та послуг як об'єктів цивільних прав, їх поняття та види.
11. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав, їх поняття та види.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

Тема № 7 Правочини.

Практичне заняття: Правочини

Навчальна мета заняття: детальний розгляд поняття правочину, видів та умов дійсності правочинів, нотаріального посвідчення правочину, наслідків недійсності правочину, формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм права, які регулюють відносини щодо укладення правочинів, їх чинності та визнання правочинів недійсними шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття, ознаки та значення правочинів.
2. Види правочинів.
3. Чинності правочинів.
4. Недійсність правочину.

Література

Основна:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
3. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затв. наказом М-ва юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
4. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV в ред. Закону України від 11.02.2010 р. №1878-VI // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>
5. Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: наказ М-ва юстиції України від 11.11.2011 р. № 3306/5 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1298-11>
6. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України : Лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01-8/211. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_211600-08.
7. Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними : узагальнення судової практики Верховного Суду України від 24.11.2008 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-08>.
8. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 06.11.2009 р. № 9 // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>
9. Про судову практику у справах про спадкування : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.
10. Про нотаріат : Закон України від 02.10.1993 р. № 3425-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20нотаріат>
11. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
12. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 р. № 852-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
13. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.

14. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
15. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
16. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016. 760 с.
17. Цивільне право : підручник : в 2 т. : затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.
18. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 232 с.
19. Цивільне право України. У двох частинах. Ч. 1. Навчальний посібник / За заг. ред. В.А. Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 400 с.

Допоміжна:

1. Бахаєва А. С. Воля та волевиявлення як умови дійсності правочину // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2017. № 2 (77). 183-189.
2. Бахаєва А. С. Юридична природа недійсного правочину // Право і безпека. 2015. № 4 (59). С.115-120.
3. Блажівська, Н. Проблеми визнання електронних правочинів недійсними // Вісник прокуратури. 2015. № 9. С. 109-119.
4. Бобонич Є.Ф. Правочин, договір, злочин: співвідношення понять. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право. 2014. Вип. 25. С.182–184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_25_46
5. Волинець Т.В. Правове регулювання вчинення електронних правочинів // Європейські перспективи. 2016. № 1. С.152-156.
6. Грибачова І.П., Соколенко О.П. Електронні правочини. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 12. С. 121–123. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2021/27.pdf
7. Гурин М. О. Строки, що застосовуються під час визнання правочинів боржника недійсними у процедурі банкрутства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Право. 2022. Вип. 70. С. 219 – 223. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/258157/255006>
8. Дзера І. Поняття та правова природа недійсних правочинів. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 11. С. 21–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2018_11_5
9. Длугош О. І. Недійсність правочину, який вчинений у результаті зловмисної домовленості однієї сторони з іншою стороною. Науково–інформаційний вісник Івано–Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2014. № 9. С.156–162. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2014_9_24

10. Дяченко, С.В. Судова практика розгляду спорів про невідповідність правочинів вимогам законодавства // Форум права : електрон. наук. фахове вид. 2017. № 3.
11. Заборовський В.В., Попович Р.В. Правочини із вадами волі: основні теоретичні та практичні аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2015. Вип. 31(2). С. 18–22.
12. Косінова, К. Проблеми, пов'язані з недійсністю правочинів // Право України. 2014. № 8. С. 253-258.
13. Коструба А. Правові механізми поновлення прав суб'єктів дефектних правочинів // Право України. 2014. № 9. С.171-178.
14. Лавріненко І. А. Визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом помилки. Юридичний Бюлетень. 2018. Вип. 7. Ч. 1. С. 228–248. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/7_2018/part_1/36.pdf
15. Недійсність правочинів. Коментар судової практики. За заг.ред. І.В. Спасибо–Фатєєвої. Харків : Право, 2018. 264 с.
16. Нижний А. В., Ходаківський М. П., Юровська Г. В. Визнання правочинів недійсними: основи теорії та судова практика. Посібник для суддів. Київ: Алерта, 2020. 234 с.
17. Писаренко М. Виникнення та розвиток категорії “Правочин”. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2019. Мар. С. 67–69. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/2/part_1/16.pdf
18. Погребняк, О. С. До питання про конвалідацію нікчемних правочинів // Наше право/ Our law. 2015. № 3. С. 140 – 144.
19. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu_navch%20posib_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
20. Таш'ян Р. І. До питання про розмежування недійсних та умовних правочинів. Правові новели. 2021. Вип. 13. С. 68–74.
21. Тур О. Т. Недійсність правочинів, зміст яких не відповідає закону. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 10. С. 178–181. URL: http://lsej.org.ua/10_2021/46.pdf
22. Уразова Г. О. Категорія відмови в цивільному праві України : монографія. Х. : Право, 2016. 248 с.
23. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.] – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. Ч. 1. 295 с.
24. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарева О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016.
25. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

6. Поняття, ознаки та значення правочинів.

При розкритті навчального питання необхідно мати на увазі, що правочин є найпоширенішим юридичним фактом (юридичною дією) завдяки якій реалізується абстрактна цивільна правоздатність, шляхом набуття конкретних цивільних суб'єктивних прав та обов'язків. Ознаками правочинів, які відрізняють його від інших юридичних фактів є те, що правочин – це правомірна дія; зміст правочину не може суперечити моральним засадам суспільства; правочин – це завжди вольовий акт; правочини – це завжди дії, вчинені фізичними, юридичними особами і державою як суб'єктами цивільного права; правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним.

Правочином визнається дія фізичних чи юридичних осіб, спрямована на встановлення, зміну та припинення цивільних прав і обов'язків, що не суперечать нормам права, звичаям ділового обороту та моральним засадам суспільства.

7. Види правочинів.

При розкритті навчального питання необхідно мати на увазі, що поділ правочинів на певні види має теоретичне і практичне значення: характеризує правочин через його вторинні ознаки; зумовлює правове становище його учасників; є підставою для упорядкування цивільно-правових інститутів. Слід мати на увазі, що залежно від ознак, які передбачаються законодавством, правочини поділяються (класифікуються) на певні види чи групи: односторонні, двосторонні та багатосторонні; оплатні та безоплатні; умовні правочини; консенсуальні та реальні; каузальні та абстрактні; еквівалентні та алеаторні;

8. Чинність правочинів.

При розкритті навчального питання необхідно мати на увазі, що умови чинності правочинів зафіксовані у ст. 203 ЦК України. Укладаючи правочини особи повинні чітко і ясно виражати свою волю, спрямовану на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків. Способи волевиявлення можуть бути згруповані за трьома ознаками: 1) волевиявлення може набирати форми мовчання; 2) непряме волевиявлення, в якому особа, яка бажає укласти правочин, вчиняє такі дії, із змісту яких виразно бачитиметься намір укласти правочин (конклюдентні дії); 3) безпосереднє волевиявлення, яке здійснюється в усній або письмовій формі. Передбачені законом способи вираження волі при здійсненні правочину одночасно є видами форм правочину. Правочини можуть укладатися усно або в письмовій формі.

9. Недійсність правочину.

Визнання правочину недійсним визнано способом захисту цивільних прав. *Недійсним правочином визнається такий, який, хоча й спрямований на настання певних наслідків, але в силу невідповідності вимогам чинного законодавства їх не спричиняє.* Недійсність правочину означає, що дії фізичних і юридичних осіб, хоча й спрямовані на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав і обов'язків, але не створюють цих юридичних наслідків через невідповідність вчинених дій вимогам юридичного факту, передбаченого законодавством. Залежно від того, які умов правочину будуть визнані неналежними (дефектними), недійсні правочини поділяються на такі групи: 1) правочини з вадами суб'єктного складу; 2) правочини з вадами волі; 3) правочини з вадами змісту; 4) правочини з вадами форми. Названі види недійсних правочинів поділяються на дві великі групи: нікчемні (абсолютно недійсні) та оспорювані (відносно недійсні).

Головним наслідком визнання правочину недійсним є те, що укладені правочини не створюють для сторін юридичних наслідків, пов'язаних з виникненням прав і обов'язків, на встановлення яких вони були спрямовані. Наслідки визнання правочину недійсним поділяються на основні (головні), додаткові (субсидіарні) та спеціальні (особливі). Незалежно від вини кожної сторони в правочині основний наслідок полягає у тому, що недійсний правочин, який був виконаний сторонами, визнається недійсним, і сторони повертаються у первісне становище, яке існувало до моменту укладання правочину, що отримало назву – двостороння реституція, тобто обов'язку для сторін повернути один одному усе виконане по недійсному правочину.

10. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темві реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 7 «Правочини».

Ситуаційні завдання

Завдання № 1

У ході досудового слідства було встановлено, що група підлітків, які скоїли ряд крадіжок, реалізувала частину вкрадених речей, а саме: колеса від мотоцикла – Гусейнову, двигун – Остапчуку, а інші деталі подарували одному з членів злочинної групи – Дубову. Вкрадена мисливська рушниця і набой продані Семенову, смартфон обміняно на ящик горілки з Пересадою. Викликані як свідки Остапчук і Гусейнов пояснили, що не знали походження речей. Дубов заявив, що в крадіжці мотоцикла участі не брав, а передані йому деталі використав при ремонті свого мотоцикла. Семенов заявив, що його влаштувала невисока ціна, а особа, яка укладала з ним правочин, зовні виглядала як доросла, та в нього є дозвіл на зберігання мисливської зброї. Пересада заявив,

що походження речей, які він придбав, мало його цікавить, головне, щоб правочин був йому вигідний і горілку йому ніхто не поверне.

Дайте цивільно-правову оцінку наведених правочинів. Які правові наслідки укладених правочинів?

Завдання №2

Видова розмістила оголошення в газеті «Кур'єр» про продаж норкової шуби. Семенко купила норкову шубу у Видової за 60000 гривень. Через тиждень Семенко показала шубу працівникові магазину хутра «Снігова королева» Морозенку, який розповів, що раніше Видова намагалась здати її на комісію, але у магазині шубу не прийняли, оскільки в неї було виявлено декілька прихованих дефектів.

Чи є підстави визнання правочину недійсним? Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання №3

Шістнадцятирічний Кузьменко на зароблені ним за літо на птахофабриці гроші купив 10 пляшок горілки в сільському магазині і привіз їх до м. Ужгород, де був затриманий при спробі їх продати. Окрім того, він купив у Овчаренка фотоапарат. Кузьменко купляв фотоапарат разом зі знайомим фотографом, у якого він з рук впав і став непридатним для користування. Акції ЗАТ «Наша ряба», які отримав під час роботи на птахофабриці, Кузьменко продав. Дізнавшись про укладені сином правочини, батько подав позов про визнання їх недійсними. Представник магазину заявив, що факту купівлі-продажу горілки не пам'ятає, і за діючими правилами торгівлі неповнолітнім спиртні напої не продаються. Овчаренко вважає, що Кузьменко може за свої гроші самостійно купувати все, що він забажає, а те, що фотоапарат потребує дорогого ремонту, то це клопоти не його, а власника. Представник ЗАТ «Наша ряба» заявив, що акції повинні бути вилучені у покупця і повернені батькам Кузьменка.

Як необхідно вирішити цю справу? Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання №4

Ходорковський подарував Петренку смартфон, який коштував значну суму. Через кілька днів Ходорковський звернувся з позовною заявою до суду з вимогою визнати цей правочин недійсним. У позовній заяві він вказував, що Петренко змусив його подарувати смартфон, оскільки погрожував розповісти нареченій Ходорковського про те, що останній знаходиться на психіатричному обліку. Оскільки Ходорковський посварився з нареченою і шлюб реєструвати не буде, розголошення такої інформації йому вже не завадить.

Яке рішення повинен винести суд? Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання №5

Борисов пред'явив позов до Гуцалова про визнання за ним права власності на житловий будинок і земельну ділянку. Він вказав, що за попередньою домовленістю сплатив за будинок і присадибну земельну ділянку Гуцалову 115 000 доларів США, чим повністю з продавцем розрахувався. Проте останній від

нотаріального оформлення договору відмовився і вимагає додатково оплатити плодове дерева і кущі та супутникову телевізійну антену на будинку в сумі 4000 доларів США.

Як необхідно вирішити справу? Які особливості правочинів із житловими будинками, земельними ділянками і багаторічними насадженнями? Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання №6

Федотова, на утриманні якої після загибелі чоловіка знаходилось двоє малолітніх дітей, продала Хватченку трикімнатну квартиру у лютому 2019 року. Правочин укладався за ініціативою Хватченка, котрий знав про тяжкий матеріальний та психологічний стан Федотової. На одержані від продажу гроші вона придбала двокімнатну квартиру в квітні 2019 року. Через два роки Федотова дізналася, що на час продажу ціна на квартиру була вдвічі вищою, ніж їй запропонував Хватченко, та подала позов до суду у травні 2022 року. У судовому засіданні було виявлено, що Хватченко знав про дійсну вартість житла, оскільки працював в агенції з продажу нерухомості. Останній позов не визнав, посиляючись на пропуск строку позовної давності. Суд відмовив Федотовій у задоволенні позову.

Прокоментуйте рішення суду і дайте його юридичну оцінку. Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання №7

Щеглов, вирішивши розлучитись з дружиною, продав автомобіль за ринковою ціною. При розгляді позову про розірвання шлюбу і поділ майна дружина Щеглова пред'явила зустрічний позов про визнання договору про продаж автомобіля недійсним і переведення на неї прав покупця, оскільки було порушено право переважної купівлі-продажу. Крім цього, вона стверджувала, що чоловік збирається без її згоди продати гараж, меблі і квартиру та подала клопотання про накладення на майно арешту до виконання рішення суду.

Яке рішення повинен винести суд? Дайте розгорнутий висновок у справі. Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №8

Після смерті Назаренка на його майно претендували доньки Світлана і Ганна. Ганна вимагала від Світлани, щоб та відмовилася від спадщини на її користь, погрожуючи у випадку відмови розповісти її чоловіку компрометуючі подробиці дозаміжнього життя. Під таким впливом Світлана від спадщини відмовилась, та коли Ганна одержала свідоцтво про спадщину і почала вимагати, щоб сім'я Світлани, що проживала в будинку померлого, виселилась з нього, остання своє рішення змінила і звернулася до суду з позовом про визнання відмови від прийняття спадщини недійсною.

Як необхідно вирішити справу? Дайте розгорнутий висновок у справі.

Завдання №9

Власова за нотаріально посвідченим договором подарувала Несторову частину житлового будинку. Через два роки вона пред'явила позов до Несторова про визнання цього договору недійсним. Свою вимогу вона мотивувала тим, що два роки тому виконком письмово повідомив її про необхідність проведення капітального ремонту фасаду будинку і території, що прилягає до будинку. Зробити ремонт будинку через фінансові проблеми і нестачу коштів та будівельних матеріалів вона була не в змозі. За дарунок Несторов в усній формі зобов'язувався це зробити. Але кілька місяців назад вона отримала велику спадщину і готова компенсувати Несторову його витрати.

Яке рішення повинен винести суд? Дайте розгорнутий висновок у справі.

Завдання №10

Дорошенко страждав хронічною душевною хворобою, яку стороннім важко було помітити. Тітка хворого була призначена його опікуном, але за характером роботи часто змушена була відлучатися з дому. Повернувшись з відрядження, вона дізналася, що Дорошенко за її відсутності продав Адерміну спальний гарнітур. Вона пред'явила позов про повернення гарнітура. Адермін проти позову заперечував, вказуючи на те, що він не знав, що Дорошенко знаходиться під опікою, повністю сплатив йому всю ціну гарнітура, витратив кошти на перевезення меблів і не повинен зазнавати збитків від того, що тітка залишила племінника без нагляду.

Яке рішення повинен винести суд? Дайте розгорнутий висновок у справі.

Теми рефератів:

1. Поняття, ознаки та значення правочинів.
2. Види правочинів.
3. Чинність правочину.
4. Тлумачення змісту правочину.
5. Недійсність правочину.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

Тема № 8. Представництво

Практичне заняття: Представництво

Навчальна мета заняття: детальний розгляд поняття представництва, його видів, передоручення, вчинення правочинів представником, припинення представництва, формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм права, які регулюють відносини представництва шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття та значення представництва.
2. Підстави виникнення представництва та його види.
3. Вчинення правочинів представником.
4. Представництво за довіреністю.
5. Припинення представництва.

Література.

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
3. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
4. Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: наказ М-ва юстиції України від 11.11.2011 р. № 3306/5 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1298-11>
5. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених: постанова Каб. Міністрів України від 15.06.1994 р. № 419 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/419-94-п>
6. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України / Затверджено Наказом Мініюсту України від 22 лютого 2012. № 296 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
7. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.
8. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
9. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
10. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016.760 с.

11. Цивільне право : підручник : в 2 т. : затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.
12. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 232 с.
13. Цивільне право України. У двох частинах. Ч. 1. Навчальний посібник / За заг. ред. В.А. Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 400 с.

Допоміжна:

1. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарева О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10201/Tsyvilne%20pravo%20Ukrainy_1_Navch%20posib_Kroitor_Kukhariev_Tkalych_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/%D0%9A%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%A0%20%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D0%A0%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%9E%D0%9C%201.pdf>
3. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu_navch%20posib_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.] Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. Ч. 1. 295 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf>
5. Давидюк Т. В. Особливості представництва акціонерного товариства його акціонерами у зовнішніх корпоративних відносинах. Форум права. 2016. №3. С. 44–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
6. Зенков О. С. Актуальні питання здійснення законного представництва батьками (усиновлювачами). Web of science and Academic Researcher. 2019. №

1. С. 55–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/wsar_2019_1_11.

7. Кметик Х. В. Сутність та особливості договірної представництва. Форум права. 2017. № 5. С. 175–180. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_5_27.

8. Косінова, Д. Деякі аспекти інституту представництва в сучасному цивільному праві // Право України 2014. № 9. С. 201-206.

9. Сєрая, А. Поняття і правова природа довіреності // Підприємництво, господарство і право. 2016. № 12. С.53-57.

10. Цюра В. В. Неналежне здійснення договірної представництва та його правові наслідки. Юридична Україна. 2018. № 3–4. С. 51–56.

11. Цюра В. Законне представництво як підстава виникнення цивільних правовідносин. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2018. № 1. С.113–117.

12. Цюра В.В. Особливості здійснення договірної представництва. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2018. № 7. С. 34–38.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття та значення представництва.

Представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє. За своєю правовою природою представництво – різновид правочину, що учиняється на користь іншої особи в межах, зазначених законом чи особою яку представляють.

При представництві прийнято розрізняти його структуру – побудову правових зв'язків між його суб'єктами. Виділяють внутрішню і зовнішню гілки правовідносин представництва. Внутрішня представлена зв'язками між представником та представляємим. Зовнішня гілка представницьких правовідносин складається між представником та третьою особою.

Значення інституту представництва полягає в тому, що звертаючись до послуг представника, фізичні та юридичні особи завжди мають можливість у повній мірі реалізувати свою дієздатність.

2. Підстави виникнення представництва та його види.

В залежності від підстав виникнення повноважень представника прийнято розрізняти такі види представництва: 1) представництво, яке виникає на підставі закону; 2) представництво, яке виникає на підставі адміністративного акту; 3) представництво, на основі рішення суду; 4) представництво, яке виникає на підставі укладення договору.

Доцільним особливо виділити процесуальне представництво. За вимогами до представника виділити просте представництво та кваліфіковане.

Кваліфіковане представництво вимагає спеціального правового статусу представника

3. Вчинення правочинів представником.

ЦК встановлює певні межі для вчинення повноважень представника. Представник може бути уповноважений на вчинення лише тих правочинів, право на вчинення яких має особа, яку він представляє. Представник не може вчиняти правочин, який відповідно до його змісту може бути вчинений лише особисто тією особою, яку він представляє. Окрім того, представник не може вчиняти правочин від імені особи, яку він представляє, у своїх інтересах або в інтересах іншої особи, представником якої він одночасно є, за винятком комерційного представництва, а також щодо інших осіб, встановлених законом. За загальним правилом представник повинен вчиняти правочин лише у межах наданих йому повноважень. Вихід за межі цих повноважень, як правило, не створює цивільно-правових наслідків для особи, яку представляють.

4. Представництво за довіреністю.

Легальне визначення довіреності встановлює ч. 3 ст. 244 ЦК. Нею є письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами. Довіреність має подвійне значення: документ, на якому засновуються повноваження представника і який повинен відповідати певним вимогам, та правочин – дія дієздатної особи, що спрямована на передачу частини своїх повноважень на вчинення представником зазначених у довіреності правочинів із третіми особами на користь особи, яка видала цю довіреність.

В довіреності повинно бути вказано місце її видачі, назва, ім'я особи, яка її видала, ім'я представника та дані про документ, який посвідчує його особу, зміст представництва, строк його чинності, при необхідності загальні відомості про третю особу. Повинна бути вказана дата видачі довіреності та підпис особи, яка її видала.

За змістом і обсягом повноважень, якими наділений представник, прийнято виділяти три види довіреності: разову, спеціальну, генеральну.

За можливостями відкликати видану довіреність: відкличні і безвідкличні.

За формою – просту письмову та кваліфіковану (нотаріально посвідчену).

За правовим становищем осіб, якими видані довіреності, та вимогами щодо їх верифікації – довіреності фізичних осіб та довіреності юридичних осіб.

5. Припинення представництва.

Чинне законодавство передбачає припинення представництва за довіреністю. Між тим припиняється й представництво, яке засноване на законі та на адміністративному акті. Представництво за законом припиняється у разі набуття представляємим повної дієздатності. Представництво, що засноване на адміністративному акті припиняється у разі його відміни, припинення строку дії та скасування. При скасуванні адміністративного акту як незаконного може виникнути ситуація щодо правових наслідків такого представництва. Представництво може бути припинене в разі втрати статусу професійного представника, наприклад відсторонення адвоката від адвокатської діяльності.

6. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темі реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 8 «Представництво».

Ситуаційні завдання

Завдання №1

Винник зареєструвався як фізична особа-підприємець. Через деякий час він видав довіреність на здійснення підприємницької діяльності від свого імені Чкалову. До складу повноважень представника були включені всі можливі правочини та інші дії, у яких виникне необхідність під час здійснення підприємницької діяльності (укладання договорів, надання звітів, представництво інтересів в органах державної влади, розпорядження розрахунковими рахунками, отримання готівки в банку, сплата податків та інші). Через деякий час органами державної податкової інспекції були виявлені порушення підприємцем податкового законодавства – приховування прибутку від оподаткування. Постало питання: хто є суб'єктом відповідальності в такому випадку?

Чи мав право Винник видавати довіреність Чкалову з переліком вказаних повноважень? Що мав пояснити нотаріус при посвідченні такої довіреності? Вчинення яких дій не допускається через представника?

Завдання №2

Петров вирішив придбати легковий автомобіль на автомобільному ринку м. Харкова. З метою уникнути зайвих витрат при оформленні договору купівлі-продажу власник автомобіля Вербенко вирішив передачу автомобіля оформити за допомогою довіреності. Вербенко видав Петрову довіреність для здійснення широкого кола повноважень щодо автомобіля. При цьому Петров передав Вербенко визначену суму грошей (вартість авто). Через деякий час Вербенко пред'явив позов до Петрова про повернення авто із чужого незаконного володіння.

Яке рішення в такому випадку повинен винести суд? Які підстави припинення представництва за довіреністю? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №3

Шутенко видав довіреність своїй дружині на отримання грошового вкладу у філії Ощадбанку. Після смерті Шутенко його мати як спадкоємиця за законом першої черги подала позов до колишньої невістки про витребування в останньої отриманого нею грошового вкладу, оскільки він був внесений на ім'я Шутенко ще до реєстрації шлюбу, а отже входить до складу спадщини. Суд

задовольнив позов. У апеляційній скарзі відповідачка, не погоджуючись із рішенням суду, зазначила, що, оскільки її чоловік видав їй довіреність на отримання вкладу без будь-яких обмежень, вона набула право розпоряджатися грошима на свій розсуд і тому витратила їх на поховання чоловіка.

На які питання теми розраховано завдання? Як співвідносяться такі поняття як «повноваження» і «представництво»? Яке рішення має прийняти апеляційний суд?

Завдання №4

Гавор 3 квітня 2020 року видав Зуєву довіреність строком на 3 місяці на продаж одержаного ним у спадщину житлового будинку за 500 тис. грн. У зв'язку з хворобою Зуєв передоручив у червні цього ж року виконання доручення Малишку, про що у листі та електронному SMS-повідомленні сповістив Гавора, але відповіді не одержав. Оскільки за обумовлену суму будинок ніхто не купив, Малишко знизив суму до 480 тис. грн. і продав його 30 липня, а гроші вніс на банківський рахунок Гавору. Останній подав позов до суду з вимогами до Зуєва про повернення 20 тис. грн. і витрат пов'язаних з комісією за транзакцію коштів по рахунку, мотивуючи це тим, що вносити гроші на банківський рахунок він не просив.

Яке рішення повинен винести суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №5

Іванов, як опікун малолітнього Гусева, від його імені продав належний тому на праві приватної власності легковий автомобіль своєму сусідові. На вчинення такого правочину було отримано письмовий дозвіл за підписом представника місцевого виконкому.

Чи є підстави для визнання правочину купівлі-продажу автомобіля недійсним? В якому порядку повинні вчинятися дії від імені малолітніх, спрямовані на відчуження належних останнім майнових прав? Чи змінилася б відповідь на перше запитання, якщо такий правочин укладав би батько малолітнього?

Теми рефератів:

1. Поняття, підстави виникнення та види представництва.
2. Вчинення правочинів представником.
3. Довіреність.
4. Припинення представництва.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

Тема № 9. Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність

Практичне заняття: Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність

Навчальна мета заняття: детальний розгляд поняття строку і терміну у цивільному праві, строків і термінів реалізації та захисту цивільних прав, позовної давності, її сутності та значення, формування вмій і навичок практичного застосування чинних норм права, які регулюють відносини щодо встановлення та обчислення строків, застосування позовної давності шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття строку і терміну, їх види.
2. Загальні правила обчислювання строків.
3. Поняття, сутність та види позовної давності.
4. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.
5. Обчислення та перебіг позовної давності.

Література

Основна:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів: Постанова Пленуму ВГС України від 29.05.2013 р. № 10. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-13>
3. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. в редакції Закону від 01.12.2005 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
4. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.
5. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

6. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

7. Цивільне право : підручник : в 2 т. : затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.

8. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 232 с.

9. Цивільне право України. У двох частинах. Ч. 1. Навчальний посібник / За заг. ред. В.А. Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 400 с.

Допоміжна:

1. Подвірна О.В. Строки та терміни у цивільному праві: темпоральний аспект. Юридичний науковий електронний журнал, 2020. № 17. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2020/17.pdf

2. Гуйван П. Д. Закінчення перебігу та припинення позовної давності: принципова відмінність. Часопис Київського університету права, 2019. № 1. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/205/190>

3. Бреус Б.В. Генеза інституту позовної давності. Юридичний науковий електронний журнал, 2019. № 6. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/22.pdf

4. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL:

<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/%D0%9A%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%A0%20%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D0%A0%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%9E%D0%9C%201.pdf>

5. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. – 808 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20syvilnoho%20prava%20ta%20protsesu_navch%20posib_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

6. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.] – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. Ч. 1. 295 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83____%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття строку і терміну, їх види.

Цивільні правовідносини виникають, розвиваються у часі, який впливає на його елементи: правове становище суб'єктів, споживчі властивості товару як об'єкта правовідносин. Строк є юридичним фактом і його настання чи припинення само по собі тягне певні правові наслідки: виникнення, зміну та припинення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

Строком є певний період у часі, зі сплином якого пов'язана певна дія чи подія, яка має юридичне значення. Термін – певний момент у часі з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Значення строків у цивільному праві полягає у тому що вони: детермінують правові властивості фізичної особи як суб'єкта права, тобто впливають на вид та зміст дієздатності; визначають період існування цивільних прав; дисциплінують учасників цивільних правовідносин; мають організуюче значення для учасників правовідносин; визначають межі існування права на захист; вносять чіткість в роботу судів.

Строки поділяються на: визначені законом, договором, судом, адміністративним актом; визначені та невизначені; правоутворюючі, правозмінюючі та правоприпиняючі; імперативні та диспозитивні; строки здійснення цивільних прав, строки виконання юридичних обов'язків, строки захисту цивільних прав⁴ гарантійні строки; строки служби; строки зберігання.

2. Загальні правила обчислювання строків.

Відповідно до ст. 252 ЦК строк визначається роками, місяцями, тижнями, днями або годинами. Термін визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати. Перебіг строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано її початок. Другий момент при обчисленні строків – визначення закінчення перебігу строку. Своє закріплення це віднайшло у ст. 254 ЦК.

3. Поняття, сутність та види позовної давності.

Строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу називається позовною давністю. Іншими словами, позовна давність – це строк, після збігу якого погашається можливість примусового здійснення порушеного цивільного права за допомогою цивільного позову. Причому під захистом цивільного права або інтересу, розуміється не сам процес як форма, в якій відбувається розгляд питання про захист, а саме реальний результат цієї форми – задоволення вимог позивача, які він пред'являє до боржника.

Сучасне цивільне законодавство розрізняє два види строків позовної давності: загальний та спеціальні. Їх відмінність основана на відмінності предмету спору. Загальний строк позовної давності встановлюється тривалістю

у три роки і поширюється на всі цивільні правовідносини, за винятком тих, на які поширюється строки спеціальної позовної давності.

4. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

За загальним правилом, позовна давність поширюється на всі цивільні правовідносини. В той же час об'єктивна природа деяких суб'єктивних прав або особлива зацікавленість держави в забезпеченні підвищеної охорони деяких прав виключає можливість застосування до них позовної давності. Такі випадки передбачені ст. 268 ЦК України. Наведений перелік не є вичерпним. Законом можуть бути встановлені також інші вимоги, на які не поширюється позовна давність.

5. Обчислення та перебіг позовної давності.

Перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила. Слід мати на увазі, що для захисту деяких суб'єктивних прав початок перебігу позовної давності має певну специфіку.

Ті чи інші відрізки (періоди) часу при наявності вказаних у законі обставин можуть зараховуватися або не зараховуватися в строки позовної давності. І в такому випадку мова може йти або про зупинення, або про переривання строків позовної давності.

Сутність зупинення перебігу позовної давності полягає у тому, що термін, під час якого виникає і діє обставина, що перешкоджає захисту порушеного права, не зараховується в установлений законом строк позовної давності. Перелік таких обставин міститься у ст. 263 ЦК України.

Переривання перебігу позовної давності полягає у вчиненні особою передбачених законом дій, які переривають перебіг позовної давності і одночасно виступають підставою обчислення позовної давності спочатку. Час, який минув до переривання позовної давності до нового давнісного строку не зараховується. Перебіг позовної давності переривається у випадках, встановлених ст. 264 ЦК України.

Крім зупинення та переривання позовна давність може бути *відновлена*. Якщо суд визнає поважними причини пропущеної позовної давності, порушене право підлягає захисту (п. 5 ст. 267 ЦК).

Сплив позовної давності позбавляє уповноважену особу можливості захистити своє порушене право у суді.

6. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темі реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 9 «Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність».

Ситуаційні завдання

Завдання № 1

Від'їжджаючи в лютому 2018 р. у тривале закордонне відрядження, Михайлов передав своєму сусідові Золотову на зберігання деякі домашні речі: телевізор, холодильник, ліжко, шафу та інше. Відносини сторін при цьому були врегульовані договором зберігання, укладеним на 2 роки. Повернувшись у квітні 2022 р. з відрядження, Михайлов попросив Золотова повернути передані йому речі, але отримав відмову. Золотов пояснив, що Михайлов пропустив строк позовної давності на витребування речей, який закінчився, на думку Золотова, в лютому 2022 року.

Який засіб захисту порушених прав доцільно застосувати? Яке рішення повинен винести суд? Дайте обґрунтовану відповідь.

Завдання № 2

11 березня 2018 року був вбитий Сазонов, на утриманні якого були дружина та малолітній син. Дружина звернулася до слідчих органів із заявою про визнання її потерпілою. Слідчий відмовив їй на тій підставі, що справа припинена до виявлення підозрюваного. 4 червня 2020 року слідство по справі було відновлено, а 23 вересня цього ж року громадянка Сазонова звернулася з вимогою до Петрова, який був притягнений до кримінальної відповідальності за вбивство Сазонова, про відшкодування шкоди, починаючи з березня 2018 року. Суд, посилаючись на пропуск позовної давності, виніс рішення про вирахування платежів з дати подачі позову (23 вересня 2020 року). В скарзі прокурора до апеляційного суду щодо рішення районного суду ставилося питання про відміну його як такого, що суперечить законодавству України, оскільки прямо порушує цивільне та цивільно-процесуальне законодавство.

Як визначаються строки давності при залишенні без розгляду позову, заявленого в кримінальній справі? Яке рішення повинен винести суд? Дайте обґрунтовану відповідь.

Завдання № 3

ГУНП в Полтавській області уклало з будівельним управлінням договір на будівництво бази відпочинку. Після здачі бази 20 грудня 2017 року в процесі експлуатації споруд було виявлено ряд недоліків у будівництві. 12 лютого 2018 року ГУНП в Полтавській області звернулось з претензією про стягнення неустойки та проведення ремонту будівель за рахунок будівельного управління. Оскільки відповідь на заявлену претензію не надійшла, ГУНП в Полтавській області 20 січня 2019 року подало позов до господарського суду Полтавської області. Господарський суд у позові відмовив на підставі пропуску строків позовної давності.

Чи обґрунтована відповідь господарського суду? Дайте умотивовану відповідь.

Завдання № 4

Гавриленко у січні 2018р. виїхав у тривалу експедицію до Анголи. У лютому цього ж року з його квартири були викрадені різні речі, в тому числі

відеокамера. Про крадіжку він дізнався лише у червні 2018 р., коли повернувся додому. На цей час ні речі, ні злочинці знайдені не були. У лютому 2022 р. сайті ОЛХ він побачив свою відеокамеру, яку пропонував до продажу Онищенко, який помер наприкінці березня 2022 р. У серпні 2022 р. Гавриленко звернувся до суду з позовом до жінки померлого про витребування відеокамери, яку не встигли продати або повернення її вартості. Однак у задоволенні позову було відмовлено, оскільки за заявою відповідачки про застосування позовної давності суд зробив висновок, що позовна давність пропущена. У скарзі до апеляційного суду позивач наголошував на тому, що суд неправильно обчислив строк позовної давності, визначивши початок її перебігу від дня крадіжки речей. На думку позивача, цей строк слід обчислювати від дня, коли знайдено відеокамеру і стало можливим визначити відповідача.

Яке рішення повинен винести суд? Дайте обґрунтовану відповідь.

Завдання № 5

Циганков, будучи власником 1/3 частини земельної ділянки, вирішив продати її, письмово попередивши про свій намір інших співвласників – Корольову та Петровську 20 січня 2019 р. Не дочекавшись відповіді останніх, Циганков 28 лютого 2019 р. уклав договір купівлі-продажу з Онушковим. Петровська 4 березня подала позов до суду, при цьому послалась на те, що строк пропущено нею з поважних причин – у зв'язку з перебуванням під вартою, просила суд з цих причин поновити пропущений строк.

На яке питання розраховане завдання? Чи підлягають вимоги Петровської задоволенню? Чи існує можливість договірною скорочення строків позовної давності?

Теми рефератів:

1. Поняття строку і терміну, їх значення та види.
2. Обчислення строків.
3. Поняття, сутність та значення позовної давності.
4. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.
5. Види позовної давності
6. Обчислення та перебіг позовної давності.
7. Зупинення та переривання перебігу строків позовної давності.
8. Наслідки впливу позовної давності.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

Тема № 10. Особисті немайнові права фізичної особи.

Практичне заняття: Особисті немайнові права фізичної особи

Навчальна мета заняття: детальний розгляд поняття особистих немайнових прав фізичної особи, їх видів та захист цих прав, формування вмінь і навичок практичного застосування чинних норм права, які регулюють відносини щодо здійснення особистих немайнових прав та їх захисту шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих ситуаційних завдань

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття та види особистих немайнових прав.
2. Здійснення та захист особистих немайнових прав.
3. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.
4. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Література

Основна:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
3. Про систему громадського здоров'я : Закон України в редакції від 06.11.2023 № 4004-XII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#n840>.
4. Про медіа: Закон України в редакції від 01.01.2024 № 2782-XII, ред. від 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#n2349>.
5. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 № 2427-VIII. Ред. від 15.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>.
6. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI, ред. від 14.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
7. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII, ред. від 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
8. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність,

органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94–ВР в ред. від 10.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80#Text>

9. Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років: Закон України від 17.04.1991 № 962–ХІІ, ред. від 11.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12#Text>.

10. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 № 270/96–ВР в ред. від 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>

11. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>

12. Порядок розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові фізичної особи): затв. постановою Каб. Міністрів України від 11.07.2007 р. № 915 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/915-2007-%D0%BF>

13. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 31.03.1995 р. № 4 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

14. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 27.02.2009 р. № 1 // URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09

15. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.

16. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

17. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

18. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016. 760 с.

19. Цивільне право : підручник : в 2 т. : затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.

Допоміжна:

1. Бірюкова А. Г., Сало Д. С. Деякі аспекти захисту права на зображення фізичної особи як особистого немайнового права. Правові горизонти. 2020. №23. С. 16–21.

2. Дроздова, О. Репродуктивні права: міжнародно-правовий аспект. // Право України. 2016. № 5. С.183-189.

3. Корольова В. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля в системі особистих немайнових прав фізичної особи. *Legal Bulletin*. 2022. № 3. С. 37–41.
4. Кохановська О. Розвиток доктрини немайнових відносин в Україні. *Право України*. 2019. № 1. С. 93–104.
5. Кучерявенко В. Право на відповідь як спосіб цивільно–правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи, порушених у ЗМІ. *Вісник національної асоціації адвокатів України*. 2020. № 12. С. 51–54.
6. Майданик, Р. Право фізичної особи на життя: поняття, елементи, виникнення і припинення // *Публічне право*. 2016. № 3. С. 9 - 20.
7. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р.Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 232 с.
8. Сідей, О.В. Поняття здоров'я як особистого немайнового блага фізичної особи // *Наше право/ Our law*. 2016. № 1. С. 58-61.
9. Сліпченко, С. О. Ім'я фізичної особи та його місце в системі об'єктів цивільного права. *Форум права*, 2014. № 3. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/187223653.pdf>
10. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu_navch%20posib_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
11. Тіхонова М. А. Кривородько М. А. Сучасні проблеми реалізації права на трансплантацію від померлого донора в Україні. *Теорія і практика правознавства.-ТОМ 1.-№ 17 (2020)*. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10250/Suchasni%20problemy%20realizatsii%20prava%20na%20transplantatsiiu%20vid%20pomerloho_%20Tikhonova_Kryvorodko_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y
12. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/%D0%9A%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%A0%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D0%A0%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%9E%D0%9C%201.pdf>
13. Шинкарук, О.В. Правова охорона немайнових прав юридичних осіб. // *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 188-192.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань.

1. Поняття та види особистих немайнових прав.

В суб'єктивному сенсі особисті немайнові права – це суб'єктивні права, що виникають з приводу нематеріальних благ не мають економічного змісту, є тісно пов'язаними з особистістю уповноваженої особи, та спрямовані на розвиток її індивідуальності і є такими, що мають специфічні підстави виникнення та припинення.

Видами особистих немайнових прав є права, що забезпечують природне існування людини та права, що забезпечують соціальне буття людини.

2. Здійснення та захист особистих немайнових прав.

Здійснення суб'єктивного немайнового права відбувається шляхом вчинення юридичних або фактичних дій, що охоплюються можливістю певної поведінки. Фізична особа здійснює особисті немайнові права самостійно. В інтересах малолітніх осіб, неповнолітніх, а також повнолітніх громадян, які за віком або станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої особисті немайнові права, їх права здійснюють батьки (всиновлювачі), опікуни, піклувальники. Фізичні особи мають право вимагати від посадових осіб здійснення відповідних дій, спрямованих на забезпечення здійснення особистих немайнових прав.

Захист особистих немайнових прав – це юридично закріплена можливість уповноваженої особи застосовувати заходи правоохоронного характеру з метою відновлення порушеного немайнового права та припинення дій, що його порушують. Захист особистих немайнових прав може здійснюватися як у способи, що передбачені, так і ті, що не передбачені Цивільним кодексом України, відповідно до змісту такого права, способу його порушення та наслідків, спричинених його порушенням.

3. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи покликані забезпечити фізичне існування людини, як біосоціальної істоти. До цієї групи прав належать - право на життя, право на усунення загрози життю та здоров'ю, право на охорону здоров'я, право на медичну допомогу, право на медичну інформацію про стан свого здоров'я, право на таємницю про стан свого здоров'я, право на свободу, право на особисту недоторканність, право на донорство, право на сім'ю, право на безпечне для життя та здоров'я навколишнє середовище, та ін.

4. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи представляють собою правові форми суспільних відносин, які виникають з приводу відповідних немайнових благ та юридично забезпечують соціальне існування індивіда. Ці блага є явищем суспільного життя людини, тобто такими, що дозволяють їй бути членом суспільства та існують у сфері

духовного спілкування. До даної групи особистих немайнових прав належать - право на ім'я, право на повагу честі та гідності, право на недоторканність ділової репутації, право на особисте життя та його таємницю, право на інформацію, право на особисті папери, право на таємницю кореспонденції, право особи, що зображено на фотографіях або в інших художніх творах, право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, право на місце проживання, право на недоторканність житла, право обирати виді діяльності, право на свободу пересування, право на свободу об'єднань та мирні зібрання, та ін.

5. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темі реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 10 «Особисті немайнові права фізичної особи».

Ситуаційні завдання

Завдання № 1

Макарова пред'явила позов до Грибкової про відшкодування моральної шкоди за втручання в особисте життя. В описовій частині позовної заяви позивачка вказала, що була заручена зі студентом-іноземцем Аль-Герімджаном, але він відмовився укласти з нею шлюб після того, як Грибкова, яка працювала консьєржем у під'їзді, розповіла про обставини особистого життя Макарової (пізні повернення додому на автомобілях престижних марок, влаштування гучних та частих гулянок в квартирі протягом усієї ночі, попереднє розірвання шлюбу, неохайність, марнотратство і таке інше).

З'ясуйте, чи відбулося втручання в особисте життя? Яким чином захистити особисті немайнові права?

Завдання № 2

Після проведених спільних перевірок приватного підприємства «Колос» працівниками поліції і податкової інспекції адміністрацією ПП «Колос» на дверях було вивішено оголошення: «Корупціонерам: працівнику поліції Кондратову А.П. і податковому інспектору Ряхіну П.Р. вхід на територію приватного підприємства ЗАБОРОНЕНО!».

Проаналізуйте ситуацію та надайте консультацію Кондратову А.П. та Ряхіну П.Р.

Завдання № 3

У фотоательє звернувся пан Караман з вимогою про вилучення з торговельної мережі та порт фоліо фотографа художньої фотографії з його зображенням, відзначивши, що заперечує проти розповсюдження фотографії, бо вважає її невдалою. Як пояснив пану Караману його адвокат, відповідно до ст. 303 ЦК України особисті папери, в тому числі фотографії фізичної особи, є

її приватною власністю. Ознайомлення з особистими паперами, їх використання, зокрема шляхом опублікування, допускаються лише за згодою фізичної особи, якій вони належать. Тому для розповсюдження фотографії необхідна його згода. Керівництво фотоательє відповіло, що воно має авторське право на художню фотографію з зображенням пана Карамана. Останній позував ательє за плату, а отже, надав свою згоду на її тиражування. Відповідно до ст. 308 ЦК України фотографія, як і будь-який інший художній твір, на якому зображено фізичну особу, може бути розповсюджена без його згоди. Якщо пан Караман хоче вилучити фотографію з продажу, він зобов'язаний відшкодувати фотоательє пов'язані з цим збитки.

Чи відбулось в наведеній ситуації порушення особистих немайнових прав, якщо так то поясніть яке саме? Наведіть способи захисту особистих немайнових прав? Дайте розгорнуту відповідь.

Теми рефератів:

1. Поняття та види особистих немайнових прав. Зміст особистого немайнового права.
2. Здійснення особистих немайнових прав.
3. Захист особистих немайнових прав.
4. Право на життя.
5. Право на охорону здоров'я.
6. Право на свободу.
7. Право на особисту недоторканість.
8. Право на сім'ю.
9. Право на опіку або піклування. Патронат.
10. Право на ім'я.
11. Право на повагу до гідності та честі.
12. Право на недоторканість ділової репутації.
13. Право на індивідуальність.
14. Право на особисте життя та його таємницю.
15. Право на інформацію.
16. Право на особисті папери.
17. Право на таємницю кореспонденції.
18. Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле-, та відеозйомок.
19. Право на місце проживання.
20. Право на недоторканість житла.
21. Право на вибір роду занять.
22. Право на свободу пересування.
23. Право на свободу об'єднання.
24. Право на мирні зібрання.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення

підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 11. «Право власності та інші речові права».

Практичне заняття: Право власності та інші речові права.

Навчальна мета заняття: з'ясування основних положень права власності та інших речових прав.

Кількість годин: 4 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття права власності та його зміст.
2. Право власності Українського народу. Право приватної власності. Право державної власності. Право комунальної власності.
3. Підстави набуття права власності.
4. Момент виникнення права власності у набувача.
5. Здійснення права власності.
6. Припинення права власності.
7. Поняття, види права спільної власності.
8. Поняття та види захисту права власності.
9. Право володіння чужим майном як речове право.
10. Право користування чужим майном як речове право.

Література:

Основна:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
3. Земельний кодекс України: Закон від 25.10.2001 № 2768-III // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
4. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV в ред. Закону України від 11.02.2010 р. №1878-VI // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.
5. Про систему громадського здоров'я : Закон України в редакції від 06.11.2023 № 4004-XII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#n840>.

6. Про житлово-комунальні послуги : Закон України 113 від 24.06.2004 р. № 1875-IV // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text>
7. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29.11.2001 р. № 2866-III URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>
8. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4765-17>
9. Про практику застосування судами статті 376 Цивільного кодексу України (про правовий режим самочинного будівництва) : постанова Пленуму Вищ. спеціалізов. суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.03.2012 р. № 6. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006740-12>
10. Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 22.12.1995 р. № 20. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0020700-95>.
11. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.
12. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
13. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016. 760 с.
14. Цивільне право : підручник : в 2 т. : затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.
15. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 232 с.

Допоміжна:

1. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / за заг. редакцією І. В. СпасибоФатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.
2. Речове право : підручник / Р. А. Майданик. К.: Алерта, 2019. 1102с.
3. Спасибо І. Можливість набуття права власності на об'єкти самочинного та незавершеного будівництва. Вісник № 3 (70). URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3924/1/Spasibo_101.pdf
4. Спасибо-Фатєєва І. В. Речові права за Цивільним та Господарським кодексом України. Право України. 2015. № 4. С. 60–68.
5. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с. URL:

<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu%20navch%20posib%202017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

6. Цалин Р. Підстави набуття та припинення права власності на відходи в Україні. Jurnalul juridic național: teorie și practică. Национальный юридический журнал: теория и практика. National law journal: theory and practice, 2015. № 2. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/2/part_2/24.pdf

7. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарєва О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016. URL:

http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10201/Tsyvilne%20pravo%20Ukrainy_1_Navch%20posib_Kroitro_Kukhariev_Tkalych_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

8. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 1 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с. URL:

<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/452/1/%D0%9A%D0%A3%D0%A7%D0%95%D0%A0%20%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D0%A0%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%9E%D0%9C%201.pdf>

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття проводиться шляхом ознайомлення із навчальними питаннями та нормативними актами, які підлягають застосуванню при вирішенні практичних завдань

II. Порядок проведення основної частини заняття

1. Поняття права власності та його зміст.

При розкритті навчального питання необхідно мати на увазі, що поняття права власності визначається в об'єктивному та суб'єктивному розумінні. Під правом власності розуміється право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Особливим видом права власності є право довірчої власності, яке виникає внаслідок закону або договору управління майном. Власникові належать права володіння, користування та розпоряджання своїм майном, що складає зміст права власності. Власник здійснює своє право власності через наступні провочності: 1. Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. 2. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. При здійсненні своїх прав та виконанні обов'язків власник зобов'язаний додержуватися моральних засад суспільства. 3. Усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав. 4. Власність зобов'язує. 5. Власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати

екологічну ситуацію та природні якості землі. 6. Держава не втручається у здійснення власником права власності. 7. Діяльність власника може бути обмежена чи припинена або власника може бути зобов'язано допустити до користування його майном інших осіб лише у випадках і в порядку, встановлених законом. 8. Особливості здійснення права власності на культурні цінності встановлюються законом. Право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом. Власник зобов'язаний утримувати майно, що йому належить, якщо інше не встановлено договором або законом. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження (псування) майна несе його власник, якщо інше не встановлено договором або законом.

2. Право власності Українського народу. Право приватної власності. Право державної власності. Право комунальної власності.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, встановлених Конституцією України. Суб'єктами права приватної власності є фізичні та юридичні особи. Фізичні та юридичні особи можуть бути власниками будь-якого майна, за винятком окремих видів майна, які відповідно до закону не можуть їм належати. державній власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить державі Україна. Від імені та в інтересах держави Україна право власності здійснюють відповідно органи державної влади. У комунальній власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить територіальній громаді. Управління майном, що є у комунальній власності, здійснюють безпосередньо територіальна громада та утворені нею органи місцевого самоврядування.

3. Підстави набуття права власності.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що право власності набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів. Право власності вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом.

4. Момент виникнення права власності у набувача.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що для встановлення змісту та обсягу майнових прав, форми та способу захисту порушених прав важливо правильно визначити момент виникнення у особи права власності. З цим пов'язані й інші правові та неправові наслідки: ризик випадкової загибелі або її випадкового псування тощо. Необхідно розмежувати момент виникнення у набувача права власності за первинними підставами та за похідними.

5. Здійснення права власності.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що особа здійснює своє право на майно: а) відповідно до закону; б) за своєю волею; в) незалежно від волі іншої особи; г) на власний розсуд; д) шляхом реалізації правомочностей власника володіти, користуватися та розпоряджатися своїм майном; е) вчиняючи щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону, зокрема; є) використовуючи своє майно для підприємницької діяльності. Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. При здійсненні своїх прав та виконанні обов'язків власник зобов'язаний додержуватися моральних засад суспільства. Власність зобов'язує. Власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі. Держава не втручається у здійснення власником права власності. Власник зобов'язаний утримувати майно, що йому належить, якщо інше не встановлено договором або законом. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження (псування) майна несе його власник, якщо інше не встановлено договором або законом.

6. Припинення права власності.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що право власності припиняється у разі: 1) відчуження власником свого майна; 2) відмови власника від права власності; 3) припинення права власності на майно, яке за законом не може належати цій особі; 4) знищення майна; 5) викупу пам'яток культурної спадщини; 6) примусового відчуження земельних ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону; 8) звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника; 9) реквізиції; 10) конфіскації; 11) припинення юридичної особи чи смерті власника. Право власності може бути припинене в інших випадках, встановлених законом.

7. Поняття, види права спільної власності.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що майно, що є у власності двох або більше осіб (співвласників), належить їм на праві спільної власності (спільне майно). Майно може належати особам на праві спільної часткової або на праві спільної сумісної власності. Спільна власність вважається частковою, якщо договором або законом не встановлена спільна сумісна власність на майно.

8. Поняття та види захисту права власності.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що держава забезпечує рівний захист прав усіх суб'єктів права власності. Власник, який має підстави передбачати можливість порушення свого права власності іншою особою, може звернутися до суду з вимогою про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право, або з вимогою про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню. Власник, права

якого порушені, має право на відшкодування завданої йому майнової та моральної шкоди. Власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним. Власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном. Власник майна може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорується або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує його право власності.

9. Право володіння чужим майном як речове право.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що згідно з традиційними поглядами володіння – це фактичне панування над річчю, яке не залежить від права на дану річ і від способу його набуття та поєднане з наміром володіти. Річ може юридично належати одній особі на праві власності, а фактично знаходитися у іншій на праві володіння. Володіння припиняється після втрати майна, чого не можна сказати про припинення права власності, яке потребує сукупності певних юридичних фактів, а лише втрата речі не може його припинити.

10. Право користування чужим майном як речове право.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що з визнанням *de iure* права приватної власності на землю і збільшенням питомої ваги в цивільному обороті правочинів із земельними ділянками, виникла потреба на законодавчому рівні врегулювати ці нові правовідносини із складним комплексним характером, об'єктом яких виступає земля. До таких відносин належать і ті, що пов'язані з виникненням, здійсненням та припиненням сервітутів. Їх гостра необхідність відчувається тоді, коли існують сусідні ділянки і при цьому одна з них за своїм знаходженням та конфігурацією була призначена в певній мірі слугувати іншим, без чого їх використання або неможливе, або дуже ускладнене. Часто виникають суперечки про визначення меж земельних ділянок, про те, які дерева можуть бути посаджені на межі двох ділянок або якої висоти будівлі можуть бути споруджені, щоб не закривати світло чи красивий краєвид сусідам, про право проходу через сусідню ділянку тощо. У сучасному цивільному обороті існує багато прикладів застосування сервітутів: право проходу, право проїзду на велосипеді, право проїзду на транспортному засобі, право прогону худоби, право прокладання та експлуатації ліній електропередачі, зв'язку, трубопроводів, водопроводу тощо. Призначенням сервітутів є і забезпечення публічних інтересів шляхом законного і обґрунтованого обмеження прав землевласників.

11. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темві реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 11 «Право власності та інші речові права».

Ситуаційні завдання

Завдання № 1

Попов на підставі домовленості з родичем Єгоровим передав останньому у користування за довіреністю автомобіль строком на один рік. Через рік Попов оформив на ім'я Єгорова нову довіреність, а потім продовжив її ще на три роки. Таким чином, автомобіль знаходився у Єгорова протягом п'яти років. Через п'ять років Попов пред'явив позов до Єгорова про повернення автомобіля, вказуючи, що повернути його в добровільному порядку відповідач відмовляється. Єгоров позову не визнав і пояснив, що автомобіль фактично належить йому, а не Попову. За словами відповідача вони домовилися про його купівлю-продаж, а оскільки коштів на переоформлення автомобіля у Єгорова не вистачало, вирішили, що Єгоров до накопичення необхідної суми буде користуватися автомобілем за довіреністю, а Попов не буде висувати жодних претензій з цього приводу. Також Єгоров стверджував, що він передав Попову як оплату за авто 297300 грн. На підтвердження того, що він сплатив Попову 297 300 грн, Єгоров представив у суді розписку, у якій стверджувалось, що Єгоров повернув Попову позичені 297 300 грн. Єгоров просив СУД визнати за ним право власності на автомобіль.

Чи можна визнати Єгорова власником автомобіля чи автомобіль підлягає поверненню Попову? З якого моменту виникає право власності у набувача за договором? Яка із сторін несе ризик випадкової загибелі речі? Яке рішення повинен винести суд?

Завдання № 2

Степанова за письмовим правочином подарувала своєму онуку Володимирі автомобіль. Оскільки він ще не досягнув повноліття, автомобіль зберігався в її господарстві й інколи використовувався її синами. Старший син Степанової, Петро, на цьому автомобілі потрапив в аварію, в якій загинув, а автомобіль був пошкоджений. Після аварії пошкоджений автомобіль зберігався на штрафмайданчику. За цей час з нього була демонтована коробка передач та масляний фільтр. Володимир, як власник автомобіля, звернувся до спадкоємців Петра з вимогою відновити автомобіль або купити йому новий. Дружина загиблого відмовилася від цього, вказавши, що автомобіль фактично не був переданий, то договір дарування є недійсним. Крім того, вона вказала, що, наскільки їй відомо, для передачі права власності на автомобіль існує спеціальний порядок. ГУНП також висунуло вимогу до спадкоємців Петра про відшкодування витрат, пов'язаних зі зберіганням пошкодженого автомобіля на штрафмайданчику. В свою чергу, з боку Володимира був пред'явлений позов до ГУНП про повернення зниклих запчастин автомобіля.

Проаналізуйте дану ситуацію і дайте відповідь, коли і за яких підстав виникає та припиняється право власності? Хто несе ризик випадкового знищення та пошкодження майна?

Завдання № 3

За договором купівлі-продажу мале підприємство «Агва» придбало у ТОВ «Вікторія» партію товару. При укладенні договору було передбачено, що покупець повинен забрати товар 1 липня, а він прибув за ним тільки 3 липня і з'ясував, що під час грози 2 липня в склад попала блискавка, і товар згорів. Покупець пред'явив позов до продавця про надання йому тієї ж кількості і якості товару та відшкодування збитків.

Як має бути вирішена справа? Які наслідки настануть у тому випадку, якщо товар було відібрано та розміщено у окремому складі?

Завдання № 4

У 2017 р. Коваленко успадкувала після смерті батька третину двоповерхового будинку в м. Люботин та вирішила її продати. Оскільки бажаючих купити частку не знайшлося, справа з продажем затягнулася. Тим часом інші спадкоємці, які проживали в цьому будинку, подали до суду позов про стягнення з Коваленко частини витрат, які вони понесли у зв'язку з утриманням будинку. Свою вимогу вони мотивували тим, що Коваленко не сплачує комунальних платежів, які нараховуються за користування будинком. Коваленко проти позову заперечувала, вказуючи на те, що раз вона в успадкованому будинку не проживає, то і не повинна платити за ті послуги, які не отримувала. Відповідачка вказала, що в неї є інше житло, в якому вона мешкає, і за обслуговування якого вона вчасно сплачує комунальні платежі.

Яким чином повинна бути вирішена суперечка? Чи може бути накладене стягнення на житловий будинок (або його частину) за несплату комунальних платежів, якщо власники даного будинку відмовляються їх сплатити?

Завдання № 5

До поліції із заявою звернувся Комаров. У заяві вказувалося, що його сусід Бакулін висипав на проїжджу частину дороги будівельний матеріал (цеглу, пісок, гравій). Внаслідок цього Комаров не може виїхати технікою з двору і своєчасно обробити посіви буряка. При розгляді заяви було встановлено, що у Бакуліна після того, як він привіз будматеріали, стався інфаркт, і він знаходиться в лікарні. Поліцейські завантажили будматеріали в автомобіль і вивезли їх у балку край села, звідки цегла пропала. Після виписки з лікарні Бакулін подав позов до поліції про повернення йому втраченого матеріалу.

Зробіть юридичний аналіз описаної ситуації. Яким чином можуть бути захищені інтереси Комарова? Як буде вирішена справа, якщо він подасть ще і позов про відшкодування збитків, що виникли внаслідок несвоєчасної обробки посівних площ? Яким чином може захистити право власності Бакулін?

Завдання № 6

До суду у лютому 2021 року звернувся Петренко з вимогою про визнання права власності на квартиру. Позивач мотивував свою вимогу положеннями ЦК України, згідно яким громадянин може стати законним власником нерухомості, якщо він сумлінно користувався нею більше 15 років. В 2003 році його

направили організувати засідку у квартирі, власник якої був викрадений і вбитий «чорними ріелтерами», і поліція очікувала появи злочинців у квартирі.

За словами колишнього поліцейського, тому що наказ про засідку не був відмінний, йому довелося переселитися у квартиру. Згодом до нього приєдналася його дружина, у них народився син. Тим часом убивці власника квартири були знайдені, засуджені.

Петренко стверджує, що володів квартирою «сумлінно, відкрито й безупинно» після того, як довідався про смерть власника квартири. Позивач також затверджує, що все це час справно платив комунальні платежі та утримував житло в належному стані.

Чи підлягає вимога Петренка задоволенню? Зробіть мотивований висновок про підстави виникнення права власності на спірну квартиру.

Завдання № 7

До стада фермерського господарства Стецька пристала бездоглядна корова. Через місяць вона отелилася, а через 6 місяців фермер Стецько вирішив її продати. Під час продажу з'явився власник корови Петренко, який наполягав на поверненні корови і теляти. Фермер Стецько проти цього заперечував, вважаючи що через 6 місяців він став власником і корови, і теляти.

Як повинна бути вирішена справа? Дайте вмотивову відповідь.

Завдання № 8

Андрій, Віктор і Світлана після смерті батька в рівних частинах успадкували його будинок, двокімнатну квартиру, дачу, гараж, автомобіль, антикварні меблі, 60 акцій АТ «Перлина» і грошовий вклад розміром 330 тис. грн в банку «Грант». Квартиру через місяць вони здали в оренду, а ще через шість місяців Віктор продав свою частку будинку та всі антикварні меблі Іванову. Світлана та Андрій з цим не погодились та звернулись за консультацією до юриста.

Дайте правову характеристику відносин, що виникли. Чи може Віктор виділити свою частку в натурі? Назвіть відмінності ідеальної та реальної часток? Як необхідно ділити прибуток від зданої в оренду квартири?

Завдання № 9

Подружжя Кирилових під час перебування у шлюбі придбало квартиру, меблі, автомобіль, гараж, холодильник та телевізор. При розірванні шлюбу чоловік вимагав розділити майно та залишити йому квартиру, автомобіль та гараж, інше залишити відповідачці, оскільки він повністю утримував і дітей, і дружину, яка після одруження та народження дітей ніде не працювала.

Яким чином повинна бути вирішена справа? Дайте вмотивовану відповідь..

Завдання № 10

До вступу в шлюб Дмитро на праві власності мав будинок із трьох кімнат. Після реєстрації шлюбу він з дружиною проживав у цьому будинку, в якому за

три роки: замінили дах, прибудували кухню та веранду, замінили підлогу, вікна та двері. При розірванні шлюбу Дмитро вимагав виключити будинок із майна, що підлягає поділу, оскільки він належить йому на праві приватної власності. Дружина наполягала на розподілі будинку, зауваживши, що перебудова проводилась і за її кошти, а вартість будинку після проведення ремонтних робіт зросла вдвічі.

Як необхідно вирішити спір? Дайте вмотивовану відповідь.

Завдання № 11

Володимиров пред'явив позов до Кариченко про поділ будинку. Позивач зазначав, що під час шлюбу з відповідачкою вони побудували будинок, який є їх спільною сумісною власністю, тому просив визнати за ним право власності на 1/2 будинку. Заперечуючи проти позову, Кариченко пояснила, що половина будинку була збудована тоді, коли у них фактично припинилися шлюбні відносини, а друга половина уже після встановлення для них режиму окремого проживання. Відповідачка зазначила також, що будинок повністю збудований за її кошти, а після завершення будівництва будинку вона розірвала шлюб із позивачем. У зв'язку з цим Кариченко вважала, що будинок має належати їй на праві особистої приватної власності.

Вирішіть спір. Який вид права власності виник в цьому випадку? Чи порушено право власності? Яким має бути рішення суду? Дайте вмотивовану відповідь

Завдання № 12

За рішенням органу місцевого самоврядування земельна ділянка, яка належала на праві власності Овчаренку, підлягала вилученню для суспільних потреб. Овчаренку та його сім'ї в якості компенсації була запропонована квартира з оплатою вартості будинку та плодово-ягідних насаджень. Овчаренко з цією пропозицією не погодився і наполягав на будівництві нового житлового будинку на рівноцінній земельній ділянці. Представник органу місцевого самоврядування стверджував, що не має можливості побудувати новий будинок, оскільки відсутні будматеріали та кошти, а також, бракує вільних земельних ділянок для забудови. Представник органу місцевого самоврядування також повідомив: якщо Овчаренко не погодиться на пропозицію, то його будинок буде відключений від мережі енерго – та водопостачання. Овчаренко подав позовну заяву до суду.

Яке рішення повинен винести суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання № 13

При розслідуванні кримінальної справи за фактом скоєння ДТП Шевчук, власник та керуючий приватного підприємства «Шевчук і К°», був притягнутий до кримінальної відповідальності в якості обвинуваченого. Для забезпечення цивільного позову слідчий наклав арешт на особисте майно Шевчука і майно підприємства. Останній подав позов до суду про звільнення майна

підприємства з-під арешту, оскільки його вину у вчиненні інкримінованого злочину може встановити тільки суд, а в результаті арешту майна наносяться значні збитки, а саме: стало неможливим відправляти контрагентам готову продукцію, виплачувати заробітну плату, купувати необхідні для виробництва матеріали і здійснювати ряд інших господарських операцій.

Що входить у коло об'єктів права приватної власності і який її правовий режим? Чи підлягають задоволенню позовні вимоги Шевчука? Які особливості позову про звільнення майна з-під арешту?

Завдання № 14

Іванов знайшов на смітнику пакет з документами (паспортом, свідоцтвом про одруження, посвідченням водія і технічним паспортом на ім'я Дорошенка). Зателефонувавши вказаній в документах особі, він став вимагати оплати за повернення документів. Дорошенко відмовився платити і звернувся із заявою в поліцію про вимагання з боку Іванова.

Як треба вирішити справу? Дайте вмотивовану відповідь.

Завдання № 15

Рідні сестра та брат Калініна та Кравченко мали на праві спільної часткової власності квартиру в м. Києві, в якій ніхто з них постійно не проживав. Коли Калініна приїхала з м. Житомир, щоб відвідати квартиру, навести лад та забрати квитанції на оплату комунальних послуг, вона побачила на квитанціях прізвище Назарчук, в квартирі – чужі речі, а сусіди їй повідомили, що вже півроку як там живе новий власник. Через деякий час до квартири завітав сам Назарчук і розповів Калініній, що частку в праві власності на квартиру йому подарував Кравченко, але про мотиви такого вчинку з боку її брата він нічого не знає. Калініна згадала, що півроку назад Кравченко купив машину та гараж, в нього з'явився дорогий смартфон, хоча останні 3 роки брат ніде не працював. Вважаючи, що її брат і Назарчук насправді уклали договір купівлі–продажу, чим відповідно до ст. 362 ЦК України порушили її переважне право як співвласника, Калініна подала позов до суду про визнання недійсним договору дарування частки у спільній частковій власності.

Особливості переходу права власності на частку в спільній частковій власності? Чи існують підстави для задоволення позову Калініної? Яке рішення має прийняти суд пояснить?

Завдання № 16

У якій із нижченаведених ситуацій, який спосіб захисту права власності слід застосувати. Відповідь обґрунтуйте.

Ситуація 1. Над дахом будинку Никифора нависала гілка старого трухлявого дерева, яке належало його сусідові Омеляну.

Ситуація 2. Валентинові необхідно було провести через сусідню земельну ділянку водопровід, але власник ділянки Терентій на це не погоджувався.

Ситуація 3. Харитон виклав бетонні плити біля гаража Михайла, чим різко ускладнив в'їзд і виїзд автомобіля у це приміщення.

Ситуація 4. Ярослав сплатив податок за земельну ділянку, яка знаходилася у спільній сумісній власності співвласників житлового будинку, що розташований на цій ділянці, а інші співвласники не погодились повернути йому кошти, які він за них сплатив.

Завдання № 17

Виконавчий комітет міської ради народних депутатів прийняв рішення про передачу у комунальну власність скульптури відомого скульптора на підставі того, що власник належним чином не утримує цю скульптуру, яка є пам'яткою культури та історії і потребує реставрації, власник же відмовляється оплачувати витрати, пов'язані з реставрацією. Жученко звернувся до Голови міської ради з вимогою повернути йому скульптуру, яка є його приватною власністю. Йому пояснили, що з дня винесення рішення про примусове вилучення скульптури ця річ перейшла у комунальну власність територіальної громади і тепер йому не належить. Жученко звернувся до суду з позовною заявою про витребування скульптури, яку в нього вилучили незаконно і передали у власність територіальної громади.

В якому порядку може відбуватися викуп пам'ятки Історії та культури? Чи всі дії виконавчого комітету були законними? Чи задовольнить суд вимоги Жученка? Як повинен бути вирішений спір?

Завдання № 18

В Печерський районний суд м. Києва звернувся громадянин Великобританії Авнер Ліберман. Він заявив, що до революції його дідові, цукрозаводчику Симхі Ліберману, на розі вулиць Банкової та Інститутської м. Києва належав двоповерховий будинок в центрі міста, який був націоналізований через три роки після Жовтневої революції 1917 року. Дідусь з сім'єю виїхали за кордон, до Англії, де згодом і народився сам онук – Авнер Ліберман. При цьому, дідусеві – Симхі Ліберману належали великі статки, що належали на праві власності, а саме художні картини та скульптури відомих митців, які, як стало відомо Авнеру Ліберману, знаходяться у музеях міста. Крім того, після революції дідусь заховав на території будинку чугунний сейф із золотими монетами та іншими коштовностями, помістивши їх у скриньку, стійку до корозії. Дідусь та інші спадкоємці померли. Авнер Ліберман надав документи та інші докази, які підтверджують, що двоповерховий будинок, коштовності, картини та скульптури дійсно належали сім'ї Ліберманів. Як єдиний спадкоємець Авнер Ліберман вимагає повернення будинку та предметів мистецтва у власність його сім'ї або виплатити йому відповідну компенсацію. Крім того, він заявив, що готовий вказати місце знаходження сейфу за умови передачі йому половини від вартості скарбу.

На які питання теми розраховане завдання? Чи підлягають вимоги задоволенню? Дайте обґрунтовану відповідь.

Завдання 19.

Жоріну на праві власності належав позашляховик Toyota Land Cruiser

Prado 2010 року. У лютому 2022 року на території держави Україна було оголошено режим воєнного стану через широкомасштабну агресію сусідньої держави. Співробітники Національної поліції разом з представниками територіальної оборони м. Харкова вилучили в нього позашляховик Toyota Land Cruiser Prado 2010 року для групи швидкого реагування, що була задіяна в бойових діях. Влітку наступного року йому була перерахована приблизна вартість позашляховик Toyota Land Cruiser Prado 2010 року на його банківський рахунок. У вересні 2023 року Жорін переконався на власні очі, що його позашляховик Toyota Land Cruiser Prado 2010 року використовувався районною військовою адміністрацією, і звернувся до неї з вимогою про повернення автомобіля. Військадміністрація відмовила йому в цьому, пояснивши, що позашляховик Toyota Land Cruiser Prado 2010 року було реквізовано, і Жорін тепер не є його власником. Тоді останній звернувся до суду з позовом про повернення йому позашляховик Toyota Land Cruiser Prado 2010 року, а також відшкодування збитків із урахуванням раніше перерахованої на його рахунок суми як відшкодування. На думку Жоріна, позашляховик Toyota Land Cruiser Prado 2010 року є його власністю, оскільки ніяких встановлених для реквізиції дій військ.адміністрація не провадила.

На які питання теми розраховане завдання? Яке рішення від суду варто очікувати? Чи зміниться рішення, якщо на момент вилучення атомобіля був введений режим надзвичайного стану?

Теми рефератів:

1. Поняття та ознаки речового права.
2. Захист речових прав.
3. Поняття права власності та його зміст.
4. Право приватної власності.
5. Право державної власності.
6. Підстави набуття права власності.
7. Момент виникнення права власності у набувача.
8. Здійснення права власності.
9. Право власності на землю (земельну ділянку).
10. Право власності на житло.
11. Здійснення права спільної власності.
12. Поняття та види захисту права власності.
13. Речово-правові способи захисту права власності.
14. Зобов'язально-правові та інші способи захисту права власності.
15. Право володіння чужим майном як речове право.
16. Право користування чужим майном як речове право

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього

завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 12. «Загальні положення про право інтелектуальної власності».

Практичне заняття: Загальні положення про право інтелектуальної власності.

Навчальна мета заняття: з'ясування основних положень про право інтелектуальної власності.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття та зміст права інтелектуальної власності.
2. Система виключних прав на нематеріальні об'єкти.
3. Об'єкти авторського права.
4. Зміст суб'єктивного авторського права.
5. Суміжні права.
6. Патентне право.
7. Право на комерційне найменування.

Література:

Основна:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>
3. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних: Закон України від 23.07.2000 р. № 1587- III // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1587-14>
4. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2001 № 1756 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-п>
5. Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав: постанова Каб. Міністрів України від 18.01.2003 р. № 72 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/72-2003-п>.
6. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закон України від

15.12.1993 р. № 3687-III в ред. Закону України від 01.07.2000 р. № 3687-XII // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>

7. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>

8. Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>

9. Про правову охорону географічних зазначень: Закон України від 21.01.2000 р. № 752-IV // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text>

10. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. № 3116-XII в ред. Закону України від 17.01.2002 р. № 2986-III // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/209/95-%D0%B2%D1%80>

11. Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів: Закон України від 05.11.1997 р. № 621/97 // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80>

12. Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15.12.1993 р. № 3691-XII в ред. Закону України від 21.12.1999 р. № 1328-XIV // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3691-12>

13. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 04.06.2010 р. № 5 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>

14. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 №12 // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>

15. Капінос М.М. Інтелектуальна власність: підручник для аспірантів вищих навчальних закладів / М. М. Капінос, Е. Т. Лерантович, М. М. Солощук. Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. 396 с.

16. Капіца Ю.М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку / Центр досліджень інтелектуальної власності та трансферу технології НАН України. 2-е вид. Київ: Академперіодика, 2020. 664 с.

17. Основи інтелектуальної власності: навч. посіб. для студентів ВНЗ / [О. П. Орлюк та ін. ; за ред. О. П. Орлюк] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Інтерсервіс, 2016. 381 с.

18. Посібник для суддів з інтелектуальної власності / Бенедисюк І.М. та ін. Київ: К.І.С., 2018. 424с.

19. Право інтелектуальної власності : підручник / Авт. : О. І. Харитонов, Є. О. Харитонов, Т. С. Ківалова, В. С. Дмитришин, О. О. Кулініч, Л. Д. Романадзе та ін. за заг. ред. О. І. Харитонової. К: Юрінком Інтер. 2021. 540 с.

20. Право інтелектуальної власності. Підручник. За заг. ред. д.ю.н., проф. Булеци С.Б., к.ю.н., доц. Чепис О.І. Ужгород: РІК-У, 2019. 488 с.

21. Право інтелектуальної власності: Підручник. Вид. 2, змін. і доп. / О.П.Світличний. К.: НУБіП України, 2016. 355 с.

Допоміжна:

1. Джунь В. В. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2017. 432 с.

2. Міжнародна система охорони інтелектуальної власності: організаційно-правові засади : монографія. К. : НДІ ІВ НАПрНУ, 2013. 131 с.
3. Піхурець О.В. Доктринальні підходи до визначення змісту права інтелектуальної власності // Право та безпека, 2021. №2.(81). С.33-42 DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2021.2.04>
4. Піхурець О.В. Значення суспільних інтересів в патентному праві // Вісник ХНУВС, 2021. № 2 (93) 2021. С.105-121. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2021.2>
5. Піхурець О.В. Тіхонова М.А. Проблеми існуючої моделі охорони комп'ютерних програм в Україні. Теорія і практика правознавства. 2019. Вип. 1 (15). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/169639>
6. Посібник для суддів з інтелектуальної власності / Бенедисюк І.М. та ін. Київ: К.І.С., 2018. 424с.
7. Право інтелектуальної власності : підручник / Авт. : О. І. Харитонов, Є. О. Харитонов, Т. С. Ківалова, В. С. Дмитришин, О. О. Кулініч, Л. Д. Романадзе та ін. за заг. ред. О. І. Харитонової. К: Юрінком Інтер. 2021. 540 с.
8. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С.О.Сліпченко, О.В.Синегубов, В.А.Кройтор та ін. ; за ред. Ю.М.Жорнокуя та Л.В.Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с.
9. Харківська цивілістична школа : здійснення та захист права інтелектуальної власності : монографія за заг. ред. І.В. Спасібо-Фатєєвої. Харків : Право, 2018. 696 с.
10. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти [текст] Підручник: 3-тє вид., перероб. та доп. К.: «Центр учбової літератури», 2017. 504 с.
11. Якубівський І. Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні. Львів, 2018. 521 с.

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття проводиться шляхом ознайомлення із навчальними питаннями та нормативними актами, які підлягають застосуванню при вирішенні практичних завдань

II. Порядок проведення основної частини заняття

1. Поняття та зміст права інтелектуальної власності.

При розгляді питання поняття права інтелектуальної власності потрібно запам'ятати, що під правом інтелектуальної власності розуміється право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦК та іншим законом. З'ясування змісту права інтелектуальної власності варто почати з доктринальних підходів щодо визначення та змісту права інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом. Потрібно запам'ятати, що право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного. Перехід права на об'єкт права

інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ. Перехід права власності на річ не означає переходу права на об'єкт права інтелектуальної власності.

2. Система виключних прав на нематеріальні об'єкти.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що основними інститутами права інтелектуальної власності є: авторське право, суміжні права, право промислової власності, право на комерційну інформацію тощо.

3. Об'єкти авторського права.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що об'єктами авторського права є твори, а саме: 1) літературні та художні твори, зокрема: романи, поеми, статті та інші письмові твори; лекції, промови, проповіді та інші усні твори; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори; музичні твори (з текстом або без тексту); аудіовізуальні твори; твори живопису, архітектури, скульптури та графіки; фотографічні твори; твори ужиткового мистецтва; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів; збірники творів, якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; 2) комп'ютерні програми; 3) компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; 4) інші твори.

4. Зміст суб'єктивного авторського права.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що автору належать особисті немайнові права і майнові права.

5. Суміжні права.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що об'єктами суміжних прав без виконання будь-яких формальностей щодо цих об'єктів та незалежно від їх призначення, змісту, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження є: а) виконання; б) фонограми; в) відеограми; г) програми (передачі) організацій мовлення.

6. Патентне право.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що патентне право – підгалузь цивільного права, що регулює правовідносини, пов'язані зі створенням та використанням (виготовлення, застосування, продаж, інше введення в цивільний оборот) об'єктів інтелектуальної власності, що охороняються патентом. До об'єктів патентного права відносяться винаходи, корисні моделі, промислові зразки. Винахід вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він, відповідно до закону, є новим, має винахідницький рівень і придатний для промислового використання. Об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології.

7. Право на комерційне найменування.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно

звернути на те, що корисна модель вважається придатною для набуття права інтелектуальної власності на неї, якщо вона, відповідно до закону, є новою і придатною для промислового використання. Об'єктом корисної моделі може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології.

8. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темві реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 12 «Загальні положення про право інтелектуальної власності».

Ситуативні завдання:

Завдання № 1

Художник Івашко намалював картину, яку згодом продав Петренку. Приватний підприємець Петренко виготовив 2 тисячі репродукцій з картини Івашка для продажу. Івашко звернувся до районного суду з позовом про поновлення порушених авторських прав на картину, яким просив суд зобов'язати відповідача припинити реалізацію та інше використання картини, вилучити з цивільного обороту та передати йому примірники репродукції з картини, а також стягнути з відповідача компенсацію за порушення авторських прав у розмірі 800000 грн. Позовні вимоги Івашко обґрунтував тим, що він є автором картини і жодних прав на використання останньої чи відтворення не надавав ані Петренку ані будь-якій іншій особі, і підтвердив цей факт авторським свідоцтвом на картину, отриманим у належний спосіб. Відповідач без погодження з ним та без виплати авторської винагороди виготовив репродукції картини та розповсюджував їх через роздрібну мережу книжкових магазинів.

На думку відповідача, авторське право поширюється на картину, а на репродукції ні. Тому він має повне право виготовляти репродукції, і, відповідно, їх реалізовувати.

Слід визначити, картина є об'єктом права інтелектуальної власності чи права власності. Кому із сторін належить право на картину і яке саме? Дайте обґрунтовану відповідь.

Завдання № 2

Сидоров отримав патент на виготовлення одноразових рукавичок. Іванов, який є суб'єктом підприємницької діяльності, виготовляв одноразові рукавички у спосіб, виключні майнові права на який належать Сидорову. При цьому з Сидоровим Іванов договору на використання виключних майнових прав не укладав і відповідно дозволу на виготовлення рукавичок не отримував.

Визначте способи захисту права інтелектуальної власності. Чи може бути застосовано разове грошове стягнення як спосіб захисту права інтелектуальної власності за даних обставин?

Завдання № 3

Професор кафедри кримінального права Кац отримав завдання від Академії внутрішніх справ у порядку виконання трудових обов'язків розробити проект Кримінального кодексу до березня 2019 року. Проект був розроблений і представлений керівництву Академії в червні 2019 р., однак схвалений не був.

У вересні 2019 року Кац опублікував проект Кримінального кодексу під власним іменем. Після виходу проекту Кримінального кодексу друком керівництво Академії висловило професору Кацу претензію про те, що він не міг публікувати проект кодексу під власним іменем без дозволу Академії внутрішніх справ. Кац заперечив претензію і вказав, що авторське право на проект належить йому і ніякого дозволу він отримувати не повинен.

Чи є проект Кримінального кодексу об'єктом авторського права? Кому належить право авторства на проект Кримінального кодексу? Чи мав право Кац опублікувати проект Кримінального кодексу без згоди керівництва Академії внутрішніх справ?

Завдання № 4

При виданні збірки гуморесок С. Руданського внаслідок помилки було змінено першу букву прізвища автора на букву «М», а також з різних прижиттєвих видань автора фактично створено нову збірку, чим, як вказали в позові нащадки відомого гумориста та спілка письменників, було спотворено і саме авторство, і порушений творчий задум автора.

Позивачі вимагали: вилучення з реалізації всіх примірників збірки; вилучення отриманої винагороди (комерційного доходу); компенсації завданої моральної шкоди.

Заперечуючи проти позову, упорядники збірки заявили, що авторське право вже припинило строк своєї дії, а помилка в прізвищі сталась не з їх вини, а з вини видавництва. Крім того, весь виданий тираж був проданий підприємцям, які значну його частину вже реалізували.

Визначте зміст права авторства. Які відносини виникли в наведеній ситуації? Яке рішення повинен винести суд по даній справі?

Завдання № 5

Іваненко пред'явила позов до Червоного про захист її авторських прав на курсову роботу. В процесі розгляду справи в суді встановлено згідно з висновком експертизи тотожність обох курсових робіт, які викладачем при перевірці були повернуті на повторне виконання як такі, що не мають самостійного характеру і є плагіатом. Курсова робота позивачки Іваненко надійшла з Львівської області поштою в деканат факультету 10 жовтня 2019 р., а на перевірку була надана 16 жовтня цього ж року. Курсова робота Червоного, жителя Харкова, подана в деканат факультету 15 жовтня і надійшла на кафедру 17 жовтня. Цього ж дня обидві роботи були передані на перевірку та рецензування. Відповідач стверджував, що роботу він писав із навчального посібника, про що стверджувала і позивачка.

Суддя призначив експертизу, яка дала висновок, що першоджерелом обох робіт є навчальний посібник, хоча в роботах є незначні тотожні відхилення від тексту першоджерела.

Визначте, що в даному випадку є об'єктом авторського права? В яких випадках і цілях дозволяється вільне використання об'єкта авторських прав? Чи є курсова робота об'єктом авторського права? Яке рішення має винести суд?

Завдання № 6

Леоненко пред'явив позов, в якому заперечував авторство його керівника Трухіна на винахід «Спосіб автоматичного регулювання процесу ректифікації етилового спирту» і стверджував, що останній не вніс у винахід творчого внеску, а був включений через те, що допоміг розробити креслення, підготувати та оформити заявку, інші документи та їх копії.

При розгляді справи у суді було встановлено, що у довідці про творчу участь співавтора вказаний конкретний внесок відповідача – функціональна схема реалізації способу регулювання процесу ректифікації, в тому числі нові додаткові вузли, що підтвердив і експерт. При цьому в заявці, яку підписав Леоненко, Трухін вказаний як співавтор. Останній, заперечуючи позов, вказав, що позивач став оспорювати його співавторство після того, як ним була висловлена негативна оцінка дисертаційного дослідження позивача.

Хто вважається співавтором винаходу? Які права співавторів винаходу? Як здійснюються права з патенту, що належать співавторам?

Завдання № 7

За дорученням директора машинобудівного заводу група конструкторів та художник-дизайнер розробили нову модель пральної машини та надіслали замовнику письмове повідомлення про створення винаходу та промислового зразка. До повідомлення був доданий опис, креслення, фотографії та інші матеріали, які в достатньому обсязі розкривають сутність розробки. Через півроку завод її освоїв і надіслав у продаж.

Оскільки замовник не подав заявки на отримання патентів, автори звернулись до адміністрації з проханням дати дозвіл на подання заявки від свого імені на винахід та промисловий зразок. У задоволенні прохання було відмовлено на тій підставі, що умовами трудових договорів не передбачалось право на подання заявок на винахід та промисловий зразок, які створені при виконанні трудових обов'язків. Тоді співавтори розробки на свій ризик звернулись до Укрпатенту із заявкою на отримання патенту, де вказали, що тільки інженери-конструктори є співавторами винаходу та промислового зразка.

В яких випадках винаходи та промислові зразки є службовими? Чи мав право замовник заборонити співавторам патентування розробок? Що визнається промисловим зразком? Які його відмінності від винаходу? Яким чином дизайнер може захистити свої права?

Теми рефератів:

1. Система виключних прав на нематеріальні об'єкти.
2. Зміст права інтелектуальної власності.
3. Здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам.
4. Захист права інтелектуальної власності.
5. Обмеження авторського права.
6. Суміжні права.
7. Об'єкти патентного права.
8. Право на комерційне найменування.
9. Право на торговельну марку.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 13. «Загальні положення про зобов'язання».

Практичне заняття: Загальні положення про зобов'язання.

Навчальна мета заняття: закріпити знання про поняття зобов'язання та підстави його виникнення, з'ясувати сторони у зобов'язанні, та визначити порядок заміни сторін у зобов'язанні, значну увагу слід надати множинності сторін у зобов'язаннях, поняття виконання зобов'язання, суб'єкти виконання зобов'язання, з'ясувати предмет та спосіб виконання зобов'язання, слід звернути увагу на зворотну (регресну) вимогу боржника, котрий виконав зобов'язання за себе та інших боржників, поняття способів забезпечення виконання зобов'язання, обтяження рухомого майна, та визначитися з новелами способів забезпечення, слід також знати про правові наслідки невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою. Вивчаючи цю тему, необхідно мати поняття про обтяження рухомого майна, публічні та приватні обтяження. Також закріпити знання студентів та слухачів про поняття припинення зобов'язання, способи припинення зобов'язання, визначитися з окремими способами припинення зобов'язання, необхідно звернути увагу на припинення зобов'язань смертю фізичної особи та ліквідацією юридичної особи, хто у цих випадках повинен виконувати зобов'язання.

Кількість годин: 4 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття зобов'язального права і його місце в системі галузі цивільного права.
2. Суб'єкти зобов'язань.
3. Виконання зобов'язання.
4. Способи забезпечення належного виконання зобов'язань: неустойка, завдаток, порука, гарантія, застава, притримання.
5. Припинення зобов'язань.
6. Цивільно-правова відповідальність: поняття, умови, види.
7. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Література:**Основна:**

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Зведений дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду за 2018 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Daijest_rich_2018.pdf.
3. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>.
4. Про заставу: Закон України від 02.10.1992 р. № 2654-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>
5. Про іпотеку : Закон України від 05.06.2003 р. № 898-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text>
6. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 18.11.2003 р. № 1255-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15#Text>
7. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю : Закон України від 19.06.2003 р. № 978-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-15#Text>
8. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>
9. Положення про порядок проведення аукціонів (публічних торгів) з реалізації заставленого майна : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.1997 р. № 1448. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1448-97-%D0%BF#Text>
10. Уніфіковані правила міжнародної торгівельної палати для гарантій на першу вимогу 1992 р. (публікація МТП № 458). URL : https://docs.dftkt.ua/doc/988_001
11. Уніфіковані правила міжнародної торгівельної палати для гарантій на вимогу / Редакція від 01.07.2010 р. (публікація МТП № 758), включаючи типові форми (Uniform Rules for Demand Guarantees, including Model Forms).

URL : [file:///D:/Documents/Downloads/downloadfile%20\(3\).pdf](file:///D:/Documents/Downloads/downloadfile%20(3).pdf)

12. Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин : постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.03.2012 р. № 5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-12#Text>.

13. Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду : рішення, внесені до ЄДРСР за період з 02.01.2019 р. по 01.02.2019 р. // Офіц. Веб-сайт Верхов. Суду. Діяльність. Судова практика і статистика. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/daidjest_6.pdf

14. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.

15. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

16. Цивільне право України. Особлива частина : підручник. Київ : Ліра-К, 2016. 1022 с.

17. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 2 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 428 с.

18. Цивільне право Частина 2: підручник За ред. Є.О.Мічуріна та В.А.Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 814с.

Допоміжна:

1. Заїка Ю. О. Проблеми співвідношення договірної і деліктної відповідальності у судовій практиці. Юридична наука : наук. юрид. журн. 2015. № 9. С. 35–43.

2. Карнаух Б. П. Вина як умова цивільно-правової відповідальності : монографія. Харків : Право, 2014. 224 с.

3. Кацюба К. В., Конюхова М. Форс-мажор як підстава звільнення від цивільно-правової відповідальності. Підприємництво, господарство і право : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2020. № 1. С. 4–10.

4. Кудрявцев В. Відмежування непойменованих способів забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором від інших цивільно-правових конструкцій. Підприємництво, господарство і право, 2017. № 3. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/8.pdf>.

5. Мартинюк Л. П. Проблеми новації як способу припинення зобов'язань. Правова держава. 2017. № 28. С. 139–143.

6. Музика Т. О. Особливості припинення альтернативних зобов'язань за цивільним законодавством України. Теорія і практика правознавства : [Електрон. наук. фахове вид.]. 2014. Вип. 2 (6). URL : <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/186027>.

7. Панченко О. Розвиток інституту цивільно-правової відповідальності поліцейських в Україні. Підприємництво, господарство і право, 2021. № 1. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/1/6.pdf>
8. Парасюк В.М. Теоретичне обґрунтування сутності підстави цивільно-правової відповідальності. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції, 2020. № 1. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2020/13.pdf
9. Пучковська І. Й. Неустойка, порука, гарантія, завдаток, застави та притримання як способи захисту прав кредитора в договірному зобов'язанні : навч. посібник. Харків : ФІНН, 2012. 144 с.
10. Пучковська І. Й. Теоретичні проблеми забезпечення зобов'язань : монографія. Харків : Право, 2017. 472 с.
11. Рассказова В. В. Місце і значення відступного у цивільному праві України. Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 5. С. 147–149.
12. Рассказова В. Юридичні особливості відносин із відступного. Підприємництво, господарство і право : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2019. № 5. С. 55–59.
13. Сенін Ю. Л. Ознаки та умови здійснення новації за цивільним законодавством України. Вісник Верховного Суду України. 2012. № 1. С. 29–32.
14. Сибіга С. Договір новації як правочин (за цивільним законодавством України). Национальный юридический журнал: теория и практика. Август 2016. С. 125–128.
15. Шимко Ф. А. Співвідношення прощення боргу та інших суміжних інститутів цивільного права. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 5. Т. 1. С. 157–160.

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття проводиться шляхом ознайомлення із навчальними питаннями та нормативними актами, які підлягають застосуванню при вирішенні практичних завдань

II. Порядок проведення основної частини заняття

1. Поняття зобов'язального права і його місце в системі галузі цивільного права.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

2. Суб'єкти зобов'язань.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що сторонами у зобов'язанні є боржник і кредитор. У зобов'язанні на стороні боржника або кредитора можуть бути одна або одночасно кілька осіб. Якщо кожна із сторін у зобов'язанні має одночасно і права, і обов'язки, вона вважається боржником у тому, що вона зобов'язана

вчинити на користь другої сторони, і одночасно кредитором у тому, що вона має право вимагати від неї.

3. Виконання зобов'язання.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог ЦК, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог - відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

4. Способи забезпечення належного виконання зобов'язань: неустойка, завдаток, порука, гарантія, застава, притримання.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що виконання зобов'язання може забезпечуватися неустойкою, порукою, гарантією, заставою, притриманням, завдатком. Договором або законом можуть бути встановлені інші види забезпечення виконання зобов'язання. Неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторowi у разі порушення боржником зобов'язання. Штрафом є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання. Пенею є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання. За договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку. Поручитель відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником. Порукою може забезпечуватися виконання зобов'язання частково або у повному обсязі. Поручителем може бути одна особа або кілька осіб. За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку. Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником. Завдатком є грошова сума або рухоме майно, що видається кредиторowi боржником у рахунок належних з нього за договором платежів, на підтвердження зобов'язання і на забезпечення його виконання. Якщо не буде встановлено, що сума, сплачена в рахунок належних з боржника платежів, є завдатком, вона вважається авансом. В силу застави кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставодавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом (право застави). Кредитор, який правомірно володіє річчю, що підлягає передачі боржниковi або особі, вказаній боржником, у разі невиконання ним у строк зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредиторowi пов'язаних з нею витрат та інших збитків має право притримати її у себе до виконання боржником зобов'язання. Притриманням речі можуть забезпечуватись інші вимоги кредитора, якщо інше не встановлено договором або законом. Кредитор має право притримати річ у себе також у разі, якщо права на неї, які виникли після передачі речі у володіння кредитора, набула третя особа. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження притриманої речі несе кредитор, якщо інше не

встановлено законом.

5. Припинення зобов'язань.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що зобов'язання припиняється частково або у повному обсязі на підставах, встановлених договором або законом. Припинення зобов'язання на вимогу однієї із сторін допускається лише у випадках, встановлених договором або законом. Особливості припинення зобов'язань за договорами купівлі-продажу цінних паперів, укладених на фондовій біржі, встановлюються законодавством. Законом можуть бути встановлені випадки, коли припинення зобов'язань на певних підставах не допускається.

6. Цивільно-правова відповідальність: поняття, умови, види.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання). У разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема: 1) припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору; 2) зміна умов зобов'язання; 3) сплата неустойки; 4) відшкодування збитків та моральної шкоди.

7. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили. Не вважається випадком, зокрема, недодержання своїх обов'язків контрагентом боржника, відсутність на ринку товарів, потрібних для виконання зобов'язання, відсутність у боржника необхідних коштів.

8. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темі реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 13 «Загальні положення про зобов'язання».

Ситуаційні завдання

Завдання № 1

Громадянин Польщі Кашик передав управління своїм автомобілем «Volvo» своєму знайомому Сизову (громадянину України), який не мав посвідчення водія, а сам пересів на пасажирське місце. При виїзді з головної на другорядну дорогу Сизов не впорався з керуванням і зіткнувся з автомобілем «КамАЗ» під управлінням Демченка, який знаходився в стані алкогольного сп'яніння.

Внаслідок ДТП були пошкоджені обидва автомобілі. Крім того, водій Сизов отримав тілесні ушкодження середньої тяжкості.

Кашик пред'явив позов про відшкодування шкоди до Укравтодору, якому належав автомобіль «КамАЗ». Представник Укравтодору позов не визнав і вказав, що оскільки Демченко був у нетверезому стані, то він і має відповідати.

В адміністративних матеріалах патрульної поліції України, наданих суду, було зазначено, що зіткнення відбулося з вини обох водіїв.

Які зобов'язальні правовідносини виникли між учасниками ДТП і що є підставою їх виникнення? Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання № 2

Сіренко отримав кредит для закінчення будівництва житлового будинку в сумі 2 000 000 грн строком на 10 роки. При укладенні кредитного договору був оформлений договір поруки, згідно з яким двоюрідний брат позичальника Тюрін зобов'язувався повертати платежі за кредитним договором у випадку невиконання позичальником свого зобов'язання. Через шість років після укладення договору Сіренко помер і неповернена банку сума склала 800 000 грн. Банк звернувся до суду про стягнення з громадянина Тюріна зазначеної суми. Тюрін проти позову заперечував, мотивуючи це тим, що смерть Сіренка припиняє зобов'язання з кредитного договору і відповідно припиняється договір поруки. Більше того, Тюрін заявив, що зазначена сума повинна бути стягнена з дружини і сина позичальника, які є підприємцями і, крім того, спадкоємцями Сіренка. Суд задовольнив позов банку, посилаючись на те, що згідно з цивільним законодавством у випадку невиконання зобов'язання, забезпеченого порукою, поручитель відповідає у тому ж обсязі, що і боржник.

Проаналізуйте позиції сторін. Чи правомірне рішення суду? Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання № 3

На забезпечення виконання свого обов'язку за договором позики від 03.04.2020 р. Кравченко передала в іпотеку належну їй на праві власності з 05.05.1999 р. квартиру. Договір іпотеки передбачав право іпотекодержателя на продаж предмета іпотеки. У зв'язку із невиконанням Кравченко договору позики кредитор як іпотекодержатель звернув стягнення на іпотечне майно, уклавши договір купівлі-продажу предмета іпотеки з третьою особою-покупцем. Оскільки Кравченко не звільнила квартири, новий власник звернувся з позовом до суду, в якому просив виселити Хижко. Суд, застосувавши положення ч. 2 ст. 109 Житлового кодексу Української РСР, які встановлюють загальні правила про неможливість виселення громадян без надання іншого житла, зазначив, що Кравченко придбала іпотечне майно не за рахунок позичених коштів, а тому не може бути виселена без надання їй іншого житла.

Який порядок звернення стягнення на предмет іпотеки? Що означає звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом позасудового врегулювання? Який передбачено порядок виселення мешканців при зверненні стягнення на іпотечне житло? Порівняйте гарантії задоволення вимог кредитора при зверненні стягнення на житлові приміщення як предмет іпотеки та об'єкт права довірчої власності. Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання № 4

Чекаленко пред'явила позов до Сичової про стягнення з неї 80 000 грн. У позовній заяві Чекаленко посилялася на те, що вона хотіла купити квартиру Сичової, та передала останній аванс у сумі 80 000 грн. Про отримання зазначеної суми Сичова видала розписку, де вказала, що вказана сума отримана нею як завдаток за договором купівлі-продажу квартири. Через кілька днів Чекаленко зателефонувала Сичовій і сказала, що відмовляється від договору і вимагала повернення зазначеної суми. Сичова повернути гроші відмовилась, посиляючись на норми ЦК про завдаток. Суд відмовив в задоволенні позовних вимог Чекаленко.

Дайте визначення завдатку. Чим завдаток відрізняється від авансу? Чи може в даному випадку мова йти про завдаток? Чи вірне рішення виніс суд? Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання № 5.

Опанасенко пред'явила позов до Миколенко про стягнення 150 000 грн за невиконання грошового зобов'язання. Позивачка зазначила, що відповідач за договором позики одержав від неї 150 000 грн. і зобов'язувався повернути борг протягом двох років, проте зробив це лише через шість років. Посилаючись на те, що відповідач прострочив виконання грошового зобов'язання, він має сплатити за час прострочення 3% річних з простроченої суми, а саме 38 000 грн. та компенсувати сумму моральної шкоди у розмірі 50 000 грн.

Проаналізуйте підстави виникнення зобов'язання, його характер та зміст. Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання № 6

Туров уклав з Черненко договір підряду на виконання робіт з ремонту та фарбуванню свого автомобіля. Але у зв'язку з хворобою Туров не зміг виконати зобов'язання особисто, тому і попросив зробити це свого сина, який також мав необхідні знання та досвід для виконання обумовленої договором роботи. Проти цього заперечував Черненко. Він наполягав на розірванні укладеного договору та вимагав повернути передані за ремонт і фарбування гроші, а після відмови в цьому Турова подав до суду позов з вказаними вимогами.

Яке рішення має прийняти суд? Поясніть на цьому прикладі порядок покладання виконання зобов'язання третьою особою. Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання № 7

Водій АТ «СВІТАНОК» Білан порушив правила дорожнього руху, що призвело до зіткнення автомашини АТ «СВІТАНОК» з автомашиною Зоріна. Оскільки аварія сталася з вини Білана, то він погодився добровільно відремонтувати пошкоджений автомобіль Зоріна в гаражі АТ «СВІТАНОК». Для цього він домовився з працівниками гаража Павловим і Василенком, що

вони відремонтують машину Зоріна. Однак коли ремонт було закінчено, Білан відмовився сплатити обумовлену суму, посилаючись на те, що за шкоду повинен відповідати АТ «СВІТАНОК», як власник джерела підвищеної небезпеки. Павлов і Василенко пред'явили до суду позовну заяву про стягнення з Білана вартості ремонтних робіт, посилаючись на те, що всі роботи виконувались ними в неробочий час і з використанням власних матеріалів.

Проаналізуйте зобов'язання, що виникли в наведеній ситуації, та їх підстави. Яке рішення повинен прийняти суд? Знайдіть подібні судові рішення та проаналізуйте їх.

Завдання № 8

Ващенко 5 листопада 2019 р. пред'явила позов до Зайченка про стягнення 730 000 грн. Позивачка зазначала, що 2 листопада 2016 р. відповідач позичив у неї вказану суму, видавши про це розписку, в якій строк повернення боргу не було обумовлено. Ващенко 25 квітня 2019 року надіслав Зайченку письмову вимогу щодо повернення боргу, проте боржник у добровільному порядку повернути його відмовився. Посилаючись на те, що відповідач відмовився повернути борг, позивачка просила суд задовольнити її вимоги. Суд відмовив у позові, виходячи з того, що позивачка без поважних причин пропустила трирічний строк позовної давності.

Чи правильне рішення виніс суд? Як має бути вирішена справа в апеляційному порядку?

Теми рефератів:

1. Поняття зобов'язального права і його місце в системі галузі цивільного права.
2. Зобов'язальне правовідношення (зобов'язання).
3. Суб'єкти зобов'язань. Треті особи у зобов'язанні.
4. Зміна осіб у зобов'язанні.
5. Виконання зобов'язання.
6. Способи забезпечення належного виконання зобов'язань.
7. Припинення зобов'язань.
8. Правові наслідки порушення зобов'язань.
9. Цивільно-правова відповідальність: поняття, умови, види.
10. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

ТЕМА № 14. «Загальні положення про договір».

Практичне заняття: Загальні положення про договір.

Навчальна мета заняття: закріпити знання слухачів про поняття зобов'язання та підстави його виникнення, з'ясувати сторони у зобов'язанні, та визначити порядок заміни сторін у зобов'язанні, значну увагу слід надати множинності сторін у зобов'язаннях, поняття виконання зобов'язання, суб'єкти виконання зобов'язання, з'ясувати предмет та спосіб виконання зобов'язання, слід звернути увагу на зворотну (регресну) вимогу боржника, котрий виконав зобов'язання за себе та інших боржників, поняття способів забезпечення виконання зобов'язання, обтяження рухомого майна, та визначитися з новелами способів забезпечення, слід також знати про правові наслідки невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою. Вивчаючи цю тему, необхідно мати поняття про обтяження рухомого майна, публічні та приватні обтяження. Також закріпити знання студентів та слухачів про поняття припинення зобов'язання, способи припинення зобов'язання, визначитися з окремими способами припинення зобов'язання, необхідно звернути увагу на припинення зобов'язань смертю фізичної особи та ліквідацією юридичної особи, хто у цих випадках повинен виконувати зобов'язання.

Кількість годин: 2 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Цивільно-правовий договір, порядок його укладення.
2. Підстави для зміни або розірвання договору.

Література:

Основна:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>
3. Про цифровий контент та цифрові послуги : Закон України від 10.08.2023 № 3321-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text>
4. Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними / Верховний Суд ; Узагальнення судової практики від 24 лис□топада 2008 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-08>
5. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.

6. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
7. Договір як універсальна правова конструкція: монографія /А. П. Гетьман, В. І. Борисова, О. П. Євсєєв та ін.; за ред. А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 432 с.
8. Цивільне право України. Особлива частина : підручник. Київ : Ліра-К, 2016. 1022 с.
9. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 2 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 428 с
10. Цивільне право Частина 2: підручник За ред. Є.О.Мічуріна та В.А.Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 814с.

Допоміжна:

1. Родоман Т. О. Оферта і акцепт як самостійні елементи в процесі укладення договору: від теорії до судової практики. Судова апеляція. 2016. № 3. С. 92–100.
2. Філатова Н. Ю. Правочини з використанням електронної форми представлення інформації. Проблеми законності : зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. Вип. 136. С. 40–55.
3. Філатова Н. Ю. Регулювання особливостей укладення електронних договорів: порівняльно-правовий аналіз. Проблеми законності : зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. Вип. 139. С. 63–77.
4. Цивільне право. Конспект лекцій для студентів спеціальності 081 – «Право» денної та заочної форм навчання, Терещук Галина Андріївна. - Луцьк: ЛНТУ, 2017. 267 с. URL: https://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/civilne_pravo_lekciyi.pdf

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття проводиться шляхом ознайомлення із навчальними питаннями та нормативними актами, які підлягають застосуванню при вирішенні практичних завдань

II. Порядок проведення основної частини заняття

1. Цивільно-правовий договір, порядок його укладення.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Договір є одностороннім, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони. Договір є двостороннім, якщо правами та обов'язками наділені обидві сторони договору. До договорів, що укладаються більш як

двома сторонами (багатосторонні договори), застосовуються загальні положення про договір, якщо це не суперечить багатосторонньому характеру цих договорів. Договір є відплатним, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає із суті договору. Сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог ЦК, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості. У договорах за участю фізичної особи – споживача враховуються вимоги законодавства про захист прав споживачів. Зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства. Сторони мають право укласти договір, в якому містяться елементи різних договорів (змішаний договір). До відносин сторін у змішаному договорі застосовуються у відповідних частинах положення актів цивільного законодавства про договори, елементи яких містяться у змішаному договорі, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті змішаного договору. Договір є обов'язковим для виконання сторонами. Строком договору є час, протягом якого сторони можуть здійснити свої права і виконати свої обов'язки відповідно до договору. Договір набирає чинності з моменту його укладення. Ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін. У випадках, встановлених законом, застосовуються ціни (тарифи, ставки тощо), які встановлюються або регулюються уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування. Зміна ціни після укладення договору допускається лише у випадках і на умовах, встановлених договором або законом. Публічним є договір, в якому одна сторона - підприємець взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться (роздрібна торгівля, перевезення транспортом загального користування, послуги зв'язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо). Договором приєднання є договір, умови якого встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах, який може бути укладений лише шляхом приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому. Друга сторона не може запропонувати свої умови договору. Попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором. Законом може бути встановлено обмеження щодо строку (терміну), в який має бути укладений основний договір на підставі попереднього договору. Істотні умови основного договору, що не встановлені попереднім договором, погоджуються у порядку, встановленому сторонами у попередньому договорі, якщо такий порядок не встановлений актами цивільного законодавства. Попередній договір укладається у формі, встановленій для основного договору, а якщо форма основного договору не встановлена – у письмовій формі. Договором на користь третьої особи є договір, в якому боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок на користь третьої особи, яка встановлена або не встановлена у договорі. Договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Істотними умовами договору є умови про предмет

договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди. Договір укладається шляхом пропозиції однієї сторони укласти договір (оферти) і прийняття пропозиції (акцепту) другою стороною.

2. Підстави для зміни або розірвання договору.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на те, що у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті зобов'язання. Зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах. У разі зміни договору зобов'язання сторін змінюються відповідно до змінених умов щодо предмета, місця, строків виконання тощо. У разі розірвання договору зобов'язання сторін припиняються.

3. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темві реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 14 «Загальні положення про договір».

Ситуаційні завдання

Завдання № 1

Марченко продав Гузенко будинок. Частину грошей Гузенко сплатив на момент укладення договору, а частину мав віддати через три місяці. Договір було посвідчено нотаріусом та зареєстровано у державному реєстрі прав власності на нерухоме майно.

Однак коли Гузенко намагався вселитись у будинок, Марченко заперечив йому в цьому на тій підставі, що договір є дійсним лише після сплати повної вартості будинку. Але Гузенко може в'їхати в будинок за умови укладення договору оренди на тримісячний строк. Гузенко погодився на це, але запропонував, щоб сума орендної плати увійшла у суму, яку він мав сплатити Марченко за договором купівлі-продажу будинку. Марченко не погодився.

Гузенко подав позовну заяву до суду, де просив зарахувати суму оренди будинку до суми, що має бути сплачена ним Марченко за договором купівлі-продажу.

Як повинна бути вирішена справа? Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання № 2

Іщенко пред'явив позов до Чепурної про визнання дійсним укладеного в усній формі договору купівлі-продажу. Позивач зазначав, що 14 травня 2020 р. уклав з відповідачкою правочин, за яким купив у неї за 2 000 000 грн будинок у

м. Ужгороді. Вартість його була сплачена відповідачці. У зв'язку з тим, що відповідачка постійно проживала в іншому населеному пункті, а в момент приїзду до м. Ужгорода в неї не було при собі свідоцтва про шлюб, договір не було нотаріально оформлено. Відповідачка обіцяла зробити це під час наступного приїзду до м. Ужгорода, але потім відмовилась.

Як має бути вирішена справа? Дайте розгорнуту відповідь.

Завдання № 3

Варенко подав до одного з місцевих судів м. Харкова позовну заяву з вимогою до Райкіної про виселення останньої та усіх осіб, що з нею проживають, із квартири, розташованої в місті Харкові. Він зазначав, що є власником цього житла і проживав у ньому зі своєю дружиною. Восени 2018 р. для лікування Варенко з сім'єю тимчасово переїхав до дочки в м. Дніпропетровськ, а на час відсутності поселив у квартиру відповідачку. Остання на пропозицію власника після його повернення звільнити житло відповіла відмовою, житло не звільнила.

Райкіна пред'явила зустрічний позов і просила визнати факт укладення договору купівлі-продажу квартири, оскільки Варенко фактично продав житло їй за 1 720 000 грн, але від нотаріального посвідчення правочину відмовився лише через небажання платити державне мито.

Як має бути вирішена справа? Дайте розгорнуту відповідь..

Завдання № 4

Знаходячись у відрядженні, Яковлєв прочитав у місцевій газеті оголошення про продаж Чередою комплекту крил для автомобіля. Оглянувши крила та інші запасні частини, Яковлєв погодився їх купити, але оскільки в нього не вистачало грошей, він попросив почекати його повернення через 7 днів та дав завдаток. Повернувшись із відрядження, Яковлєв захворів, про що сповістив Череду і попросив його почекати.

Череда, якому терміново потрібні були гроші, продав крила Докучаєву, а одержаний завдаток надіслав Яковлєву з повідомленням про свою відмову від укладення правочину. Не одержавши переказ та повідомлення, Яковлєв приїхав за запчастинами.

Чи виникло зобов'язання між Яковлєвим і Чередою? Який порядок і особливості укладення договорів?

Завдання №5.

Решетова запропонувала своєму знайомому галеристу Христову придбати у неї скульптуру відомого майстра. Христов на наступний день направив відповідь на e-mail, в якій містилася його згода придбати скульптуру з вказівкою ціни покупки. Через п'ять днів Решетова повідомила Христову, що готова продати йому скульптуру за ціною на 30 відсотків вище ціни, ніж була запропонована Христовим. Останній не погодився з цим, вважаючи, що договір між ними є укладеним на умовах повідомлення на e-mail, яке є акцептом.

На яке питання розраховане завдання? Чиї дії в даному випадку можна

розглядати як оферту чи акцепт? Чи був укладений договір?

Теми рефератів:

1. Цивільно-правовий договір.
2. Смарт-контракти.
3. Зміст цивільно-правового договору і класифікація його умов.
4. Порядок укладення договорів.
5. Підстави для зміни або розірвання договору.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання – зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

Теми №15. Окремі види договорів.

Практичне заняття: Договори про передачу майна у власність. Договори про передачу майна у тимчасове володіння та користування. Договори про виконання робіт. Договори про надання послуг. Договори про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір про комерційну концесію. Договір про спільну діяльність. Договір простого товариства.

Навчальна мета заняття: слухач повинен засвоїти питання загальної характеристики договорів про передачу майна у власність. Знати особливості укладення договорів: купівлі-продажу, дарування, ренти, довічного утримання догляду, поставки тощо. Знати зміст та сторони договору.

Закріпити знання щодо договорів з передання майна у користування. З'ясувати сторони, об'єкт, форму і строк у договорі найму та інших зазначених договорів. Слід знати, що договір найму не змінює прав третіх осіб на певну річ, зокрема право застави. Слід також знати, що наймач має право за згодою наймодавця передавати наймані речі у користування іншій особі за договором піднайму.

Визначитися з поняттям договору підряду, субпідряду. З'ясувати сторони у договорі підряду та субпідряду, їх права та обов'язки, правові наслідки неналежного виконання умов договору. З'ясувати поняття договорів побутового підряду, будівельного підряду, підряду на проведення проектних та пошукових робіт та підряду на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт.

Визначитися з поняттями договорів про надання послуг. З'ясувати зміст цих договорів, сторони, їх права та обов'язки, уміти класифікувати договори послуг, давати їм правову характеристику. Закріпити та поглибити свої знання щодо фактичних, юридичних та фінансових послуг.

Визначитися з видами договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Уміти дати характеристику цих договорів. Закріпити та поглибити свої знання щодо ліцензійного договору та самого поняття ліцензії. Необхідно знати у яких випадках потрібна обов'язкова державна реєстрація договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Крім цього визначитися з поняттям договору комерційної концесії та комерційної субконцесії.

Визначитися з видами договорів щодо спільної діяльності. Уміти дати характеристику цих договорів. Закріпити та поглибити свої знання щодо договору про спільну діяльність. Крім цього визначитися з поняттям договору простого товариства.

Кількість годин: 14 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Договір купівлі-продажу. Договір роздрібної купівлі-продажу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору купівлі-продажу.

2. Договір поставки. Договір контрактації. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

3. Договір міни. Договір ренти. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, види.

4. Договір довічного утримання (догляду). Договір дарування. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

5. Договір найму (оренди). Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору найму (оренди).

6. Договір прокату. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Договору найму (оренди) будівлі та житла. Договір найму (оренди) транспортного засобу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання)

сторонами своїх обов'язків. Договір позики. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

7. Договір підряду та його види. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору підряду (договір побутового підряду, договір будівельного підряду, договір підряду на проектні та пошукові роботи).

8. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

9. Договір перевезення. Договір транспортного експедирування. Договір зберігання. Договір страхування. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

10. Договір доручення. Договір комісії. Договір управління майном. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

11. Договір позики, кредитний договір, договір банківського вкладу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

12. Договір факторингу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

13. Розрахунки. Загальні положення про розрахунки. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Розрахунки за інкасовими дорученнями. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

14. Загальні та відмінні риси договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір про комерційну концесію. Види таких договорів: ліцензійний договір, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

15. Загальні положення про спільну діяльність. Договір простого товариства. Поняття, загальна характеристика та форма договору про спільну діяльність. Поняття договору простого товариства, вклади учасників, спільне майно, витрати та збитки учасників, припинення договору простого товариства, відповідальність учасників.

Література

Основна:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Повітряний кодекс України від 4 травня 1993 р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>
3. Про залізничний транспорт: Закон України 4 липня 1996 р. N 273/96-ВР // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80>
4. Про заставу: Закон України від 02. жовтня 1992 року // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>
5. Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11.04.1980 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_003
6. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
7. Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції: Закон України від 19.05.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3390-17>.
8. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр>.
9. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>.
10. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15.01.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19>.
11. Порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 р. № 833. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-%D0%BF>.
12. Правила комісійної торгівлі непродовольчими товарами : затв. наказом Міністерством зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України від 13.03.1995 р. № 37. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0079-95>.
13. Правила торгівлі у розстрочку фізичним особам : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.2011 р. № 383. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/383-2011-%D0%BF>.
14. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15>
15. Про нафту і газ: Закон України від 12 липня 2001 р. N 2665-III // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2665-14>
16. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003 р. № 1255-IV // URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1255-15>
17. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>
18. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>

19. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 р. № 5007-VI // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/507-12>
20. Про приватизацію державного житлового фонду: Закон України від 16.06.1992 р. № 2482-XII // URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2482-12>
21. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 р. № 2269-XII в ред. Закону України від 14.03.1995 р. № 98/96-ВР // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2269-12>
22. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 р. № 852- IV // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
23. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
24. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
25. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-III в ред. Закону України від 01.07.2000 р. № 3687-XII // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
26. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
27. Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
28. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94-ВР // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80>
29. Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні: Закон України від 17.04.1991 р. № 962-XII // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/962-12>
30. Про стандартизацію: Закон України від 17.05.2001 р. № 2408 - III // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>
31. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР в ред. Закону України від 04.10.2001 р. № 2745-III // URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2745-14>
32. Про теплопостачання: Закон України від 2 червня 2005 р. № 2633-IV // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>
33. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV // URL <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
34. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
35. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV в ред. Закону України від 11.02.2010 р. №1878-VI // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>
36. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для

суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009 р. № 1559-VI // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>

37. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4765-17>

38. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.06.2018 р. № 1875-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19>

39. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29.11.2001 р. № 2866-III // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>

40. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 р. № 543/96-ВР // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/543/96-вр>

41. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України / Затверджено Наказом Мініюсту України від 22 лютого 2012. № 296 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>

42. Про затвердження Правил торгівлі антикварними речами : Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 29 грудня 2001 року № 322/795 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0058-02>

43. Порядок продажу на аукціонах майна, що перейшло у власність держави : наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків та торгівлі, міністерства економіки та Фонду державного майна України № 873/172/2453 від 31.12.1998 р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-99>

44. Правила роздрібної торгівлі непродовольчими товарами: Затвердженні наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 11.03.2004 р. №98 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1257-07>

45. Статут залізниць України: затв. постановою Каб. Міністрів України від 06.04.1998 р. № 457 // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/457-98-п>

46. Правила утримання жилих будинків та прибудинкових територій: затв. наказом Держ. комітету з питань житлово-комунального господарства від 17.05.2005 р. № 76 // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0927-05>

47. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 27.03.1992 р. № 6 // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>

48. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 31.03.1995 р. № 4 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

49. Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 29.12.1992 р. № 14 // URL <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>

50. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 12.04.1996 р. № 5 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96>

51. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 27.02.2009 р. № 1 // URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09

52. Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин: постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ № 5 від 30.03.2012 р. // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-12>

53. Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин: лист Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 27.09.2012 № 10-1393/0/4-12 // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1393740-12>

54. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 24.10.2008 р. № 13 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08>

55. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.

56. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

57. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 222 с.

58. Цивільне право України. Особлива частина : підручник. Київ : Ліра-К, 2016. 1022 с.

59. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 2 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 428 с

60. Цивільне право Частина 2: підручник За ред. Є.О.Мічуріна та В.А.Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 814с.

Допоміжна:

1. Цивільне право. Конспект лекцій для студентів спеціальності 081 – «Право» денної та заочної форм навчання, Терещук Галина Андріївна. - Луцьк: ЛНТУ, 2017. 267 с. URL: https://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/civilne_pravo_lekciyi.pdf

2. Цивільне право України : Навч. посіб. у 2 т. / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова – 2-ге вид. доповн. і переробл. Т. 2. К.: Алерта, 2019. 346 с.

3. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.]. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. Ч. 1. 295 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%2>

0%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83____%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf

4. Балюк В. М. Особливості цивільно-правового механізму регулювання рентних відносин. Право і Безпека. 2014. № 3. С. 190–195.

5. Розгон О. В. Теоретичні та практичні аспекти виконання договірного довічного утримання. Юридичний науковий електронний журнал. 2016. № 2. С. 39–42.

6. Цопіна Н. Договір довічного утримання (догляду): питання правові характеристики. Юридична Україна. 2017. № 4. С. 34–40. 2

7. Яворська О. С. Розірвання договору довічного утримання (догляду). Університетські наукові записки : часопис Хмельницького університету управління та права. 2014. № 2 (50). С. 130–136.

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття проводиться шляхом ознайомлення із навчальними питаннями та нормативними актами, які підлягають застосуванню при вирішенні практичних завдань

II. Порядок проведення основної частини заняття

1. Договір купівлі-продажу. Договір роздрібної купівлі-продажу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору купівлі-продажу.

Вивчення даних питань пов'язане із необхідністю встановлення спільних та відмінних ознак договорів про передачу майна у власність. Купівля-продаж є основним та найбільш розповсюдженим договором даної групи договірних зобов'язань, а тому першим кроком має стати засвоєння правових властивостей саме цього договору. Встановлення специфіки інших договірних зобов'язань, що опосередковують передання майна у власність, рекомендується здійснювати шляхом їх порівняння з купівлею-продажу. Порівняння слід проводити за такими критеріями: законодавче визначення договору, його правова мета, юридична характеристика, істотні умови договору, статус сторін, форма договору, права та обов'язки учасників, правові наслідки невиконання або неналежного виконання сторонами своїх обов'язків.

2. Договір поставки. Договір контрактації. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на: 1) поняття договору поставки; 2) загальна видова характеристика договору поставки; 3) джерела правового регулювання договору поставки. 4) сторони та суб'єкти поставки; 5) предмет поставки; 6) вимоги до якості,

кількості, комплектності предмета поставки; 7) форма договору поставки; 8) строки в договорах поставки; 9) наслідки прострочення та дострокової поставки товару (продукції); 10) порядок реалізації договору поставки; 11) права та обов'язки постачальника; 12) права та обов'язки покупця; 13) правові наслідки порушення договору поставки (наслідки порушення умов щодо якості, кількості, комплектності предмета поставки, щодо строків поставки); 14) неустойка в договорі поставки.

3. Договір міни. Договір ренти. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, види.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на: 1) поняття договору міни та його видова характеристика; 2) елементи договірної зобов'язання міни; 3) сторони договору міни; 4) предмет договору міни; 5) форма договору міни; 6) права та обов'язки покупця; 7) права та обов'язки продавця за договором міни; 8) відповідальність за порушення зобов'язання за договором міни; 9) поняття договору ренти; 10) загальна видова характеристика договору ренти; 11) елементи договірної зобов'язання ренти; 12) сторони в договорі ренти; 13) предмет договору ренти; 14) поняття та особливості ренти (рентних платежів); 15) форма і розмір ренти; 16) істотні умови договору ренти; 17) права та обов'язки одержувача ренти; 18) права та обов'язки платника ренти; 19) підстави для відмови платника безстрокової ренти від договору; 20) підстави розірвання договору на вимогу одержувача безстрокової ренти; 21) ризик випадкового знищення чи пошкодження майна в договорі ренти.

4. Договір довічного утримання (догляду). Договір дарування. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на: 1) поняття договору дарування; 2) загальна видова характеристика договору дарування; 3) сторони договору дарування; 4) предмет договору дарування; 5) форма договору дарування; 6) правові наслідки порушення форми договору дарування; 7) права та обов'язки сторін у договорі дарування; 8) дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому; 9) встановлення обов'язку обдаровуваного на користь третьої особи; 10) підстави для розірвання договору дарування на вимогу дарувальника; 11) договір про пожертву.

5. Договір найму (оренди). Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору найму (оренди).

Засвоєння навчального матеріалу з цих питань пов'язане із необхідністю встановлення загальних та відмінних рис договорів про передачу майна у тимчасове володіння та користування. Для досягнення цієї мети

рекомендується послідовно розглянути специфічні ознаки всіх договорів даної групи шляхом засвоєння законодавчого понятійного визначення кожного такого договору, його правової мети, юридичної характеристики, істотних умов, статусу сторін, форми договору, прав та обов'язків учасників, правових наслідків невиконання або неналежного виконання сторонами своїх обов'язків.

Поняття договору найму. Загальна видова характеристика договору найму. Види договорів найму (прокату, найму (оренди) земельної ділянки, найму будівлі або іншої капітальної споруди, найму (оренди) транспортного засобу, оренди державного та комунального майна, лізингу). Джерела правового регулювання найму. Елементи договірних зобов'язань найму. Сторони в договорі найму. Предмет договору найму. Строки в договорі найму. Істотні умови договору найму. Права та обов'язки наймача. Переважні права наймача. Права та обов'язки наймодавця. Юридична доля поліпшень майна, що зроблені наймачем. Підстави для розірвання договору найму на вимогу наймача або на наймодавця. Піднайм. Припинення договору найму. Правові наслідки порушення умов договору підяду.

6. Договір прокату. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Договору найму (оренди) будівлі та житла. Договір найму (оренди) транспортного засобу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків. Договір позички. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на: 1) поняття договору позички; 2) сторони договору позички; 3) предмет позички; 4) форма договору позички; 5) строки в договорі позички; 6) права та обов'язки позичкодавця та користувача; 7) правові наслідки невиконання обов'язку передати річ у користування; 8) правові наслідки неповернення речі після закінчення строку позички; 9) право позичкодавця на відчуження речі; 10) розірвання та припинення договору позички.

7. Договір підяду та його види. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору підяду (договір побутового підяду, договір будівельного підяду, договір підяду на проектні та пошукові роботи).

Під час вивчення положень цих питань необхідно встановити загальні та відмінні риси договорів про виконання робіт. Для досягнення цієї мети рекомендується послідовно розглянути специфічні ознаки всіх договорів даної групи шляхом засвоєння законодавчого понятійного визначення кожного такого договору, його правової мети, юридичної характеристики, істотних умов, статусу сторін, форми договору, прав та обов'язків учасників, правових наслідків невиконання або неналежного виконання сторонами своїх обов'язків.

8. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Поняття, правова ціль, юридична

характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Необхідно опанувати знання про загальні та відмінні рис договорів про виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Для досягнення цієї мети рекомендується послідовно розглянути специфічні ознаки всіх договорів даної групи шляхом засвоєння законодавчого понятійного визначення кожного такого договору, його правової мети, юридичної характеристики, істотних умов, статусу сторін, форми договору, прав та обов'язків учасників, правових наслідків невиконання або неналежного виконання сторонами своїх обов'язків.

9. Договір перевезення. Договір транспортного експедирування. Договір зберігання. Договір страхування. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на: 1) поняття та види транспортних договорів; 2) поняття договору перевезення вантажу; 3) поняття договору перевезення пасажирів та багажу; 4) поняття договору чартеру (фрахтування); 5) поняття провізної плати; 6) строки в договорах перевезення вантажу, пасажирів та багажу; 7) права та обов'язки перевізника; 8) права та обов'язки пасажирів, відправників; 9) відповідальність за зобов'язаннями, що випливають із перевезень; 10) страхування вантажів, пасажирів і багажу; 11) відповідальність перевізника за заподіяння смерті або ушкодження здоров'я пасажирів.

10. Договір доручення. Договір комісії. Договір управління майном. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на: 1) поняття договору доручення; 2) загальна видова характеристика договору доручення; 3) сторони договору доручення; 4) форма договору доручення; 5) предмет договору доручення; 6) правові наслідки правочинів, вчинених повірним; 7) зміст договору доручення; 8) істотні умови договору доручення; 9) права та обов'язки довірителя; 10) права та обов'язки повіреного; 11) виконання доручення; 12) припинення договору доручення та його юридичні наслідки; 13) поняття договору комісії; 14) загальна видова характеристика договору комісії; 15) сторони договору комісії; 16) форма договору комісії; 17) істотні умови договору комісії; 18) права та обов'язки комітента; 19) права та обов'язки комісіонера; 20) комісійна плата; 21) правові наслідки відступу комісіонера від вказівок комітента; 22) підстави та порядок відмови комітента та комісіонера від договору комісії; 23) поняття комерційного посередництва; 24) поняття агентського договору; 25) права та обов'язки комерційного агента та принципала за агентським договором; 26) поняття договору управління майном; 27) загальна видова характеристика договору управління майном; 28) сторони договору управління майном; 29) форма договору управління майном; 30) предмет договору управління

майном; 31) строки в договорі управління майном; 32) істотні умови договору управління майном; 33) права та обов'язки установника управління; 34) права та обов'язки управителя; 35) вигодонабувач в договорі управління майном; 36) підстави припинення договору управління майном.

11. Договір позики, кредитний договір, договір банківського вкладу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на: 1) поняття договору позики; 2) загальна видова характеристика договору позики; 3) форма укладення договору позики; 4) оспорювання договору позики; 5) сторони в договорі позики; 6) предмет договору позики; 7) істотні умови договору позики; 8) обов'язки позичальника; 9) проценти за договором позики; 10) правові наслідки порушення договору позичальником; 11) порядок заміни боргу позиковим зобов'язанням; 12) поняття кредитного договору; 13) сторони кредитного договору; 14) форма кредитного договору; 15) предмет кредитного договору; 16) відмова кредитодавця від надання кредиту; 17) відмова позичальника від одержання кредиту.

12. Договір факторингу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на: 1) поняття договору факторингу; 2) сторони договору факторингу; 3) предмет договору факторингу; 4) форма договору факторингу; 5) права фактора; 6) права клієнта за договором факторингу; 7) відповідальність клієнта перед фактором; 8) виконання боржником грошової вимоги факторові; 9) відступлення фактором права грошової вимоги третій особі; № 10) захист прав боржника.

13. Розрахунки. Загальні положення про розрахунки. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Розрахунки за інкасовими дорученнями. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Під час вивчення положень цього питання основну увагу потрібно звернути на: 1) поняття розрахункових відносин; 2) правове регулювання розрахункових відносин; 3) форми розрахунків; 4) форми безготівкових розрахунків; 5) розрахунки платіжними дорученнями; 6) розрахунки акредитивами; 7) поняття відкличного та безвідкличного акредитиву; 8) розрахунки за інкасовими дорученнями; 9) розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

14. Загальні та відмінні риси договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір про комерційну концесію. Види таких договорів: ліцензійний договір, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін,

правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Під час вивчення навчального питання необхідно звернути увагу на встановлення загальних та відмінних рис договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, порядку їх укладання та виконання. Обсяг прав, які передаються за даними договорами визначається так званою ліцензією. Слід звернути увагу на види ліцензій, які можуть видаватися ліцензіаром: виключна, одинична, невиключна. Виокремленого розгляду потребує вивчення специфіки укладання та виконання договору про комерційну концесію. Необхідно з'ясувати: понятійні ознаки такого договору, його предмет та інші умови, форму укладення, права та обов'язки сторін.

15. Загальні положення про спільну діяльність. Договір простого товариства. Поняття, загальна характеристика та форма договору про спільну діяльність. Поняття договору простого товариства, вклади учасників, спільне майно, витрати та збитки учасників, припинення договору простого товариства, відповідальність учасників.

При вивченні відповідного навчального питань пов'язане із необхідністю послідовного розгляду питань щодо встановлення загальних та відмінних рис договорів про спільну діяльність. Спільна діяльність може здійснюватися на основі об'єднання вкладів учасників (просте товариство) або без об'єднання вкладів учасників, що є критерієм основного поділу договорів даної групи на види. Слід звернути увагу на здійснення координації спільних дій учасників або ведення їхніх спільних справ, правовий статус виділеного для спільної діяльності майна, порядок покриття витрат та збитків учасників, їх участь у результатах спільних дій.

16. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темі реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 15 «Окремі види договорів».

Ситуаційні завдання за навчальним питанням:

1. Договір купівлі-продажу. Договір роздрібної купівлі-продажу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору купівлі-продажу.

Завдання №1

Степанов домовився з Хоменком про укладення договору купівлі-продажу садиби. Хоменко передав Степанову 528 000 грн – повну суму вартості садиби, про яку домовились сторони. Вони уклали письмовий правочин, Степанов передав Хоменку технічний паспорт на садибу. Через півроку Хоменко

дізнався, що договір купівлі-продажу нерухомості має бути укладено в письмовій формі із нотаріальним посвідченням. Він звернувся до Степанова з проханням прийти до нотаріуса і оформити правочин. Останній відмовився від цього, посилаючись на те, що він претензій до покупця не має, а гроші вже частково витратив на власні потреби. Хоменко звернувся з позовом до суду про визнання права власності.

На знання якого питання розраховано завдання? В якій формі має укладатися договір купівлі-продажу нерухомості? Яке рішення має прийняти суд? Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання №2

Студент юридичного ВНЗ Мартишкін купив на ринку смартфон за 24000 грн. Продавець завірив, що обмінє телефон, якщо той вийде з ладу протягом дванадцяти днів. На коробці від телефону продавець вказав своє торгове місце, назву товару, суму, дату продажу та розписався. Через 14 днів Мартишкін прийшов на ринок і сказав, що непридатним до використання є акумулятор телефону, який тримає заряд лише протягом трьох годин. Він пред'явив вимогу про повернення грошей. Продавець відмовив студенту у його вимогах, вказавши, що строк гарантії минув; на батарею гарантія не розповсюджується, а лише на сам телефон; гроші продавець не поверне, може тільки замінити товар.

Студент Мартишкін звернувся до органу захисту прав споживачів із заявою, де просив допомогти йому задовольнити свої вимоги, оскільки акумулятор є частиною телефону. Строк гарантії, на думку Мартишкіна, ще триває, оскільки останні 6 днів перед зверненням до продавця, коли вийшов з ладу телефон, він був на студентській конференції в іншому місті, тому своєчасно не пред'явив свої вимоги.

Чи правомірна відмова продавця? Чи мають бути повернені гроші? Як розв'язати ситуацію згідно із законом?

Завдання №3

Власник квартири Якін звернувся до нотаріуса за посвідченням правочину купівлі-продажу житла, за яким квартира переходила б у власність Кожіна.

Нотаріус відмовив у посвідченні договору за таких підстав: по-перше, квартира була отримана Якіним, у 2001 році за договором купівлі-продажу, що зареєстрований на товарній біржі й нотаріально не посвідчений; по-друге, Якін самочинно перепланував квартиру, без дозволу місцевого виконкому, що суперечить житловому законодавству України.

Чи вірні дії нотаріуса? Які документи необхідні для продажу житла?

Завдання №4

Галкіна 17 вересня купила в магазині, що знаходився у торговому центрі «НІКОЛЬСЬКИЙ», пальто і туфлі. У присутності продавця вона приміряла куплені речі й уважно їх оглянула. Повернувшись додому, Малкіна знову оглянула пальто і вирішила, що колір і фасон їй не підходять. Із цієї причини пальто вона не вдягала і через кілька днів 21 вересня звернулася до магазину,

вимагаючи прийняти пальто і повернути їй гроші. Через місяць після придбання туфель виявилось, що вони мають значні недоліки: неякісно пошиті (підшва відстає) й відрізняються за кольором. Магазин відмовився замінити куплені речі на більш якісні або повернути за них гроші, посилаючись на те, що під час придбання покупець мав можливість добре оглянути товар і, крім того, туфлі Галкіна вже носила. На думку представника магазину, дефекти товару були явні, і покупець не має права вимагати їх заміни, повернути ж гроші неможливо, бо їх вже інкасовано.

На які питання теми розраховане завдання? Як слід вирішити спір?

2. Договір поставки. Договір контрактації. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Завдання №5

Машинобудівний завод «Моторінвест» звернувся до заводу транспортного обладнання з вимогою заплатити штраф за ухиляння від укладення договору поставки обладнання в рамках державного контракту на 2020 рік. Завод транспортного обладнання ще до звернення машинобудівного заводу з вимогою про укладання договору повідомив останній, що не має можливості поставляти технологічне обладнання, оскільки з березня 2020 р. на заводі буде проводитись реконструкція, і після цього він перейде на випуск холодильного обладнання.

Чи мотивовані докази заводу транспортною обладнання? Як необхідно вирішити справу?

Завдання №6

У грудні місяці держадміністрація Валківського району направила машинобудівному заводу проект державного контракту на поставку в березні наступного року для потреб міста 20 одиниць дорожньо-ремонтних комбайнів. Завод відмовився підписати договір і повідомив державного замовника, що в листопаді він уклав договори з покупцями на продаж всіх комбайнів планового виробництва і виконати замовлення зможе тільки через рік. Однак зважаючи на те, що комунальним службам міста вкрай потрібні вказані машини, завод згоден випустити понад план 20 машин, але за умови, що замовник повністю забезпечить його всією необхідною сировиною і комплектуючими деталями і оплатить поставлені машини в іноземній валюті.

Адміністрація міста звернулася до господарського суду з вимогою зобов'язати завод, який є монопольним виробником дорожньо-ремонтних машин, укласти державний контракт.

Яке рішення має прийняти господарський суд? Дайте обґрунтовану відповідь.

Завдання №7

5 жовтня швейна фабрика звернулася до господарського суду з позовом до заводу галантерейних виробів про стягнення 3,5 тис. грн. неустойки за недопоставку в період з 1 серпня 2020 р. по 30 червня 2021 р. гудзиків, а також 300 000 грн. відшкодування заподіяної недопоставкою шкоди. При розгляді спору в суді було встановлено, що згідно з довготерміновим договором завод повинен був щомісяця поставляти фабриці фурнітуру, яка необхідна для пошиття верхнього одягу. Однак завод систематично порушував свої договірні зобов'язання, тому при підписанні специфікації на поточний рік на вимогу фабрики у договір було включено положення, згідно з яким, у випадку порушення строків поставки завод відшкодовує їй заподіяні збитки в твердій сумі 300 000 грн. Факту прострочення і недопоставки товарів кожного місяця завод не заперечував, але стверджував, що фабрика пропустила строк позовної давності. Стосовно завданих збитків завод погодився відшкодувати фабриці тільки фактично понесені збитки у розмірі 175 тис. грн., підтверджені наданими фабрикою документами-розрахунками.

Чи можливе встановлення в договорі поставки заздалегідь визначеного розміру відшкодування збитків? Який строк позовної давності передбачений законодавством за позовами про стягнення неустойки? Яке рішення повинен винести суд?

3. Договір міни. Договір ренти. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, види.

Завдання №8

Між ВАТ «Сокіл» та МПП «Колос» був укладений договір ренти, відповідно до якого ВАТ «Сокіл» отримало від МПП «Колос» нежитлову будівлю. Платник ренти – ВАТ «Сокіл» – за договором сплачував МПП «Колос» безстрокову ренту у сумі 20000 гривень на місяць. За прострочення сплати ренти було встановлено проценти у розмірі 15 відсотків річних.

Згодом одержувач ренти – МПП «Колос» – звернувся до платника ренти ВАТ «Сокіл» з претензією, вимагаючи за прострочення ренти строком у два місяці сплатити проценти. Крім того, одержувач ренти наполягав на переданні отриманого майна у заставу для забезпечення договору ренти та просив застрахувати ризик прострочення платежів платником ренти. Передбачалося також обмежити на три роки право платника ренти на відмову від договору.

У відповіді платник ренти претензію не визнав, вказуючи на такі обставини:

а) сплата процентів неможлива, оскільки працівники фірми були у відпустці і не могли здійснити розрахунки. Крім того, відповідно до Закону України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» сплата процентів не передбачена;

б) застава і страхування не є обов'язковими, тому на це платник ренти не згодний;

в) право платника ренти на відмову від договору не можна обмежити за законом, тому ці договірні умови не можуть бути прийняті.

Не задоволені результатом розгляду претензії, представники одержувача ренти подали до господарського суду позовну заяву.

Яке рішення має прийняти господарський суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання №9

За договором ренти, укладеним на 10 років, Машкін передав у власність Пупкіну жилий будинок вартістю 300 000 грн безоплатно. Відповідно до умов договору ренту було встановлено на користь Машкіна та його сестер Лідії і Марії у розмірі мінімальної заробітної плати. Через 8 років Марія вмерла, і Пупкін став сплачувати ренту тільки на користь Машкіна й Лідії у визначених раніше сумах. Коли ж під час зливи у телевізійну антену, встановлену Пупкіним над будинком без громовідводу, вдарила блискавка, будинок згорів, він припинив виплати взагалі. Машкін звернувся до суду з вимогою розірвати договір ренти й зобов'язати Пупкіна відшкодувати вартість будинку, який знищено через недбалість останнього.

На яке питання розраховане завдання? Чи підлягають вимоги Погрібного задоволенню? Форма та строк виплати ренти. Хто несе ризик випадкового знищення (пошкодження майна), переданого під виплату ренти?

4. Договір довічного утримання (догляду). Договір дарування. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Завдання №10

Вісімнадцятирічний Іваненко домовився з Єльченком, що передасть йому свій автомобіль за договором довічного утримання, а останній буде довічно надавати йому харчування та забезпечувати одягом. Погодившись з умовами майбутнього договору, сторони звернулися до нотаріуса.

Нотаріус відмовив у посвідченні вказаного договору через такі підстави:

- 1) відчужувачем за договором довічного утримання може бути лише непрацездатна за віком чи станом здоров'я особа, а Іваненко не є таким;
- 2) за договором довічного утримання може відчужуватись лише нерухоме майно;
- 3) через викладені обставини слід укласти договір купівлі-продажу чи ренти.

Проаналізуйте ситуацію. Чи правий нотаріус?

Завдання №11

Гребінкін 1948 р.н. 11 лютого 2018 р. уклав договір довічного утримання з Івашкіним. Договір був нотаріально посвідчений і здійснена державна реєстрація. За умовами договору відчужувач передала набувачу у власність квартиру загальною площею 56 кв. м. вартістю 1 750 000 грн, взамін якої набувач зобов'язався надавати відчужувачу довічне утримання у вигляді

безоплатного подальшого проживання у зазначеній квартирі, щомісячного матеріального забезпечення (продукти, гроші) у розмірі не менш 7 500 грн щомісячно, забезпечення лікарськими засобами, за необхідності, не менш як на 1500 грн.. У квартирі 20 серпня 2022 р. сталася пожежа, внаслідок чого вогнем була пошкоджена значна її частина. Пізніше було встановлено, що пожежа сталася через влучання ворожої ракети. Однак на думку Івашкіна таку подію слід кваліфікувати, як форс-мажор, що є правомірною підставою для припинення укладеного договору. Гребінкін з цим не погодився і вимагав подальшого утримання за договором від Івашкіна.

Сторони звернулись до суду в грудні 2023 року з позовними заявами, де набувач просить розірвати договір довічного утримання, а відчужувач вимагає стягнути кошти передбачені договором та вчасно ненадані з 20 серпня 2022 р. набувачем та вартість недоотриманих послуг від Івашкіна.

На яке питання розраховане завдання? Які підстави припинення договору довічного утримання? Чи ухвалить суд рішення на користь позивача? Чи буде відчужувач відшкодовувати завдану шкоду власнику квартири?

Завдання №12.

Зоріна подарувала племіннику Волинець колекцію книжок (десять раритетних видань), що належали її батькові. Через два роки відносини між родичами погіршилися. Під час чергової сварки Волинець завдав Зоріній тілесних ушкоджень, за що був притягнутий до кримінальної відповідальності й засуджений до позбавлення волі. Скориставшись відсутністю Волинця, Зоріна забрала з його оселі подаровані книги, заявивши, що вона має право розірвати договір дарування за обставин, що склалися. Після відбуття покарання Волинець після неодноразових звернень до Зоріної подав позов до суду з вимогою повернути книги, які належать йому на праві власності.

На які питання теми розраховане це завдання? Який порядок та підстави розірвання договору дарування?

Завдання №13.

Муратов подарував на день народження своїй дочці від першого шлюбу автомобіль. Дізнавшись про це, дружина Муратова заявила, що для вчинення такого правочину останній мав отримати від неї згоду в письмовій формі з нотаріальним посвідченням. Муратов заперечував, посилаючись на те, що, по-перше, на відносини між батьками і дітьми, які мають ознаки безвідплатності, закон взагалі не поширюється, а по-друге, письмова згода з нотаріальним посвідченням від подружжя не поширюється на договір дарування. Дружина Муратова подала позов про визнання договору дарування недійсним.

На які питання теми розраховане це завдання? Проаналізуйте доводи сторін і вкажіть, яке рішення має прийняти суд? Чи зміниться рішення, якщо предметом договору дарування будуть електронні гроші?

5. Договір найму (оренди). Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові

наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору найму (оренди).

Завдання №14

Іваненко вселився у трикімнатну квартиру Дощина за договором найму. Договір було укладено на п'ять років і посвідчено нотаріально.

Через шість місяців з дня укладення договору Дощин оголосив про продаж квартири за 850 000 грн. Знайшовся покупець, Якін, який погодився на купівлю квартири й хотів використовувати її для власного проживання. Він же повідомив Іваненка, щоб той після оформлення документів про купівлю квартири звільнив її.

Іваненко квартиру звільняти не збирався. Більше того, він вказав, що сам хоче купити квартиру за вказаною ціною і як наймач має переважне право перед іншими особами на її придбання. Дощин не погодився з цим, оскільки, на його думку, він, як власник, вправі обирати покупця квартири сам.

Як слід вирішити спір? Чи має бути розірваним строковий договір найму зі зміною власника житла?

Завдання №15

Акціонерне товариство «Яна» орендувало у заводу «Нік» комп'ютери й автомобілі БОГДАН та ЗІЛ-130. За умовою договору орендар повинен був 27 березня 2020 року повернути орендодавцеві комп'ютери й автомобілі.

Орендар на надіслані йому нагадування від 28.03.2020 р. цей обов'язок не виконав. Орендодавець відрядив за місцезнаходженням орендаря (за 100 км) з 10.04.2020 р. робітників і транспорт для прийому майна, яке знаходиться в орендаря, і доставки його в місце свого розташування.

Зразу після отримання майна завод пред'явив позов до АТ «Яна» про стягнення 420 тис. грн, включивши до суми позову: вартість капітального ремонту автомобілів та комп'ютерів; вартість паливо-мастильних матеріалів; витрати на відрядження і заробітну плату водіїв та вантажників заводу; орендну плату за весь час, коли майно знаходилося у АТ «Яна» після закінчення строку оренди. Відповідач позову не визнав.

Крім того, було вказано, що завод не узгодив з АТ «Яна» своє рішення про те, щоб забрати здане в оренду майно, тому сам повинен нести витрати за свої односторонні дії. Щодо поломок комп'ютерів і машин, то за це АТ «Яна» платити не повинно, оскільки капітальний ремонт повинен виконувати за свій рахунок орендодавець.

Чи обґрунтовані позовні вимоги орендодавця про витребування в орендаря 420 тис. грн.? Чи відповідають заперечення орендаря заявленим орендодавцем вимогам? Яке рішення повинен винести господарський суд?

6. Договір прокату. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Договору найму (оренди) будівлі та житла. Договір найму (оренди) транспортного засобу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки

невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків. Договір позички. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Завдання №16

Горський взяв напрокат фортепіано терміном на один рік, уклавши відповідний правочин з організацією прокату. У зв'язку з виїздом в 3-місячне відрядження Горський передав фортепіано у тимчасове користування своєму сусідові Хмельову з умовою, що він сплачуватиме вартість прокату за той час, поки фортепіано буде знаходитися в його квартирі. Хмельов поставив фортепіано на вільне місце біля вікна, через що у останнього розсохлась та тріснула задня дека. Після закінчення строку правочину Горський повернув фортепіано організації прокату. Проте після огляду фортепіано наймодавець прийняти його відмовився і запропонував Горському відремонтувати фортепіано за свій рахунок. Горський відмовився виконати цю вимогу, пославшись на те, що винуватцем псування фортепіано є сусід Хмельов.

Чи мав право Горський передавати фортепіано Хмельову? Чи можливо, щоб Хмельов сплачував вартість прокату фортепіано замість Горського і яким чином? За чий рахунок потрібно відремонтувати фортепіано? Чи має право Горський вимагати компенсації збитків від Хмельова?

Завдання №17

Тулін взяв на прокат легковий автомобіль без екіпажу. По дорозі до місця відпочинку на вузькій частині шосе автомобіль під керуванням Туліна зіткнувся із зустрічною автомашиною, внаслідок чого було зім'ято крило і ушкоджено фару. В акті про дорожньо-транспортну подію вказано, що, крім фари і крила, ще пошкоджений двигун.

Тулін не погодився відшкодувати вартість ремонту двигуна, бо пошкодження, вказане в акті, було помічене при передачі автомобіля в прокат, про що усно Тулін заявив працівнику організації прокату і вимагав замінити автомобіль, але змушений був прийняти його, бо не було іншого.

Чи несе наймодавець відповідальність за те майно, яке передав наймачу? Чи обґрунтовані докази Туліна про відшкодування витрат на ремонт?

Завдання №18

Після закінчення вищого навчального закладу подружжя Шульги в липні 2021 року були направлені в Київський ГУНП в Харківській області, де звернулись з проханням про постановку на квартирний облік. В ГУНП їм відмовили на тій підставі, що ГУНП не веде квартирної обліку і свого будівництва не здійснює, і порадили звернутись до районної Ради.

Розглянувши заяву, райвиконком у постановці на квартирний облік подружжю відмовив з посиланням на такі підстави: в місті Харкові в приватизованій двокімнатній квартирі житловою площею 38 кв. м. проживають батьки дружини, вона там зареєстрована за місцем проживання і проживає.

Крім того, було вказано, що начебто Харківська міська Рада прийняла рішення, згідно з яким на квартирний облік у місті беруться лише особи, які працюють на підприємствах комунальної власності, а всі інші мають забезпечувати себе житлом на ринкових умовах.

На прийомі у прокурора, куди подружжя Шульги звернулось із скаргою, вони пояснили і надали відповідні докази, що поселитись у квартиру батьків дружини вони не можуть, оскільки батьки, що є єдиними власниками квартири згідно з приватизаційними документами, не дають дозволу на вселення зятя, який проживає і зареєстрований за місцем проживання в гуртожитку інституту. Крім цього, як їм здається, постанова міськради суперечить чинному житловому законодавству України.

Чи є правомірними відмова батьків у поселенні чоловіка доньки в квартиру і відмова райвиконкому в прийнятті на квартирний облік і чи є вихід із становища, що склалось? Дайте письмовий висновок.

Завдання №19

Курило була засуджена на два роки позбавлення волі і після оголошення вироку взята під варту. В однокімнатну квартиру, де до того проживала Курило, через місяць за ордером вселилась Жукова, яка потребувала поліпшення житлових умов.

Розглянувши касаційну скаргу на вирок суду, суд вищої інстанції замінив позбавлення волі на виправно-трудові роботи. Курило була звільнена з-під варти. Вона звернулась з позовом про визнання виданого Жуковій ордера недійсним і її виселення.

Яке рішення повинен прийняти суд щодо вказаної цивільної справи? Чи змінилося б рішення, якщо вирок суду щодо кримінальної справи залишився б у силі, а Курило була амністована? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

7. Договір підряду та його види. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків, різновиди договору підряду (договір побутового підряду, договір будівельного підряду, договір підряду на проектні та пошукові роботи).

Завдання № 20

Приватне підприємство «Фрегат» уклало з будівельною фірмою «Стела» договір підряду на ремонтно-будівельні роботи, яким, зокрема, передбачалося відремонтувати приміщення, в якому буде знаходитись офіс замовника. В договорі передбачалася неустойка за прострочення виконання робіт підрядником. Роботи виконувалися з матеріалу підрядника.

У фірмі «Стела» не було спеціалістів-паркетників, тому для облаштування паркету в приміщенні було укладено договір субпідряду з приватним

підприємцем Бузикіним. Останній зірвав строк виконання робіт через хворобу. Фірма «Стела» відмовилася сплачувати неустойку на користь ПП «Фрегат» за прострочення виконання робіт, оскільки зрив строків стався не з вини фірми «Стела».

ПП «Фрегат» звернулося з претензією до фірми про розірвання договору підяду та компенсацію збитків, оскільки угода з Бузикіним була укладена підрядником без погодження із замовником.

В якому випадку підрядник може залучати субпідрядника? Хто у вказаних відносинах є генеральним підрядником, а хто – субпідрядником? Розв'яжіть цю ситуацію. Чи є підстави для розірвання договору підяду та стягнення збитків і неустойки?

Завдання № 21

За договором підяду на будівельні роботи з будівництва житлового будинку замовником, громадянином Віславським, та підрядником, ТОВ «Будтех», було підписано твердий кошторис. Робота виконувалася з матеріалу підрядника.

Згодом виявилось, що ціна на будівельні роботи зросла через підвищення вартості матеріалів. Щоб не зірвати строки робіт, підрядник самостійно вніс зміни в кошторис, у результаті чого ціна договору зросла на 15 відсотків.

Замовник зі зміною кошторису не погодився й наполягав на виконанні робіт за попередніми цінами. Підрядник, навпаки, повідомив, що у разі не підписання нового кошторису замовником він звернеться до суду з вимогою про примусове стягнення з останнього різниці у вартості виконаних робіт.

У чому юридична сутність кошторису? В чому різниця між твердим та приблизним кошторисом? Розв'яжіть ситуацію.

Завдання № 22

За договором будівельного підяду АТ «ЖИЛСТРОЙ-1» (підрядник) побудувало перший з п'яти поверхів будівлі готелю й 1 березня 2023 р. передало його по акту прийому-передачі ТОВ «Турист» (замовнику). У ніч з 1 на 2 березня 2023 р. більша його частина була знищена в результаті вибуху ворожого шахіда запущеного країною-агресором. У зв'язку з цим ТОВ «Турист» подав позов до АТ «ЖИЛСТРОЙ-1» про стягнення вартості переданої за актом будівлі, а також завданих збитків. У своїх вимогах ТОВ посилялося на положення ст. 323 ЦК України, і оскільки замовник до реєстрації за ним права власності на будівлю не є власником, незалежно від підписання акта, не несе ризик випадкової загибелі будівлі. Замовник також стверджував, що, оскільки договором не передбачений виділ окремих етапів робіт, підписаний сторонами акт мав тільки технічне значення й використовувався лише для часткових розрахунків між сторонами, тобто не є документом, який переносе відповідний ризик на замовника. Тому в даному випадку потрібно застосовувати положення ст. 842 ЦК України.

Вирішіть справу. Яким чином вирішується питання розподілу ризику випадкового знищення або пошкодження предмета договору будівельного підяду?

Завдання № 23

За договором побутового підряду Грищенко замовив пошиття одягу з власного матеріалу в ательє. Підрядник видав замовникові корінець документа з назвою «Замовлення на роботи», де вказав строк виконання робіт та ціну – 3150 грн. За несвоєчасне виконання робіт передбачалася неустойка.

Підрядник прострочив виконання робіт на три дні. Неустойку сплачувати відмовився через те, що замовник не прийшов на чергову примірку. Останній не зміг своєчасно прийти на примірку через службове відрядження.

Підрядник при видачі замовлення наполягав, щоб замовник додатково сплатив раніш не обумовлені гроші у розмірі 300 грн, оскільки костюм був запакований та відпрасований.

Чи був належно укладений договір? Розв'яжіть ситуацію згідно з вимогами законодавства.

9. Договір перевезення. Договір транспортного експедирування. Договір зберігання. Договір страхування. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Завдання №24

До суду звернулася громадянка Петренко, яка пояснила, що 23 липня 2023 року придбала два квитки на поїзд Львів-Харків на себе і свого неповнолітнього онука. Однак фактично до м. Харків вказаний поїзд прибув 25 липня 2023 року о 10 годині 30 хвилин, тобто із запізненням на 25 годин. Причиною затримки руху поїзда стала надзвичайна ситуація – ракетній обстріл країною-агресором поблизу м. Києва. Оскільки під час вимушених зупинок поїзда посадові особи ДП «УКРЗАЛІЗНИЦІ» не повідомляли їх як пасажирів про причини затримки руху, не забезпечили водою та продуктами харчування і вони з онуком переживали через невизначеність свого становища, що призвело до нервових розладів, депресивного стану та погіршення самопочуття, позивачі просили стягнути на їхню користь завдану моральну шкоду.

Чи підлягає позов задоволенню, якщо так, то за яких умов? Проаналізуйте ситуацію, що склалася. Дайте обґрунтовану відповідь..

Завдання № 25

У жовтні 2022 року мати неповнолітньої Костенко звернулася до суду з позовом до ТОВ «Селяночка», в якому просила стягнути на її користь матеріальну шкоду в сумі 25000 грн., заподіяну крадіжкою її майна з ячейки для ручної кладі в приміщенні супермаркету ТОВ «Селяночка» та моральну шкоду в розмірі 5000 грн., яку обґрунтовує отриманим в результаті крадіжки її неповнолітньою донькою стресом, необхідністю в святкові дні займатись зміною дверних замків та поданням документів на відновлення, порушення життєвих планів.

Суд встановив, що неповнолітня Костенко залишила в ячeyці для ручної кладі сумку з особистими речами (документи, що посвідчують особу, ключі від квартири, мобільний телефон, та інші речі) тому, що в цій сумці знаходились речі, що продаються також в цьому супермаркеті. Рішенням суду першої інстанції позов було задоволено в повному обсязі.

Проаналізуйте правовідносини, що виникли. Підготуйте обґрунтування правової позиції однієї з сторін.

Завдання №26

Мати Коробкова застрахувала життя та здоров'я свого повнолітнього сина Григорія 16 жовтня 2021 р. строком на один рік.

Через три місяці, 16 березня 2022 р., Григорій потрапив під ворожий обстріл воєнним угруповуванням країни-агресора й втратив одну ногу. Мати повідомила про це страхову компанію через три дні після страхового випадку.

Страхова компанія відмовила у виплаті страхової суми через такі обставини: оформлення страхового випадку було здійснено з порушенням строків, встановлених законом, а саме – 29 березня 2022 р., що сталося через недбалість страхового агента, який за це був звільнений з роботи, крім того Григорій отримав соціальні виплати від держави за втрачене здоров'я, тому вже немає підстав для сплати страхової суми.

Що таке страхування на користь третьої особи? У чому особливості цього договору? Проаналізуйте ситуацію з точки зору закону й дайте юридичний висновок.

Завдання №27

У грудні 2019 року Сідоров звернувся з позовом до НАСК «Оранта» про стягнення страхової суми в розмірі 125 788 грн. 88 коп.

Зазначав, що з 6 вересня 2014 року до 12 жовтня 2019 року працював на посаді військового прокурора та був звільнений за станом здоров'я. Згідно з висновком МСЕК від 15 вересня 2019 року йому встановлено 30 відсотків втрати професійної працездатності. Відповідач відмовив йому у виплаті страхової суми із застосуванням Порядку та умов державного обов'язкового страхування працівників прокуратури та ч. 4 ст. 50 Закону України «Про прокуратуру», зазначивши, що нарахування страхових платежів повинно здійснюватися йому не як працівнику прокуратури, а відповідно до умов державного обов'язкового особистого страхування військовослужбовців.

Посилаючись на безпідставність такої відмови, позивач просив про задоволення позову.

Дайте оцінку зобов'язанням зі страхування, що виникли. Підготуйте обґрунтовані заперечення позову.

Завдання №28

Між Ганичем та Цікало було укладено договір доручення, відповідно до якого Цікало був уповноважений придбати для Ганича автомобіль. Цікало придбав автомобіль і заявив вимогу до Ганича оплатити надані послуги. Ганич

відмовився, мотивуючи це тим, що в договорі доручення про плату не згадувалося. Натомість Цікало відмовився передавати Ващуку автомобіль і вирішив користуватися ним самостійно, до моменту повної оплати за надані послуги. Ганич звернувся до суду з вимогою про визнання права власності, припинення незаконного користування автомобілем та повернення із чужого незаконного користування автомобіля.

На яке питання розраховано це завдання? Вирішіть справу.

11. Договір позики, кредитний договір, договір банківського вкладу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Завдання № 29

У жовтні 2020 року до суду звернулася громадянка Журавель, яка зазначала, що 4 грудня 2019 року між нею та ВАТ «Земельний банк» було укладено договір банківського вкладу та одночасно укладено договір банківського рахунку з його розрахунково-касовим обслуговуванням.

Згідно з умовами договору банківського вкладу позивачка мала право на поповнення рахунку грошовими внесками та на дострокове отримання суми депозиту з нарахуванням відсотків за весь час зберігання коштів на рахунку.

У період з 4 грудня 2019 року до 2 вересня 2020 року вона внесла на свій рахунок кошти в сумі 390 тис. грн.

Ураховуючи відсотки на внесок, часткове їх отримання та часткове отримання самого внеску, станом на 24 жовтня 2020 року сума коштів на рахунку становила 381 482 грн. 73 коп.

11 жовтня 2020 року вона зверталась до ВАТ «Земельний банк» з письмовими заявами про закриття банківського рахунку та повернення вкладу, однак відповідач відмовив їй у задоволенні заяв.

Вважаючи, що такими діями відповідача порушено її права, просила її позовні вимоги задовольнити та стягнути з відповідача на її користь суму банківського вкладу в розмірі 381 300 грн., пеню в розмірі 0,5% за кожний день прострочення зобов'язання від суми 381 300 грн. за період з 4 жовтня 2020 року до 26 жовтня 2020 року, 3% річних за користування коштами в сумі 381 300 грн. у розмірі 689 грн. 50 коп., моральну шкоду в сумі 1 700 грн., та судові витрати.

Дайте правовий аналіз правовідносинам, що склалися. Чи підлягають позовні вимоги задоволенню?

Завдання № 30

У серпні 2021 року Іваненко звернувся до суду з позовом до подружжя Ковбасенко, посилаючись на те, що 10 червня 2020 року позивачі взяли в нього в борг 10 000 доларів США зі строком повернення до 10 вересня 2020 року, про що були складені розписки. У вказаний строк відповідачі частково розрахувались повернувши 2 тис. 500 доларів США.

Відповідачі не повернули йому як решту отриманих 10 червня 2020 року коштів, так і 400 долар США, що були отримані пізніше.

Неодноразово уточнюючи свої вимоги, позивач остаточно просив стягнути солідарно з подружжя Ковбасенко суму основного боргу в розмірі 415 000 грн. 66 коп., інфляційних втрат за період прострочення в розмірі, 3% річних, відсотки за користування коштами, та моральну шкоду у розмірі 103 000 грн.

Складіть проект судового рішення? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання 31

При купівлі у спеціалізованому магазині нотбука ASUS Міхно звернувся до банку «ПРИВАТ» для одержання кредиту на оплату комп'ютера. Представник банку, який знаходився в магазині, оформив кредитний договір і видав кредитну картку, за допомогою якої Міхно розраховувався за придбаний нотбук. Через десять днів після купівлі нотбука Міхно звернувся до магазину з проханням обміняти придбаний нотбук на нотбук іншої моделі з доплатою. Однак у магазині такої моделі не виявилось і Міхно вирішив повернути придбаний нотбук до магазину, на що отримав відмову. У той же день Міхно звернувся до банку з вимогою про розірвання кредитного договору, у відповідь на яку банк заявив про необхідність повернення коштів, одержаних за кредитним договором і сплатити проценти за період користування кредитом за встановленою кредитним договором ставкою. Не погодившись з вимогою банку, Міхно звернувся до суду з позовом про розірвання кредитного договору. Суд відмовив у задоволенні позову, посилаючись на неналежний спосіб захисту порушеного права.

На яке питання розраховане завдання? Якими правами наділений покупець у разі придбання товару у кредит? Які правові наслідки відмови позичальника від кредитного договору? Наскільки правомірно відмовив суд у позові Міхно? Змодельуйте власне рішення.

12. Договір факторингу. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Завдання № 32

Позивач звернувся до суду з позовом, в якому зазначає, що 13 серпня 2016 року між Акціонерним товариством «Сведбанк»(публічне) (офіційна назва до червня 2010 року -Акціонерний комерційний банк «ТАС-Комерцбанк») та ТОВ «Фінансова компанія «Європейська агенція з повернення боргів» було укладено договір факторингу №4, у відповідності до умов якого, банк відступив позивачу право вимоги від відповідача коштів, право на одержання яких належить банку на підставі кредитного договору №0705/0507/50-12308 від 31.05.2010р., а позивач набув право вимоги вказаних грошових коштів від відповідача.

Згідно виписку з додатку до договору факторингу від 13.08.2016р., позивач

набув право грошової вимоги від відповідача в сумі 2873,82 грн., в тому числі: заборгованість по тілу кредиту -1170,06 грн., заборгованість по процентам за користування кредитом -1060,77 грн., пеня за несвоєчасність виконання зобов'язань за договором -642,99 грн. Позивач просить стягнути з відповідача вказану суму заборгованості, а також судовий збір в сумі 214,60 грн.

Як слід вирішити спори? Змодельуйте власне судове рішення.

13. Розрахунки. Загальні положення про розрахунки. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Розрахунки за інкасовими дорученнями. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Завдання № 33

У ході укладання договору на поставку сировини між шкіряним заводом і підприємством по виготовленню спортінвентаря виникли розбіжності щодо форм і порядку проведення розрахунків. Представник шкіряного заводу наполягав на внесенні в договір пункту про те, що розрахунки повинні здійснюватися лише у формі покритих безвідкличних акредитивів. Причому кошти, на думку представника, мають перераховуватися на рахунок постачальника (шкіряного заводу) до відправки сировини покупцю. Директор підприємства «Спортінвентар» виступив проти внесення такого пункту, бо вважав, що акредитивна форма розрахунків застосовується тільки як санкція за порушення розрахункової дисципліни і не може застосовуватися до добросовісного покупця. Замість вищевказаної форми безготівкових розрахунків директор запропонував розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Оцініть докази сторін. Дайте порівняльну характеристику таких форм безготівкових розрахунків, як акредитив і розрахунки із застосуванням розрахункових чеків. Змодельуйте власне рішення суду.

14. Загальні та відмінні риси договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір про комерційну концесію. Види таких договорів: ліцензійний договір, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови, форма, права та обов'язки сторін, правові наслідки невиконання (неналежного виконання) сторонами своїх обов'язків.

Завдання № 34

Іванов, що є автором книги «Архітектура XX сторіччя», уклав ліцензійний договір з видавничою фірмою «Будкнига» (м. Харків). За договором ліцензіат мав використовувати книгу шляхом видання 2 тис. її примірників та їх розповсюдження строком один рік. Умова про територію, на яку поширюються надані права, у договорі була відсутня. Винагорода, що мала сплачуватись Іванову, у договорі була вказана фіксована сума у 20 тисяч гривень.

Через шість місяців після укладення цього договору Іванов уклав ще один аналогічний договір із ПП «Книголенд» (м.Київ), за яким книга перекладалася польською мовою і мала розповсюджуватись на території України.

Фірма «Будкнига» відмовила Іванову у сплаті винагороди за договором, оскільки, за словами її генерального директора, ліцензіар повів себе нечесно, уклавши ще один договір на ту ж книгу з іншою особою. Тому кошти на винагороду авторові «Будкнига» спрямує на покриття своїх збитків, що виникли в неї через появу на ринку зайвого тиражу книги.

Іванов подав позов до суду щодо виплати авторської винагороди.

Дайте аналіз ситуації з посиланням на норми закону. Яке рішення має прийняти суд? На яку територію розповсюджується договір між Івановим та фірмою «Будкнига»? Чи можна укласти два договори на видання однієї і тієї ж книги з різними видавцями?

Завдання № 35

Харківський механічний завод за договором передав товариству «Перспектива» комплект розробленої його спеціалістами конструкторської документації на виготовлення приладу для визначення вмісту нітратів в овочах та фруктах.

Згідно з умовами договору завод, крім документації, також зобов'язався передати досвід по налагодженню технологічного процесу.

Яким договором мають бути врегульовані відносини сторін? Які умови мають бути визначені в цьому договорі?

Завдання № 36

За договором між ВАТ «Вовчанські ковбаси» та приватним торговельним підприємством «До Вашого столу» (далі – ПТП) останньому надавалось право торгувати продукцією під торговельною маркою ВАТ «Вовчанські ковбаси».

При перевірці виявилось, що в магазині ПТП у продажу є м'ясні вироби інших товаровиробників, зокрема СМК та «Черкаська шиночка».

ВАТ «Вовчанські ковбаси» подало позовну заяву до господарського суду з вимогою до ПТП про припинення договору та стягнення з нього незаконно отриманого прибутку. Одночасно були пред'явлені позови до цих осіб про незаконне користування торговою маркою і виплату компенсації.

У відзиві на позов СМК вказав, що у договірних зв'язках з ПТП не перебуває і продукцію йому для реалізації не поставляє, а наявні на момент перевірки м'ясні вироби його виробництва були придбані ПТП під час передсвяткового пільгового оптового розпродажу.

ВАТ «Черкаська шиночка» також заперечувало будь-які договірні зв'язки з ПТП. Звідки в нього з'явилися вироби «Черкаська шиночка» невідомо.

Як слід вирішити спори? Змодельуйте власне рішення.

15. Загальні положення про спільну діяльність. Договір простого товариства. Поняття, загальна характеристика та форма договору про спільну діяльність. Поняття договору простого товариства, вклади

учасників, спільне майно, витрати та збитки учасників, припинення договору простого товариства, відповідальність учасників.

Завдання № 37

Фермери Ющенко, Рябий та Осока уклали між собою договір простого товариства, за яким у сільгосп підприємства «Нива» взяли на відгодовування 200 телят з умовою забезпечити їх загальну вагу до 1 жовтня поточного року не менше 500 центнерів, а СП «Нива» зобов'язалось надавати фермерам необхідні корми, а для випасу – пасовище з багаторічними травами. Отриманий прибуток планувалось розподілити так: 50 відсотків СП, а інше – фермерам.

В результаті посушливого літа трава вигоріла і запланованої ваги телят не досягли. Фермери змушені були придбали висівки та додавали в корм телятам.

У період виконання договору Осока поламав ногу і протягом двох місяців не брав участі у спільних справах фермерів. Замість нього телят випасав його малолітній син. Прибуток від продажу вирощеної великої рогатої худоби склав 880 тис. грн. З них СП «Нива» передало 200 тис. грн фермерам, інші залишило у себе з причини, що домовлена вага не була досягнута. Фермери заявили вимогу про рівний поділ витрат. На обґрунтування свого позову вони посилались на те, що надане пасовище не відповідало встановленим вимогам (трава вигоріла) через спекотне літо і телята просто не могли набрати потрібної ваги. Крім того, вони додатково витратились на придбання висівок та меляси. На їх думку, прибуток повинен ділитися відповідно до умов договору.

Крім того, СП «Нива» реалізувало не всіх телят, а частину з них залишило для забезпечення відтворення та збільшення свого продуктивного стада.

Одночасно спір виник між товаришами. Ющенко, який організовував всю справу, взяв собі 100 тис. грн., Рябому віддав 75 тис. грн., а Осоці – інші 45 тис. грн. Останній вважав такий поділ несправедливим, оскільки свої зобов'язання, хоча і за допомогою сина, все таки виконав.

Як необхідно вирішити спір? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Завдання № 38

У 2019 р. Семенець отримала в садовому товаристві «Хуторок» земельну ділянку площею 0,12 га і звернулася до свого брата з проханням про допомогу в освоєнні цієї ділянки. Вони уклали між собою договір про спільну діяльність з експлуатації ділянки та будівництва садового будинку, за яким усі витрати на будівництво, рекультивацію землі, придбання посадкового матеріалу, сплату членських та цільових внесків ділили порівну.

Протягом кількох років домовленість виконувалась, і між братом та сестрою не виникало спорів. Проте в 2023 р. вони посварились, і брат заборонив сестрі користуватися ділянкою. Брат на обґрунтування своєї правоти доводив, що після того, як сестра отримала ділянку, вона її передала брату, і той сам як інвалід-пенсіонер у весняно-літній сезон постійно проживав там, освоював земельну ділянку: висадив сад, збудував садовий будинок, на земельній ділянці та освоєних ним прилеглих безгосподарних ділянках

виросував овочі, якими забезпечував і свої потреби, і потреби сім'ї сестри.

Семенець подала позовну заяву до суду з вимогою про заборону братові користуватися земельною ділянкою, а брат – пред'явив зустрічний позов про стягнення з неї 90 відсотків вартості будинку й насаджень, оскільки він сам здебільшого фінансував будівництво, звів будинок своєю власною працею та самостійно вирощував врожай.

Вирішіть ситуацію, що виникла. Яке рішення повинен винести суд? Знайдіть подібні судові рішення в ЄДРСР з наведеної ситуації та проаналізуйте їх.

Теми рефератів:

1. Загальна характеристика договорів про передачу майна у власність. Види таких договорів.
2. Поняття, правова ціль, юридична характеристика договору купівлі-продажу.
3. Різновиди договору купівлі-продажу.
4. Захист прав споживачів при укладенні договору роздрібної купівлі-продажу.
5. Поняття, правова ціль, юридична характеристика договору поставки.
6. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови та форма договору міни.
7. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови та форма договору дарування.
8. Поняття, правова ціль, юридична характеристика та особливості договору ренти. Забезпечення виплати ренти.
9. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови та форма договору довічного утримання (догляду).
10. Поняття, правова ціль, юридична характеристика договору найму (оренди).
11. Загальна характеристика та особливості договору найму (оренди) земельної ділянки.
12. Загальна характеристика та особливості договору найму будівлі або іншої капітальної споруди.
13. Загальна характеристика та особливості договору позички.
14. Загальна характеристика та види договорів підряду.
15. Загальна характеристика та особливості договору будівельного підряду.
16. Загальна характеристика та особливості договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт.
17. Загальна характеристика та особливості договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт.
18. Загальні та відмінні риси договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
19. Поняття, правова ціль, юридична характеристика та форма ліцензійного договору.

20. Поняття, правова ціль, юридична характеристика та форма договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.

21. Загальна характеристика та особливості договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

22. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови договору комерційної концесії.

23. Поняття, правова ціль, юридична характеристика, істотні умови договору про спільну діяльність.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

Тема № 16 «Недоговірні зобов'язання»

Практичне заняття за темою: Недоговірні зобов'язання.

Навчальна мета заняття є: визначитися поняттями публічна обіцянка винагороди, публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу, публічна обіцянка винагороди, публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу, відшкодування шкоди, завданої внаслідок не усунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Вміти надати юридичну характеристику зазначених зобов'язань. Крім цього визначитися з поняттям відшкодування шкоди, відповідальність за шкоду, заподіяну працівником, джерелом підвищеної небезпеки; особливу увагу звернути на відповідальність за шкоду, заподіяну малолітніми, неповнолітніми, недієздатними та обмежено дієздатними особами.

Кількість годин: 4 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Загальна характеристика недоговірних зобов'язань.
2. Зобов'язання, що виникає з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу.
3. Зобов'язання, що виникає з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу.
4. Зобов'язання, що виникає з факту вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
5. Зобов'язання, що виникає внаслідок рятування здоров'я та життя

фізичної особи.

6. Зобов'язання, що виникає у зв'язку з рятуванням майна іншої особи.
7. Зобов'язання, що виникає внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.
8. Зобов'язання, що виникає у разі неусунення загрози.
9. Поняття та система деліктних зобов'язань.
10. Суб'єкти та зміст деліктних зобов'язань.
11. Підстави виникнення деліктних зобов'язань.
12. Відшкодування моральної шкоди.
13. Відшкодування шкоди, завданої працівником юридичної або фізичної особи під час виконання ним своїх трудових обов'язків.
14. Відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування, або їхніми посадовими особами.
15. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.
16. Відшкодування шкоди, завданої злочином.
17. Відшкодування шкоди, завданої особами, що не досягли повноліття.
18. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.
19. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.
20. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).
21. Зобов'язання, що виникають у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави (кондикційні зобов'язання).

Література:

Основна:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції : Закон України від 19.05.2011 р. № 3390-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3390-17/conv>.
3. Про відшкодування шкоди: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 27.03.1992 р. № 6 // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>
4. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94-ВР // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80>
5. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 24.10.2008 р. № 13 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08>

6. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 12.04.1996 р. № 5 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96>
7. Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні: Закон України від 17.04.1991 р. № 962-XII // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/962-12>
8. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 31.03.1995 р. № 4 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>
9. Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 29.12.1992 р. № 14 // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>
10. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму ВС України від 27.02.2009 р. № 1 // URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09
11. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення : Закон України від 13.12.2001 р. № 2893. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2893-14/conv>.
12. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.
13. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
14. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 222 с.
15. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016. 760 с.
16. Цивільне право України. Особлива частина : підручник. Київ : Ліра-К, 2016. 1022 с.
17. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 2 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 428 с
18. Цивільне право Частина 2: підручник За ред. Є.О.Мічуріна та В.А.Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 814с.

Допоміжна:

1. Беляневич О. А. Деякі питання застосування статті 1212 ЦК України. Вісник господарського судочинства. 2014. № 4. С. 63–73.
2. Бурлака І. В. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої без вини : монографія. Харків : Право, 2016. 200 с.

3. Ваштарева Є. А. Поняття збагачення в контексті кондикційного зобов'язання. Проблеми законності : зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2018. Вип. 141. С. 104–115.
4. Заїка Ю. О. Зобов'язання, які виникають при створенні загрози життю, здоров'ю або майну, в системі не договірних зобов'язань. Юридична наука. 2014. № 7. С. 20–28.
5. Ігнатенко В. М. Квазі-інститут недоговірних зобов'язань з односторонніх правомірних дій. Теорія і практика правознавства. 2018. № 2(14). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/186027>
6. Карнаух Б. П. Вина як умова цивільно-правової відповідальності : монографія. Харків : Право, 2014. 224 с. 19.
7. Карнаух Б. П. Причинний зв'язок у деліктному праві: концепція novus actus interveniens. Підприємництво, господарство і право : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2019. № 9. С. 11–15.
8. Отрадна О. О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 328 с.
9. Подвірна О. Проблемні питання визначення поняття та класифікації недоговірних зобов'язань у цивільному праві. ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК, 2020. № 3. URL: http://www.yurvisnyk.in.ua/v3_2020/29.pdf
10. Романська, І. В. До питання про співвідношення кондикції та виндикації. Часопис Київського університету права. 2020. № 2. С. 281–285.
11. Рубан О. О. Компенсація моральної шкоди працівнику, заподіяної йому при виконанні ним своїх обов'язків. Право України. 2015. 143 № 6. С. 223–233.
12. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. COVID-19 і делікти створення небезпеки. Часопис цивілістики. 2020. № 38 (2020). С. 5–11.
13. Цивільне право України : Навч. посіб. у 2 т. / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова – 2-ге вид. доповн. і переробл. Т. 2. К.: Алерта, 2019. 346 с. URL: <https://jurkniga.ua/wa-data/public/shop/products/91/20/12091/attachments/%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.%20%D0%A2%D0%BE%D0%BC%20.%20%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%83%20%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%85.%20%D0%92%D0%B8.pdf>
14. Цивільне право. Конспект лекцій для студентів спеціальності 081 – «Право» денної та заочної форм навчання, Терещук Галина Андріївна. Луцьк: ЛНТУ, 2017. 267 с. URL: https://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/civilne_pravo_lekciyi.pdf

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети

заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань

1. Загальна характеристика недоговірних зобов'язань.

При розкритті навчального питання необхідно мати на увазі, що недоговірні зобов'язання — це зобов'язання, які виникають за відсутності укладеного між сторонами договору, в силу певних юридичних фактів. Ці зобов'язання можуть виникати як із неправомірних дій (заподіяння шкоди), так і з правомірних (публічна обіцянка винагороди тощо). Зобов'язання із односторонніх дій. Деліктні зобов'язання.

2. Зобов'язання, що виникає з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу.

При розкритті даного питання слід звернути увагу на поняття публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу, сторони, підстави виникнення, предмет, строк (термін виконання завдання), права та обов'язки сторін та види.

3. Зобов'язання, що виникає з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу.

При розкритті даного питання слід звернути увагу на поняття публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу, види, ознаки, умови конкурсу, зміна умов конкурсу, сторони, права та обов'язки сторін. Переможець конкурсу, оцінка конкурсною комісією результатів інтелектуальної, творчої діяльності, які подані на конкурс.

4. Зобов'язання, що виникає з факту вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: поняття, сторони, підстави виникнення, предмет, права та обов'язки сторін. Важливо розуміти те, що при здійсненні дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення вигода від таких дій повинна бути очевидною, тобто ясною для будь-якого розумного учасника цивільного обороту.

5. Зобов'язання, що виникає внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: поняття, сторони, підстави виникнення, предмет, права та обов'язки сторін. Правила відшкодування шкоди. Важливо: шкода, завдана особі, яка без відповідних повноважень рятувала здоров'я та життя фізичної особи від реальної загрози, відшкодовується державою у повному обсязі.

6. Зобов'язання, що виникає у зв'язку з рятуванням майна іншої особи.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: поняття, сторони, підстави виникнення, предмет, права та обов'язки сторін. Правила відшкодування шкоди. Важливо: об'єкт рятування впливає на визначення особи, яка буде відшкодовувати отриману рятівником шкоду. Якщо об'єктом рятування є майно, то визначення відшкодування зобов'язаної особи

залежить від характеру шкоди, якої зазнав рятівник. Якщо рятівнику було завдано каліцтво, інше ушкодження здоров'я або смерть, спричинені рятуванням майна, що має істотну цінність, то така шкода відшкодовується в повному обсязі державою. Якщо рятівнику завдана майнова шкода під час рятування від загрози знищення майна іншої особи, яке має істотну цінність, то така шкода відшкодовується власником (володільцем) цього майна з урахуванням його матеріального становища. Розмір відшкодування шкоди не може перевищувати вартості майна, яке рятувалося.

7. Зобов'язання, що виникає внаслідок створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на поняття, сторони, підстави виникнення, предмет, права та обов'язки сторін.

8. Зобов'язання, що виникає у разі неусунення загрози.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на порядок усунення загрози та наслідки неусунення. Шкода, завдана внаслідок не усунення небезпеки (загрози) життю і здоров'ю фізичних осіб, їхньому майну та майну юридичних осіб, підлягає відшкодуванню за правилами, які регулюють зобов'язання із заподіяння шкоди (ст. ст. 1166 – 1208 ЦК).

9. Поняття та система деліктних зобов'язань.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: поняття деліктного зобов'язання, його предмет. Сторони кредитного зобов'язання: поняття кредитор та боржник. Умови, за яких особа може бути боржником. Види деліктних зобов'язань.

10. Суб'єкти та зміст деліктних зобов'язань.

При розгляді даного питання слід розкрити поняття суб'єктів деліктних зобов'язань: кредитор та боржник. Звернути увагу на зміст деліктних зобов'язань: права кредитора вимагати відшкодування завданих збитків у повному обсязі, та обов'язок боржника відшкодувати шкоду в повному обсязі в натурі або шляхом компенсації завданих збитків.

11. Підстави виникнення деліктних зобов'язань.

При визначенні підстав виникнення недоговірної зобов'язання з відшкодування шкоди слід виходити з такого, відповідно до загальної норми ч. 2 ст. 509 ЦК зобов'язання, у тому числі й недоговірні з відшкодування завданої шкоди, виникають з підстав, встановлених ст. 11 ЦК, із змісту якої випливає, що кожна із передбачених нею підстав має назву юридичного факту. Виникнення зобов'язання з відшкодування шкоди ґрунтується, зрозуміло, на фактах завдання цієї шкоди.

12. Відшкодування моральної шкоди.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: поняття, порядок та обсяг відшкодування моральної шкоди. Встановити в чому полягає моральна шкода відповідно до ст. 23 ЦК. Моральна шкода, завдана смертю фізичної особи, відшкодовується її чоловікові (дружині), батькам (усиновлювачам), дітям (усиновленим), а також особам, які проживали з нею однією сім'єю. Моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою,

яка її завдала, за наявності її вини, крім випадків, коли законом передбачено відшкодування такої шкоди незалежно від вини. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості.

13. Відшкодування шкоди, завданої працівником юридичної або фізичної особи під час виконання ним своїх трудових обов'язків.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на ст. 1172 ЦК, юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків. Необхідно звернути увагу на поняття: трудові обов'язки, протиправна діяльність, бездіяльність. Важливо: особа, яка відшкодувала шкоду потерпілому, може звернутися з регресною вимогою до працівника, з вини якого заподіяно шкоду.

14. Відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим або органів місцевого самоврядування, або їхніми посадовими особами.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на те що, згідно зі ст. 56 Конституції України кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень. Ця норма Конституції України була конкретизована у ст. ст. 1174–1174 ЦК. Визначити в цій категорії справ відповідача. Важливо: Незаконними будуть рішення зазначених органів та їх посадових і службових осіб, які прямо заборонені в законі, а також ті, що вчинені без відповідних повноважень.

15. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на підстави відшкодування такої шкоди. Встановити момент виникнення права на відшкодування шкоди. Важливо: згідно з ч. 7 ст. 1176 ЦК України порядок відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду, встановлюється законом. Це є Закони України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» і «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-19991 років». Зазначити види відшкодування такої шкоди та підстави відшкодування шкоди жертвам політичних репресій.

16. Відшкодування шкоди, завданої злочином.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: підстави для відшкодування шкоди, завданої злочином, процесуальний порядок та основні положення відшкодування шкоди. Важливо: шкода, завдана внаслідок злочину, відшкодовується винною особою у повному обсязі.

Відповідно до ч. 4 ст.1193 ЦК суд не може зменшити розмір відшкодування шкоди з огляду на матеріальне становище порушника, коли шкоду завдано злочином. Вимога щодо відшкодування шкоди, завданої злочином, може заявлятися як у межах цивільного судочинства, так і у межах розгляду кримінальної справи.

17. Відшкодування шкоди, завданої особами, що не досягли повноліття.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на суб'єкта відповідальності за загальним правилом, та суб'єкта відповідальності в окремих випадках. Зазначити особливості відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою. Важливо: шкода, завдана малолітньою особою, відшкодовується її батьками (усиновлювачами) або опікуном чи іншою фізичною особою, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої особи, якщо вони не доведуть, що шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою. Батьки зобов'язані відшкодувати шкоду, завдану дитиною, щодо якої вони були позбавлені батьківських прав, протягом трьох років після позбавлення їх батьківських прав, якщо вони не доведуть, що ця шкода не є наслідком невиконання ними своїх батьківських обов'язків.

18. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на поняття джерела підвищеної небезпеки, визначитись з порядком відшкодування шкоди та суб'єктним складом. Важливо: умовами відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, є протиправна поведінка особи, що завдала шкоди; наявність шкоди; причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою. Відповідальність настає незалежно від вини особи, що завдала такої шкоди.

19. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на порядок відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, суб'єктний склад. Важливо: особа, яка завдала шкоди смертю потерпілого, зобов'язана відшкодувати особі, яка зробила необхідні витрати на поховання та на спорудження надгробного пам'ятника. Допомога на поховання, одержана фізичною особою, яка зробила ці витрати, до суми відшкодування шкоди не нараховується.

20. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на порядок відшкодування шкоди завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг), суб'єктний склад та строки відшкодування. Встановити особливості відшкодування шкоди завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) та зобов'язаних осіб.

21. Зобов'язання, що виникають у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави (кондикційні зобов'язання).

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на загальні положення для набуття майна, повернення майна, відшкодування витрат на його утримання, а також на безпідставно набуте майно, що не підлягає поверненню. Важливо: якщо майно опинилося в особи на інших підставах, крім тих, що передбачені законом або договором, то ці правовідносини регулюються за правилами про набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Це зобов'язання полягає у тому, що особа, в якій знаходиться безпідставно набуте майно, зобов'язана повернути його потерпілому (а у разі неможливості – сплатити його вартість) і відшкодувати всі доходи, які вона одержала або могла одержати від цього майна.

16. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темі реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 16 «Недоговірні зобов'язання».

Теми рефератів:

1. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу.
2. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу.
3. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
4. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
5. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.
6. Деліктні зобов'язання.
7. Правові умови виникнення деліктних зобов'язань.
8. Загальні положення про порядок та обсяг відшкодування заподіяної шкоди.
9. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист. Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності.
10. Відшкодування моральної шкоди.
11. Відшкодування шкоди, заподіяної найманим працівником установи, підприємства, організації під час виконання ним своїх трудових обов'язків.
12. Відшкодування шкоди, заподіяної незаконними діями органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, або органами місцевого самоврядування або їхніми посадовими особами.
13. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.
14. Відшкодування шкоди, завданої злочином.
15. Відшкодування шкоди, завданої особами, що не досягли повноліття та недієздатними особами.

16. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування ядерної небезпеки.

17. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

18. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

19. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави (кондикційні зобов'язання).

Ситуаційні завдання.

Завдання №1

Води під час весняної повені підмило беріг річки, і це загрожувало будівлям і земельним ділянкам. Громадянин Звягінцев вжив заходів для укріплення берегу, до якого прилягала його ділянка, відходами залізобетонного виробництва і будівельними відходами, які купив у будівельного об'єднання. Одночасно він укріпив і беріг, до якого прилягала земельна ділянка і будинок громадянина Карпова, який постійно проживав у місті, а будинок використовував для відпочинку. На вимогу Звягінцева пропорційно розділити між ними понесені витрати по укріпленню берега Карпов відповів, що на такі витрати він не уповноважував Звягінцева і не укладав з ним правочину. Більше того, якщо будинок був би знесений повинню, то він, як зареєстрований у ньому, мав би право на одержання житла.

Які особливості зобов'язань, що виникають у наведеній ситуації? Як необхідно вирішити справу по суті? Змодельуйте власне рішення.

Завдання №2

Під час будівництва автомобільної магістралі проводилися підривні роботи. Внаслідок впливу вибухової хвилі був пошкоджений житловий будинок громадянина Криленка. Будинок знаходився в аварійному стані і підлягав капітальному ремонту, вартість якого становила 250 000 грн. Спеціалізоване управління, яке здійснювало підривні роботи субпідрядника, відмовилось від відшкодування шкоди, стверджуючи, що ним були вжиті усі заходи по забезпеченню безпеки підривних робіт: вони проводилися на підставі розрахунків (безпечна відстань, потужність вибухової хвилі, конструктивні властивості будівлі в небезпечній зоні та ін.), зроблених підрядною будівельною організацією. Помилки в цих розрахунках і були причиною заподіяння шкоди.

Чи вправі Криленко вимагати відшкодування заподіяної шкоди? Хто є належним відповідачем по цій справі? Змодельуйте власне рішення.

Завдання №3

У грудні 2022 року громадянка Савенко звернулась до суду з позовом до виробничого об'єднання «Електроприлад» і громадянина Костенка про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом. Позивачка зазначала, що вона

працювала комірником, а потім кухарем дитсадка ВО «Електроприлад». 11 березня 2020 р. по дорозі з роботи додому їй була заподіяна шкода джерелом підвищеної небезпеки (автомобілем), керованим Костенком, який за цей злочин був засуджений. У зв'язку з травмою Савенко була встановлена інвалідність III групи, а з 2021 року – II група. Згідно з висновком ВТЕК від 18 липня 2021р., вона втратила 70 % професійної працездатності.

Оскільки нещасний випадок стався з нею по дорозі з роботи додому, позивачка вважала, що відповідальність за шкоду слід покласти на ВО «Електроприлад» та Костенко, і просила стягнути з відповідачів одноразово 190 700 грн. та 7000 грн. щомісяця.

Яке рішення має винести суд? Змодельуйте власне рішення.

Завдання №4

Головний інженер заводу громадянин Фоменко і завідуючий гаражем громадянин Конюшко були направлені у відрядження в інше місто. Вони виїхали разом на автомобілі, який належав на праві приватної власності інженеру Фоменко. За кермом автомобіля знаходився завідуючий гаражем Конюшко, який мав посвідчення водія. В дорозі виникла дорожньо-транспортна пригода, внаслідок якої Фоменко загинув. Аварія виникла з вини водія. Вдова загиблого звернулась до суду з позовом до заводу про відшкодування шкоди. У суді вона посилалася на те, що нещасний випадок стався з вини водія, працівника заводу, і при виконанні ним службових обов'язків.

Як необхідно вирішити справу? Змодельуйте власне рішення.

Завдання №5

Душевнхворий громадянин Юрченко, проникнувши до квартири громадянки Савченко, пошкодив її майно на суму 145000 грн. Савченко звернулась з позовом про стягнення цієї суми з матері душевнохворого. У суді було встановлено: по-перше, що Юрченко не визнаний недієздатним у встановленому законом порядку; по-друге, що його мати під час заподіяння сином шкоди була тяжко хвора і знаходилась на стаціонарному лікуванні в лікарні.

Хто є належним відповідачем за позовом Савченко? Змодельуйте власне рішення.

Завдання №6

З необережності 13-річного Ігоря виникла пожежа, внаслідок якої згоріли чотири приватні гаражі, у тому числі, гараж, автомашина та інше майно подружжя Велихів. При з'ясуванні обставин справи було встановлено, що власниця одного із згорілих гаражів Коріна, від'їжджаючи у відпустку, довірила свій гараж, в якому знаходилися кролі, а також зберігався мопед та пальне до нього, Ігореві, щоб він під час її відпустки годував кролів. Коли Ігор намагався завести мопед, який належав Коріній, від іскри зайнявся бензин, яким були облиті підлога та двері гаража, що і було причиною пожежі. Подружжя Велихів звернулося до суду з позовом до батьків Ігоря про

відшкодування заподіяної шкоди. Суд цей позов задовольнив у повному обсязі.
Чи правильно вирішена справа? Змоделюйте власне рішення.

Завдання №7

Товариство «Побутсервіс» за договором підряду з Мазуром виконало в його будинку капітальний ремонт системи опалення та водопроводу. Через декілька днів після закінчення ремонту Мазур виїхав у відрядження. В той час, коли Мазур був у відрядженні, внаслідок розриву радіатора опалення гаряча вода заливала декілька днів кімнати та майно. Були повністю зіпсовані меблі та інше майно, а також 2 шуби, які Мазур узяв на зберігання у сусіда.

При огляді радіатора було встановлено, що розрив виник внаслідок браку литва, який допущений заводом-виробником. Радіатори були закуплені в магазині «ЕПЦЕНТР». Брак, допущений заводом, не міг бути виявлений при огляді під час купівлі та встановлення радіатора.

Хто і в якому порядку повинен відшкодувати шкоду, завдану Мазуру? Змоделюйте власне рішення.

Завдання №8

Працівник поліції громадянин Дьомін під час виконання службових обов'язків незаконно затримав громадянина Левченка, при цьому заподіяв йому тілесні ушкодження. Левченко звернувся до суду з позовом до поліції з вимогою відшкодувати заподіяну матеріальну та моральну шкоду. Суд у позові до поліції відмовив, притягнувши як відповідача Дьоміна, та зобов'язав його відшкодувати заподіяну шкоду.

Чи правильне рішення суду? Як потрібно вирішити справу? Змоделюйте власне рішення.

Завдання №9

Неповнолітні Сашко, 13 років, та Павло, 15 років, запалили багаття біля скирти соломи, внаслідок чого виникла пожежа і скирта повністю згоріла. Власник скирти звернувся до суду з позовом до батьків дітей. Районний суд урахував майновий стан відповідачів і задовольнив позов частково, стягнувши з них 26 тис. грн. солідарно.

Чи правильно вирішена справа? Які особливості відповідальності за шкоду, завдану неповнолітніми та малолітніми? Змоделюйте власне рішення.

Завдання №10

Вироком суду за скоєння крадіжки були засуджені неповнолітні Щукін – 17 років, Малахов – 16 років, Федоров – 15 років і Титов – 14 років. Розглянувши позов про відшкодування шкоди, завданої злочином, суд стягнув з батьків 58 тис. грн солідарно. У зв'язку з цим мати Щукіна оскаржила рішення суду, посилаючись на те, що вона непрацездатна і в неї немає коштів на відшкодування шкоди. Мачуха Титова вважала, що на неї незаконно накладена відповідальність, оскільки вона не є матір'ю засудженого, батька в нього немає, а опіка над ним не встановлена.

Чи правильно вирішена судом справа?

Завдання №11

Під час зіткнення автомобілів «ТАВРІЯ» та «BMW» водій останнього з місця пригоди зник. Двом пасажиром автомобіля «ТАВРІЯ» були завдані тілесні ушкодження різної тяжкості. Пошкодження автомобіля «ТАВРІЯ» оцінені в 90000 грн. Водій «ТАВРІЇ» громадянин Буков відшкодував завдану внаслідок ДТП шкоду пасажиру Кащенко у розмірі 54200 грн та полагав свій автомобіль.

За фактом скоєння ДТП ГУНП Харківської області була порушена кримінальна справа. Поліцією водій «BMW» знайдений не був, а пасажир автомобіля «ТАВРІЯ» Гаркавий пред'явив цивільний позов у кримінальній справі до Букова про відшкодування завданої внаслідок ДТП шкоди. Буков проти позову заперечував, пояснивши, що він розглядається у кримінальній справі як свідок.

Розкрийте зміст поняття «джерело підвищеної небезпеки». Який порядок відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки? Хто та в якому порядку має відшкодувати шкоду Гаркавому та Букову? Змодельуйте власне рішення.

Завдання №12

Громадянин Ковальов на своєму автомобілі пересувався однією з вулиць Одеси, коли побачив, що перед ним частина дороги провалилась вниз. Щоб не потрапити в провалля, Ковальов різко повернув кермом вправо і вдарив автомобіль, що належав прокуратурі Одеської області, а той, у свою чергу, пошкодив автомобіль громадянина Перова.

В результаті низки аварій та провалля по магістральній вулиці на день було припинено рух. Завдана пошкодженням автомобілів матеріальна шкода: Ковальову – 134560 грн, прокуратурі – 127000 грн, Перову – 118200 грн. При оформленні протоколу по факту ДТП виявилось, що Перов був у стані легкого сп'яніння, у зв'язку з чим у нього було вилучене посвідчення водія і за матеріалами справи зроблений висновок, що він не зміг правильно оцінити обстановку і уникнути маневрування зіткнення автомобілів. Крім того, в автомобільну пробку потрапив автомобіль-морозильник, що перевозив морозиво. Внаслідок неможливості зберегти температурний режим було зіпсовано товару на 199000 грн.

Проаналізуйте ситуацію і виявіть, які склалися правовідносини. Яким чином, ким і кому буде компенсована матеріальна шкода? Змодельуйте власне рішення.

Завдання №13

На зовнішній стороні балкона квартири громадянина Зленка були прикріплені лотки із землею, в яких вирощувались квіти. У вітряний день один із лотків зірвався і впав на кузов легкового автомобіля, який знаходився під балконом і належав громадянину Кутовому. В результаті події, за висновками

товарознавчої експертизи, було завдано збитку на 42000 грн. Кутовий запропонував Зленку добровільно його відшкодувати. Однак той відмовився, посиляючись на те, що його вини у цьому нема, і якби не шквальний вітер, то лоток не зірвало б з його кріплення. Крім того, він посилався на те, що належний Кутовому автомобіль був припаркований з порушенням встановлених правил: не на проїжджій частині дороги, а безпосередньо під балконом, більше того – на клумбі, яку Зленко підтримував у належному стані – скопував землю, насаджував квіти, полов, поливав.

Які правовідносини виникли в даній ситуації? Які факти мають важливе значення для кваліфікації правовідносин? Визначіть, кому з означених осіб і ким буде компенсовано матеріальну шкоду. Змодельуйте власне рішення.

Завдання №14

При виконанні службових обов'язків – рятуванні життя дитини, що опинилася у воді на колишньому кар'єрі, поліцейський Ляшенко отримав травму. Внаслідок отриманої травми працівник поліції був визнаний інвалідом і йому була призначена пенсія з інвалідності. У зв'язку з інвалідністю він був звільнений з Національної поліції як такий, що не придатний для подальшого проходження служби. У встановленому порядку йому була призначена, але не виплачена матеріальна компенсація різниці між отриманим на момент звільнення грошовим утриманням та призначеною пенсією. Вважаючи це недостатнім, Ляшенко подав позов до суду про відшкодування ГУНП завданого збитку у вигляді втраченого ним грошового утримання. Крім того, він вимагав також компенсації моральної шкоди внаслідок вимушеного звільнення та безробіття.

Які правовідносини виникли в даному випадку і якими нормами права вони регулюються? Чи є підстави для задоволення вимог Ляшенка? Змодельуйте власне рішення.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

Тема № 17 «Загальні положення про спадкування»

Практичне заняття за темою: Загальні положення про спадкування.

Навчальна мета заняття є: визначитися з поняттям спадкування та його видами, спадкуванням за заповітом, а також спадкуванням за законом;

необхідно детально розібратися з чергами при спадкуванні за законом, а також спадкуванню за правом представлення.

Кількість годин: 4 години.

Місце проведення: навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття спадкування, підстави спадкування. Відкриття спадщини, місце і час відкриття спадщини.
2. Спадкова маса.
3. Суб'єкти спадкових правовідносин.
4. Об'єкти спадкового правонаступництва.
5. Спадкування за заповітом.
6. Посвідчення заповіту.
7. Зміст заповіту.
8. Види заповідальних розпоряджень.
9. Право на обов'язкову частку у спадщині.
10. Спадкування за законом.
11. Право на прийняття спадщини.
12. Дії, які свідчать про прийняття спадщини.
13. Виконання заповіту.
14. Оформлення права на спадщину.
15. Спадковий договір.

Література:

Основна:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>
3. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV в ред. Закону України від 11.02.2010 р. №1878-VI // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>
4. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
5. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя: рішення Науково-експертної ради з питань нотаріату при М-ві юстиції України від 29.09.2009 р. // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>
6. Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: наказ М-ва юстиції України від 11.11.2011 р. № 3306/5 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1298-11>

7. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених: постанова Каб. Міністрів України від 15.06.1994 р. № 419 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/419-94-п>

8. Про судову практику у справах про спадкування: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 30.05.2008 № 7 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>

9. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

10. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 222 с.

11. Цивільне право України. Особлива частина : підручник. Київ : Ліра-К, 2016. 1022 с.

12. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 2 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 428 с

13. Цивільне право Частина 2: підручник За ред. Є.О.Мічуріна та В.А.Кройтора. Харків: вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ., 2014. 814с.

Допоміжна:

1. Спадкове право: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / кол. авт. ; кер.авт. кол, канд. юрид. наук, доц. НестерцоваСобакарь О.В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ. 2017. 164 с. URL: [https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1699/1/%D0%A1%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20\(2\).pdf](https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1699/1/%D0%A1%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20(2).pdf)

2. Цивільне право. Конспект лекцій для студентів спеціальності 081 – «Право» денної та заочної форм навчання, Терещук Галина Андріївна. Луцьк: ЛНТУ, 2017. 267 с. URL: https://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/civilne_pravo_lekciyi.pdf

3. Цивільне право України : Навч. посіб. у 2 т. / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова 2-ге вид. доповн. і переробл. Т. 2. К.: Алерта, 2019. 346 с. URL: <https://jurkniga.ua/wa-data/public/shop/products/91/20/12091/attachments/%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.%20%D0%A2%D0%BE%D0%BC%202.%20%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%83%202%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%85.%20%D0%92%D0%B8.pdf>

4. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / кол. авт.

[Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.]. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. Ч. 1. 295 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83____%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf

5. Кухарев О. Вирішення спорів, пов'язаних з відповідальністю спадкоємців за боргами спадкодавця. Вісник національної асоціації адвокатів України. 2018. № 3. С. 36-44

6. Печений О. П. До питання про особливості спадкових правовідносин. Проблеми законності : зб. наук. пр. Харків, 2015. Вип. 129. С. 99-103.

7. Печений О. П. Проблемні питання здійснення спадкових прав після осіб, оголошених померлими. Вісник національної асоціації адвокатів України. 2018. № 11. С. 31-35.

8. Печений О. П. Умови та наслідки визнання спадщини відумерлою в світлі законодавчих змін. Вісник національної асоціації адвокатів України. 2016. № 12. С. 14-20.

9. Погрібний С. Задоволення вимог кредитора спадкоємцями боржника за грошовими зобов'язаннями: обрання ефективного способу судового захисту. Право України. 2019. № 2. С. 91-106.

План проведення заняття:

I. У вступній частині заняття здійснюється повідомлення теми, мети заняття та навчальних питань; мотивація навчальної діяльності; огляд та активізація раніше вивченого матеріалу.

II. Під час основної частини заняття здійснюється встановлення зв'язку між темами та розділами раніше вивченого матеріалу; систематизація вивчених знань та розв'язання відповідно сформульованих ситуаційних завдань

1. Поняття спадкування, підстави спадкування. Відкриття спадщини, місце і час відкриття спадщини.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: розуміння спадкування як правової категорії та його особливості, підстави та умови спадкування, місце і час відкриття спадщини. Слід мати на увазі, що під спадкуванням розуміється перехід майнових і деяких особистих немайнових прав і обов'язків (спадкової маси) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Також необхідно звернути увагу на те, що термін «спадкове право» використовують у двох значеннях суб'єктивному й об'єктивному. Відповідно слід розкрити обсяг таких понять.

2. Спадкова маса.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: розуміння спадкової маси як правової категорії, права та обов'язки, які входять до складу спадщини, а також права та обов'язки померлого, які не успадковуються. Слід мати на увазі, що до складу спадщини входять усі права

та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. Спадщина переходить до спадкоємців як єдине ціле до складу якої входять права спадкодавця (активи) та його борги (пасив) незалежно від кількості та моменту виникнення.

3. Суб'єкти спадкових правовідносин.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: розуміння того хто відноситься до суб'єкти спадкових правовідносин; хто може бути спадкоємцем, а також умови та підстави виникнення такого правового становища; право на спадкування; визначення кола спадкоємців, підстави усунення від спадкування. Важливо розуміти те, що особа, після смерті якої залишилось майно, називається спадкодавцем. Ним може бути тільки фізична особа. Юридична особа не вмирає, вона припиняється, але і після цього право спадку на його майно не утворюється. Особи, до яких переходить майно померлого, називаються спадкоємцями. Ними можуть бути громадяни України, іноземні громадяни, апатриди, юридичні особи і держава.

4. Об'єкти спадкового правонаступництва.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: розуміння того, що являє собою об'єкти спадкового правонаступництва, а також порядок спадкування права на земельну ділянку; спадкування частки у праві спільної власності; спадкування права на вклад у банку; спадкування права на відшкодування збитків, моральної шкоди та сплату неустойки.

5. Спадкування за заповітом.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: порядок та умови спадкування за заповітом; поняття заповіту; право на заповіт; право на зміну та скасування заповіту; суб'єкти спадкування за заповітом; загальні вимоги до форми заповіту; заповіт з умовою; заповіт подружжя; секретний заповіт; недійсність заповіту. Слід мати на увазі, що заповітом є особисте письмове розпорядження фізичної особи стосовно свого майна на випадок смерті (ст. 1233 ЦК).

6. Посвідчення заповіту.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на те, хто саме здійснює посвідчення заповіту (посвідчення заповіту нотаріусами, іншими посадовими особами, посвідчення заповіту при свідках). Слід мати на увазі, що цивільним законодавством України встановлена обов'язковість нотаріальної (чи прирівняної до неї) форми заповітів. Визнаючи припустимим тільки письмовий заповіт, законодавець вимагає, щоб вірогідність і правильність здійснення його була підтверджена адміністративним по своїй природі актом посвідчення його відповідною вказаною у законі особою.

7. Зміст заповіту.

При вивченні цього питання слід виходити з того, що зміст заповіту становлять розпорядження заповідача щодо його майнових прав та обов'язків. Також необхідно опанувати знання щодо меж складення змісту заповіту та порядок тлумачення його умов.

8. Види заповідальних розпоряджень.

В межах цього питання окремої уваги потребує дослідження питань щодо

таких спеціальних видів розпоряджень заповідача як підпризначення спадкоємця (субституція); заповідальний відказ (легат); покладення; встановлення сервітуту.

9. Право на обов'язкову частку у спадщині.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на умови виникнення права на обов'язкову частку у спадщині та порядок його реалізації відповідно до закону. Слід виходити з того, що з метою захисту інтересів утриманців – неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки спадкують, незалежно від змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка) (п. 1 ст. 1241 ЦК). Розмір обов'язкової частки у спадщині може бути зменшений судом з урахуванням відносин між цими спадкоємцями та спадкодавцем, а також інших обставин, які мають істотне значення.

10. Спадкування за законом.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: умови виникнення спадкування за законом; підстави спадкування за законом; черговість спадкування за законом; зміна черговості закликання до спадкування; спадкування за правом представлення; а також питання щодо частки спадкоємців за законом у спадковому майні.

11. Право на прийняття спадщини.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: умови виникнення права на прийняття спадщини; строки для прийняття спадщини; наслідки спливу строку для прийняття спадщини; право на відмову від прийняття спадщини; правові наслідки відмови від прийняття спадщини; перехід права на прийняття спадщини.

12. Дії, які свідчать про прийняття спадщини.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: подання заяви на прийняття спадщини; прийняття спадщини особою, яка постійно проживала зі спадкодавцем; прийняття спадщини малолітніми, неповнолітніми, недієздатними особами та особами, дієздатність яких обмежена

13. Виконання заповіту.

При вивченні цього питання слід виходити з того, що виконання заповіту – це реалізація волі заповідача, вираженої в заповіті. Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: поняття та загальну характеристику виконання заповіту; право заповідача на призначення виконавця заповіту; призначення виконавця заповіту за ініціативою спадкоємців; призначення виконавця заповіту нотаріусом; згода особи на призначення її виконавцем заповіту; повноваження виконавця заповіту; право виконавця заповіту на плату за виконання своїх повноважень; контроль за виконанням заповіту; право на оскарження дій виконавця заповіту; строк чинності повноважень виконавця заповіту; право виконавця заповіту на відмову від здійснення своїх повноважень.

14. Оформлення права на спадщину.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на порядок оформлення права на спадщину. Слід мати на увазі, що спадкоємець, який прийняв спадщину, може одержати свідоцтво про право на спадщину. Відповідно потребує вивчення такі питання як, свідоцтво про право на спадщину, строк видачі свідоцтва про право на спадщину, державна реєстрація права на спадщину, внесення змін до свідоцтва про право на спадщину та його анулювання, визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину.

15. Спадковий договір.

Під час вивчення цього питання основну увагу потрібно звернути на: поняття спадкового договору, юридична характеристика та умови виникнення таких договірних правовідносин; сторони спадкового договору; форма спадкового договору; обов'язки набувача у спадковому договорі; особливості спадкового договору з участю подружжя; забезпечення виконання спадкового договору; розірвання спадкового договору.

16. Надалі необхідно вирішити відповідні практичні завдання за вибором викладача, який здійснює проведення заняття або зробити повідомлення по визначеній викладачем темві реферату.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

до теми № 17 «Загальні положення про спадкування».

Ситуаційні завдання.

Завдання №1

Внаслідок автомобільної аварії загинуло подружжя Никифорових. Чоловік помер на місці аварії, а дружина – через чотири години в лікарні. У подружжя Никифорових залишилось двоє дітей: син та дочка, а крім них, мати Никифорова віком 72 роки, батько Никифорової віком 65 років та дорослий непрацездатний брат Никифорова, який мешкав разом з подружжям Никифорових.

Визначте коло спадкоємців після смерті подружжя Никифорових.

Завдання №2

Після смерті громадянина Будякова залишилось майно, що складалось із автомашини, акцій ЗАТ «Оболонь», земельної ділянки, отриманої у довічне користування, колекції марок, предметів домашнього вжитку та банківського вкладу в сумі 20000 доларів США. Дружина віком 50 років та повнолітня дочка проживали однією сім'єю з Будяковим, а його дорослий син зі своєю сім'єю – окремо. Після конфлікту в сім'ї він принципово не підтримував контактів з родичами. Дружина та дочка померлого вважали, що сину, який проживає окремо і не брав участі у накопиченні сімейного майна, нічого зі спадкового майна не належить.

Чи обґрунтована така позиція? Як має бути розділене спадкове майно?

Завдання №3

Сім'я громадянина Трушина складалась: з дружини віком 60 років, чоловіка дочки, яка померла за рік до смерті Трушина, та двох онуків. Трушин помер, залишивши заповіт, в якому єдиним спадкоємцем була зазначена померла дочка.

Яка в даному випадку підстава спадкування? Як має бути розподілене спадкове майно? Як його належало б розподілити, якби дочка Трушина померла через місяць після смерті свого батька, не встигнувши прийняти майно?

Завдання №4

Після смерті важко хворого громадянина Скорика залишилась спадщина, на отримання якої претендували: Петро – єдиний спадкоємиць за заповітом, що проживав разом із спадкодавцем і доглядав його 6 останніх років перед смертю; син Василь, що проживав окремо від спадкодавця і не підтримував з ним зв'язків; рідний брат Олексій – інвалід I групи, що проживав та працював в іншому місті. Петро в суді просив усунути від надання спадщини Василя на тій підставі, що останній злісно ухилявся від матеріальної допомоги батькові, про що були пред'явлені відповідні докази. Брат померлого Олексій просив суд включити його до складу спадкоємців як непрацездатного, хоча він і не отримував матеріальної допомоги від спадкодавця.

Як має бути вирішений такий спір?

Завдання №5

Громадянка Кленова з дитиною проживала з 2000 р. з громадянином Бутовим однією сім'єю, не перебуваючи з ним у шлюбі. Дитина Кленової не була всиновлена Бутовим. За час спільного життя у них народилося ще двоє дітей, відносно яких Бутов визнавав своє батьківство з оформленням в органах РАЦС. Кленова була на утриманні Бутова, здійснюючи догляд за дітьми та ведучи домашнє господарство. В 2023 р. Бутов помер, залишивши єдиним спадкоємцем за заповітом не всиновлену дитину Кленової. Інших родичів та утриманців він не мав.

Чи можуть Кленова та діти Бутова отримати спадщину після смерті Бутова?

Завдання №6

Громадянин Фетисов, що проживав зі своєю непрацездатною дружиною та працездатним братом у двокімнатній квартирі, залишив заповіт на свою половину квартири на користь сина від першого шлюбу, який проживав окремо. Решту майна, в тому числі предмети домашньої обстановки та банківський вклад в сумі 5 тис. доларів США, він заповів своїй дружині. Після смерті Фетисова в суд звернулася його дружина з позовом про визнання частково недійсним заповіту, складеного на користь сина. Свій позов вона мотивувала тим, що вона непрацездатна і користується правом обов'язкової частки. До суду звернувся також брат Фетисова з позовом про визнання заповіту недійсним, вказуючи, що він проживав однією сім'єю зі спадкодавцем протягом останніх 5 років до його смерті, доглядав брата і за письмовою

домовленістю, посвідченою родичами на раді членів сім'ї, на якій був присутній син померлого, його визнали єдиним спадкоємцем брата.

Як слід вирішити спір.

Завдання №7

Михайлов, Іванова і Сизова звернулись до суду з позовом до Захарова про визнання частково недійсним свідоцтва про право на спадщину, яке було видане відповідно до заповіту Сіренка на ім'я відповідача. Одночасно позивачі просили визнати за кожним з них право власності в порядку спадкоємства на 1/3 частину будинку. Позивачі посилались на те, що, по-перше, в заповіті спадкодавець розпорядився на випадок смерті тільки відносно грошового вкладу, але нотаріальна контора помилково видала Захарову свідоцтво про право на спадщину на все майно, в тому числі і на будинок; по-друге, вони сплатили гроші заповідачу за відчуження будинку шляхом укладення заповіту, який він зобов'язувався не відмінити й не змінювати, про що є окремий письмовий документ, написаний власноручно заповідачем. У судовому засіданні нотаріус Айматова пояснила, що вона протягом недовгого часу складала текст двох заповітів: згідно з першим спадкодавець залишив будинок, який належав йому, в рівних частинах Михайлову, Івановій та Сизовій. Через 1 день на прохання спадкодавця був складений ще один заповіт, в якому вказувалось, що заповідач не позбавляє права спадкувати інших спадкоємців, але Захарову повинні відійти грошовий вклад та майно, що збережеться в натурі на момент смерті заповідача.

Як треба вирішити справу? Яким чином відбувається скасування та зміна заповіту? Чи можна оспорювати заповіт показаннями свідків?

Завдання №8

Громадянин Дяченко пред'явив позов до вдови Борисенка про відшкодування шкоди завданої каліцтвом. Позивач зазначив, що автомобіль під керуванням Борисенка скоїв ДТП, внаслідок якої йому завдані тяжкі тілесні ушкодження, що стали причиною повної втрати професійної працездатності. Посилаючись на те, що відповідачка в добровільному порядку відмовилась відшкодувати втрачений у зв'язку з каліцтвом заробіток, позивач просив стягнути з неї одноразово 51817 грн. і щомісячно по 1908 грн., а також моральну шкоду в розмірі 18700 грн. Суд задовольнив позов. У касаційній скарзі відповідачка просила скасувати рішення суду і звільнити її від відповідальності, посилаючись на те, що, як встановила судово-медична експертиза, її чоловік помер за кермом від серцевого нападу, і вже некерована машина завдала шкоди Дяченку, тому вона не повинна нести відповідальність за заподіяну після смерті чоловіка шкоду.

Проаналізуйте обставини справи і вкажіть, за які борги спадкодавця відповідає спадкоємець.

Завдання №9

Громадянка Василенко, вдова Хоменка, який помер 13 вересня 2021 року, звернулась до суду з позовом до В.Хоменко – матері померлого спадкодавця –

про усунення її від спадщини. Василенко мотивувала це тим, що В.Хоменко залишила свого сина у віці одного року шести місяців матері чоловіка, злісно ухилялась від його виховання та утримання.

Розгляньте підстави усунення від спадщини. Дайте обґрунтовану відповідь.

Завдання №10

Через рік після смерті громадянки Сирцової АТ «Світанок» звернулось з позовом до чоловіка померлої про відшкодування 43000 грн. Сирцова працювала завідуючою складом, і за період роботи виявилася недостача майна на цю суму, яка не була з неї стягнута внаслідок її смерті. Суд позов задовольнив і стягнув з Сирцова як спадкоємця 43000 грн.

Чи правильне судове рішення?

Теми рефератів:

1. Поняття спадкування, підстави спадкування. Відкриття спадщини, місце і час відкриття спадщини.
2. Спадкова маса.
3. Суб'єкти спадкових правовідносин.
4. Об'єкти спадкового правонаступництва.
5. Спадкування за заповітом.
6. Посвідчення заповіту.
7. Зміст заповіту.
8. Види заповідальних розпоряджень.
9. Право на обов'язкову частку у спадщині.
10. Спадкування за законом.
11. Право на прийняття спадщини.
12. Дії, які свідчать про прийняття спадщини.
13. Виконання заповіту.
14. Оформлення права на спадщину.
15. Спадковий договір.

III. Під час заключної частини заняття здійснюється аналіз результатів розв'язання ситуаційних завдань, перевірка правильності обраних методів; виявлення та аналіз причин допущених помилок; оцінка роботи; підведення підсумків; повідомлення теми наступного заняття; пояснення домашнього завдання - зміст, методика роботи з ним, включаючи посилання на теоретичний матеріал та перелік рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

4.1. Рекомендована література

4.1.1. Основна

1. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, Е. В. Вакулович, А. С. Горбенко та ін. ; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420с.
2. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.] ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
3. Цивільне право: підручник: в 2 т.: затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.
4. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016. 760 с.
5. Цивільне право України. Особлива частина : підручник. Київ : Ліра-К, 2016. 1022 с.
6. Цивільне право України: підручник [Текст] : в 2 т. Т. 2 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 428 с
7. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

4.1.2 Допоміжна

1. Балюк В. М. Особливості цивільно-правового механізму регулювання рентних відносин. Право і Безпека. 2014. № 3. С. 190–195.
2. Бахаєва А. С. Воля та волевиявлення як умови дійсності правочину // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2017. № 2 (77). 183-189.
3. Бахаєва А. С. Юридична природа недійсного правочину // Право і безпека. 2015. № 4 (59). С.115-120.
4. Беляневич О. А. Деякі питання застосування статті 1212 ЦК України. Вісник господарського судочинства. 2014. № 4. С. 63–73.
5. Бірюкова А. Г., Сало Д. С. Деякі аспекти захисту права на зображення фізичної особи як особистого немайнового права. Правові горизонти. 2020. №23. С. 16–21.
6. Блажівська, Н. Проблеми визнання електронних правочинів недійсними // Вісник прокуратури. 2015. № 9. С. 109-119.
7. Бобонич Є.Ф. Правочин, договір, злочин: співвідношення понять. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право. 2014. Вип. 25. С.182–184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_25_46
8. Бреус Б.В. Генеза інституту позовної давності. Юридичний науковий електронний журнал, 2019. № 6. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/22.pdf
9. Бурлака І. В. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої без вини : монографія. Харків : Право, 2016. 200 с.

10. Васильєв В. В. Диспозитивність та імперативність у цивільно-правовому регулюванні суспільних відносин: прояви та співвідношення. Правова позиція, 2018. № 2 (21). URL: <http://legalposition.umsf.in.ua/archive/2018/2/16.pdf>
11. Васильєв В. Диспозитивність норм цивільного права з точки зору формально – догматичного підходу. Підприємництво, господарство і права. 2018. № 12. С. 10 – 14.
12. Ваштарева Є. А. Поняття збагачення в контексті кондикційного зобов'язання. Проблеми законності : зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2018. Вип. 141. С. 104–115.
13. Водоп'ян Т.В. Правові наслідки визнання фізичної особи – сторони договірної зобов'язання недієздатною. Young Scientist, 2017. № 5.1 (45.1). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5.1/2.pdf>
14. Волинець Т.В. Правове регулювання вчинення електронних правочинів // Європейські перспективи. 2016. № 1. С.152-156.
15. Грибачова І.П., Соколенко О.П. Електронні правочини. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 12. С. 121–123. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2021/27.pdf
16. Гуйван П. Д. Закінчення перебігу та припинення позовної давності: принципова відмінність. Часопис Київського університету права, 2019. № 1. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/205/190>
17. Гурин М. О. Строки, що застосовуються під час визнання правочинів боржника недійсними у процедурі банкрутства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Право. 2022. Вип. 70. С. 219 – 223. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/258157/255006>
18. Давидюк Т. В. Особливості представництва акціонерного товариства його акціонерами у зовнішніх корпоративних відносинах. Форум права. 2016. №3. С. 44–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
19. Даниленко О. В. Гроші у цивільному обороті України. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. № 24, Одеса: 2020, С. 140–159
20. Даниленко О. В. Порівняльно–правова характеристика грошей та цінних паперів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. Вип. 3–2, т. 2 С. 25 – 30.
21. Джунь В. В. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2017. 432 с.
22. Дзера І. Поняття та правова природа недійсних правочинів. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 11. С. 21–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2018_11_5
23. Длугош О. І. Недійсність правочину, який вчинений у результаті зловмисної домовленості однієї сторони з іншою стороною. Науково–інформаційний вісник Івано–Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2014. № 9. С.156–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2014_9_24

24. Дроздова, О. Репродуктивні права: міжнародно-правовий аспект. // Право України. 2016. № 5. С.183-189.
25. Дяченко, С.В. Судова практика розгляду спорів про невідповідність правочинів вимогам законодавства // Форум права : електрон. наук. фахове вид. 2017. № 3.
26. Заборовський В.В., Попович Р.В. Правочини із вадами волі: основні теоретичні та практичні аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2015. Вип. 31(2). С. 18–22.
27. Заїка Ю. О. Зобов'язання, які виникають при створенні загрози життю, здоров'ю або майну, в системі не договірних зобов'язань. Юридична наука. 2014. № 7. С. 20–28.
28. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / за заг. редакцією І. В. СпасибиФатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.
29. Зенков О.С. Актуальні питання здійснення законного представництва батьками (усиновлювачами). Web of science and Academic Researcher. 2019. № 1. С. 55–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/wsar_2019_1_11.
30. Ігнатенко В. М. Квазі-інститут недоговірних зобов'язань з односторонніх правомірних дій. Теорія і практика правознавства. 2018. № 2(14). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/186027>
31. Капінос М.М. Інтелектуальна власність: підручник для аспірантів вищих навчальних закладів / М. М. Капінос, Е. Т. Лерантович, М. М. Солощук. Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. 396 с.
32. Капіца Ю.М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку / Центр досліджень інтелектуальної власності та трансферу технології НАН України. 2-е вид. Київ: Академперіодика, 2020. 664 с.
33. Карнаух Б. П. Вина як умова цивільно-правової відповідальності : монографія. Харків : Право, 2014. 224 с. 19.
34. Карнаух Б. П. Причинний зв'язок у деліктному праві: концепція *povus actus interveniens*. Підприємництво, господарство і право : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2019. № 9. С. 11–15.
35. Квіт Н. М. Біобанки в Україні : цивільно–правовий аспект : монографія. Львів : Кварт, 2020. 376 с.
36. Кметик Х. В. Сутність та особливості договірного представництва. Форум права. 2017. № 5. С. 175–180. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_5_27.
37. Кодинець А. О. Інформація як об'єкт цивільних прав : концепція, методологія, правова природа. Право України. № 1. 2015. С. 107–115.
38. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ. Видавничий дім «АртЕк». 2020. 128 с.
39. Корольова В. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля в системі особистих немайнових прав фізичної особи. Legal Bulletin. 2022. № 3. С. 37–41.
40. Косінова, Д. Деякі аспекти інституту представництва в сучасному цивільному праві // Право України 2014. № 9. С. 201-206.

41. Косінова, К. Проблеми, пов'язані з недійсністю правочинів // Право України. 2014. № 8. С. 253-258.
42. Коструба А. Правові механізми поновлення прав суб'єктів дефектних правочинів // Право України. 2014. № 9. С.171-178.
43. Косяченко К. Е. Замкова Д. Р. Сучасні проблеми цивільного права України в інших галузях права. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції, 2019. № 6. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2019/8.pdf
44. Кохановська О. Розвиток доктрини немайнових відносин в Україні. Право України. 2019. № 1. С. 93–104.
45. Кочина О. С., Болдирева В. М. Вплив воєнного стану на цивільні правовідносини. Нове українське право. Вип. 2. 2022. С. 53–58.
46. Кравцов С. Сокол А. Обмеження у дієздатності, визнання особи недієздатною та поновлення у дієздатності: цивільно-процесуальний аспект. Підприємництво, господарство і право, 2018. № 5. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/5/10.pdf>
47. Кузнецова Н. С. Предмет і система сучасного цивільного права. Право України. 2017. № 5. С. 27 – 35.
48. Кузьмич О. Я. Учасники (суб'єкти) цивільних право–відносин як один із критеріїв визначення третіх осіб. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. 2019. Вип. 51. С.76–87.
49. Кузьмич О. Я. Цивільні правовідносини як один із критеріїв визначення третіх осіб у цивільному праві. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/5/21.pdf>
50. Кухарев О. Вирішення спорів, пов'язаних з відповідальністю спадкоємців за боргами спадкодавця. Вісник національної асоціації адвокатів України. 2018. № 3. С. 36-44
51. Кухарев О.Є. Диспозитивність як базова категорія приватного права. Право і суспільство, 2017. № 6. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/6_2017/part_1/14.pdf
52. Кучерявенко В. Право на відповідь як спосіб цивільно–правового захисту особистих немайнових прав фізичної особи, порушених у ЗМІ. Вісник національної асоціації адвокатів України. 2020. № 12. С. 51–54.
53. Лавріненко І. А. Визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом помилки. Юридичний Бюлетень. 2018. Вип. 7. Ч. 1. С. 228–248. URL: http://www.lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2018/7_2018/part_1/36.pdf
54. Майданик Л. Р. Деякі аспекти оборотоздатності особистих немайнових благ фізичних осіб за цивільним законодавством України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 28. Т.1. С. 141–143.
55. Майданик, Р. Право фізичної особи на життя: поняття, елементи, виникнення і припинення // Публічне право. 2016. № 3. С. 9 - 20.
56. Мічурін Є. О., Шишка О. Р. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2 / Є. О. Мічурін, О. Р.Шишка. Вид. 5-те, перероб. Харків : Право, 2018. 222 с.

57. Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту цивільних правовідносин: моногр. Харків, Вид. «Право», 2017. 392 с.
58. Недійсність правочинів. Коментар судової практики. За заг.ред. І.В. Спасибо–Фатєєвої. Харків : Право, 2018. 264 с.
59. Нижний А. В., Ходаківський М. П., Юровська Г. В. Визнання правочинів недійсними: основи теорії та судова практика. Посібник для суддів. Київ: Алерта, 2020. 234 с.
60. Основи інтелектуальної власності: навч. посіб. для студентів ВНЗ / [О. П. Орлюк та ін. ; за ред. О. П. Орлюк] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Інтерсервіс, 2016. 381 с.
61. Отраднова О. О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 328 с.
62. Павлюк Н.М. Правова природа та поняття цивільних правовідносин: загальнотеоретичне дослідження. Юридичний науковий електронний журнал. № 3. 2022. С.100–102.
63. Печений О.П. До питання про особливості спадкових правовідносин. Проблеми законності : зб. наук. пр. Харків, 2015. Вип. 129. С. 99-103.
64. Печений О. П. Проблемні питання здійснення спадкових прав після осіб, оголошених померлими. Вісник національної асоціації адвокатів України. 2018. № 11. С. 31-35.
65. Печений О. П. Умови та наслідки визнання спадщини відумерлою в світлі законодавчих змін. Вісник національної асоціації адвокатів України. 2016. № 12. С. 14-20.
66. Писаренко М. Виникнення та розвиток категорії “Правочин”. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2019. Мар. С. 67–69. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/2/part_1/16.pdf
67. Піддубна В.Ф. Юридичні особи публічного права: поняття, правова природа, ознаки. International Scientific and Practical Conference World, 2017. №8, Том 3, с.19–23
68. Піхурець О.В. Доктринальні підходи до визначення змісту права інтелектуальної власності // Право та безпека, 2021. №2.(81). С.33-42 DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2021.2.04>
69. Піхурець О.В. Значення суспільних інтересів в патентному праві // Вісник ХНУВС, 2021. № 2 (93) 2021. С.105-121. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2021.2>
70. Піхурець О.В. Тіхонова М.А. Проблеми існуючої моделі охорони комп'ютерних програм в Україні. Теорія і практика правознавства. 2019. Вип. 1 (15). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/169639>
71. Погребняк, О.С. До питання про конвалідацію нікчемних правочинів // Наше право/ Our law. 2015. № 3. С. 140 – 144.
72. Погрібний С. Задоволення вимог кредитора спадкоємцями боржника за грошовими зобов'язаннями: обрання ефективного способу судового захисту. Право України. 2019. № 2. С. 91-106.

73. Подвірна О. Проблемні питання визначення поняття та класифікації недоговірних зобов'язань у цивільному праві. ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК, 2020. № 3. URL: http://www.yurvisnyk.in.ua/v3_2020/29.pdf
74. Подвірна О.В. Строки та терміни у цивільному праві: темпоральний аспект. Юридичний науковий електронний журнал, 2020. № 17. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2020/17.pdf
75. Посібник для суддів з інтелектуальної власності / Бенедисюк І.М. та ін. Київ: К.І.С., 2018. 424с.
76. Право інтелектуальної власності : підручник / Авт. : О. І. Харитонова, Є. О. Харитонов, Т. С. Ківалова, В. С. Дмитришин, О. О. Кулініч, Л. Д. Романадзе та ін. за заг. ред. О. І. Харитонової. К: Юрінком Інтер. 2021. 540 с.
77. Право інтелектуальної власності. Підручник. За заг. ред. д.ю.н., проф. Булеци С.Б., к.ю.н., доц. Чепис О.І. Ужгород: РІК-У, 2019. 488 с.
78. Право інтелектуальної власності: Підручник. Вид. 2, змін. і доп. / О.П.Світличний. К.: НУБіП України, 2016. 355 с.
79. Речове право : підручник / Р. А. Майданик. К.: Алерта, 2019. 1102с.
80. Римарчук Р. Основні положення класифікації цивільних правовідносин. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2017/aug/5691/vnulpurn201685573.pdf>
81. Родоман Т. О. Оферта і акцепт як самостійні елементи в процесі укладення договору: від теорії до судової практики. Судова апеляція. 2016. № 3. С. 92–100.
82. Розгон О. В. Теоретичні та практичні аспекти виконання договору довічного утримання. Юридичний науковий електронний журнал. 2016. № 2. С. 39–42.
83. Романова І. Розуміння поняття правовідносин. Новітні кримінально–правові дослідження. 2017. С. 316–319.
84. Романська, І. В. До питання про співвідношення кондикції та виндикації. Часопис Київського університету права. 2020. № 2. С. 281– 285.
85. Рубан О. О. Компенсація моральної шкоди працівнику, заподіяної йому при виконанні ним своїх обов'язків. Право України. 2015. 143 № 6. С. 223–233.
86. Сампара Н. Юридичні факти як підстави виникнення субсидіарних цивільно-правових зобов'язань. Актуальні проблеми правознавства, 2017. Випуск 4 (12). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/28563/1/%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0.pdf>
87. Сера, А. Поняття і правова природа довіреності // Підприємництво, господарство і право. 2016. № 12. С.53-57.
88. Сідей, О.В. Поняття здоров'я як особистого немайнового блага фізичної особи // Наше право/ Our law. 2016. № 1. С. 58-61.
89. Сліпченко, С.О. Ім'я фізичної особи та його місце в системі об'єктів цивільного права. Форум права, 2014. № 3. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/187223653.pdf>

90. Сліпченко, С.О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів : монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 550 с.
91. Спадкове право: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / кол. авт. ; кер.авт. кол, канд. юрид. наук, доц. НестерцоваСобакарь О.В. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ. 2017. 164 с. URL: [https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1699/1/%D0%A1%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20\(2\).pdf](https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1699/1/%D0%A1%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20(2).pdf)
92. Спасибо І. Можливість набуття права власності на об'єкти самочинного та незавершеного будівництва. Вісник № 3 (70). URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3924/1/Spasibo_101.pdf
93. Спасибо-Фатєєва І. В. Речові права за Цивільним та Господарським кодексом України. Право України. 2015. № 4. С. 60–68.
94. Спесивцев Д. Юридичні факти-стани в цивільному праві України: аспекти наукової концепції. Юридичний вісник. Вип. 4. 2019. С. 88–94.
95. Стефанчук М. Поняття й ознаки правоздатності в сучасній цивільно-правовій доктрині. Visegrad Journal on Human Rights. 2016. № 2/1. С. 125–129: http://vjhr.sk/archive/2016_2_1/20.pdf.
96. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6469/Suchasni%20problemy%20tsyvilnoho%20prava%20ta%20protsesu_navch%20posib_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
97. Таш'ян Р. І. До питання про розмежування недійсних та умовних правочинів. Правові новели. 2021. Вип. 13. С. 68–74.
98. Таш'ян Р. І. Односторонні правочини у цивільному праві : монографія. Х. : Право, 2010. 200 с.
99. Тіхонова М. А. Кривородько М. А. Сучасні проблеми реалізації права на трансплантацію від померлого донора в Україні. Теорія і практика правознавства.-ТОМ 1.-№ 17 (2020). URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10250/Suchasni%20problemy%20realizatsii%20prava%20na%20transplantatsiiu%20vid%20pomerloho_%20Tikhonova_Kryvorodko_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y
100. Тур О. Т. Недійсність правочинів, зміст яких не відповідає закону. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 10. С. 178–181. URL: http://lsei.org.ua/10_2021/46.pdf
101. Уразова Г. О. Категорія відмови в цивільному праві України : монографія. Х. : Право, 2016. 248 с.
102. Філатова Н. Ю. Правочини з використанням електронної форми представлення інформації. Проблеми законності : зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. Вип. 136. С. 40–55.
103. Філатова Н. Ю. Регулювання особливостей укладення електронних договорів: порівняльно-правовий аналіз. Проблеми законності : зб. наук. пр. /

відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. Вип. 139. С. 63–77.

104. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. COVID-19 і делікти створення небезпеки. Часопис цивілістики. 2020. № 38 (2020). С. 5–11.

105. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Принципи цивільного права України в контексті їхнього співвідношення з DCFR. Актуальні проблеми держави і права. зб. наук. пр. редкол.: В. В. Завальнюк (голов. ред.) [та ін.]; відп. за вип. М. В. Афанасьєва. Одеса : Юрид. л-ра, 2015. Вип. 75.

106. Харківська цивілістична школа : здійснення та захист права інтелектуальної власності : монографія за заг. ред. І.В. Спасібо-Фатесвої. Харків : Право, 2018. 696 с.

107. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти [текст] Підручник: 3-тє вид., перероб. та доп. К.: «Центр учбової літератури», 2017. 504 с.

108. Ходико Ю. Є. Поняття правового режиму об'єкта цивільного правовідношення. Спогади про Людину, Вченого, Науковця (до 60 річчя від Дня народження професора Ірини Володимирівни Жилінкової). за заг. ред. Р. О. Стефанчука. Харків : Право, 2019. С. 246–254.

109. Цалин Р. Підстави набуття та припинення права власності на відходи в Україні. Jurnalul juridic național: teorie și practică. Национальный юридический журнал: теория и практика. National law journal: theory and practice, 2015. № 2. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/2/part_2/24.pdf

110. Цивільне право : підручник : в 2 т. : затверджено МОН України / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. Т. 1. 2014. 656 с.

111. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Круглова О. О. та ін.] – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. Ч. 1. 295 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/5075/1/%D0%A6%D0%B8%D0%B2.%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81.%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%96%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83.%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2.pdf>

112. Цивільне право України : Навч. посіб. у 2 т. / Ю. Ф. Іванов, О. В. Куриліна, М. В. Іванова 2-ге вид. доповн. і переробл. Т. 2. К.: Алерта, 2019. 346 с.

URL: <https://jurkniga.ua/wa-data/public/shop/products/91/20/12091/attachments/%D0%A6%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.%20%D0%A2%D0%BE%D0%BC%20.%20%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%83%20%20%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%85.%20%D0%92%D0%B8.pdf>

113. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю.Л. Бошицький, І.Р. Шишка, О.Р. Шишка, Р.Б. Шишка. Київ : Ліра-К, 2016. 760 с.
114. Цивільне право України. Особлива частина : підручник. Київ : Ліра-К, 2016. 1022 с.
115. Цивільне право України. У двох частинах. Частина 1. Навчальний посібник / за заг. ред. канд. юрид. наук, проф. В. А. Кройтора, канд. юрид. наук, доц. Кухарева О. Є., канд. юрид. наук, доц. Ткалича М.О. Запоріжжя, 2016. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10201/Tsyvilne%20pravo%20Ukrainy_1_Navch%20posib_Kroitro_Kukhariev_Tkalych_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y
116. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
117. Цивільне право. Конспект лекцій для студентів спеціальності 081 – «Право» денної та заочної форм навчання, Терещук Галина Андріївна. Луцьк: ЛНТУ, 2017. 267 с. URL: https://lutsk-ntu.com.ua/sites/default/files/civilne_pravo_lekciyi.pdf
118. Цопіна Н. Договір довічного утримання (догляду): питання правової характеристики. Юридика Україна. 2017. № 4. С. 34–40. 2
119. Цюра В. В. Неналежне здійснення договірною представництва та його правові наслідки. Юридика Україна. 2018. № 3–4. С. 51–56.
120. Цюра В. Законне представництво як підстава виникнення цивільних правовідносин. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2018. № 1. С. 113–117.
121. Цюра В.В. Особливості здійснення договірною представництва. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2018. № 7. С. 34–38.
122. Чанишева А. Р. Щодо дії актів цивільного законодавства у часі та моменту виникнення правовідносин. Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць, 2014. Вип. 72. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2781/Chanisheva%20Shodo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
123. Шемет У.Р., Косяченко К.Е. Об'єкти цивільних прав: особливості та парадокси їх визначення. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки, 2019. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/6_2019/13.pdf
124. Шимон С. І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 664 с.
125. Шинкарук, О.В. Правова охорона немайнових прав юридичних осіб. // Часопис Київського університету права. 2015. № 2. С. 188-192.
126. Яворська О. С. Розірвання договору довічного утримання (догляду). Університетські наукові записки : часопис Хмельницького університету управління та права. 2014. № 2 (50). С. 130–136.
127. Якубівський І. Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні. Львів, 2018. 521 с.

4.1.2.2. Нормативна:

1. Конституція України від 28 червня 1996р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., № 435-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Житловий кодекс України: Закон УРСР від 30.06.1983 № 5464–X // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>
4. Земельний кодекс України: Закон від 25.10.2001 № 2768-III // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
5. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
7. Кодекс України з процедур банкрутства// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#n1753>
8. Повітряний кодекс України від 4.05.1993 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>
9. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2008 р. // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
10. Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11.04.1980 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_003
11. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя: рішення Науково-експертної ради з питань нотаріату при М-ві юстиції України від 29.09.2009 р. // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>
12. Положення про дитячий будинок сімейного типу : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 564 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF>
13. Положення про порядок проведення аукціонів (публічних торгів) з реалізації заставленого майна : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.1997 р. № 1448. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1448-97-%D0%BF#Text>
14. Порядок вибуття дітей із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування до сімейних форм виховання : наказ Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту; Міністерства освіти та науки України, Міністерства охорони здоров'я від 2 лютого 2007 р // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0186-07>
15. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України / Затверджено Наказом Мінюсту України від 22 лютого 2012. № 296 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>

16. Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування: наказ М-ва юстиції України від 11.11.2011 р. № 3306/5 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1298-11>

17. Порядок провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905 // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF>

18. Порядок провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 р. № 833. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/833-2006-%D0%BF> .

19. Порядок продажу на аукціонах майна, що перейшло у власність держави : наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків та торгівлі, міністерства економіки та Фонду державного майна України № 873/172/2453 від 31.12.1998 р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-99>

20. Порядок розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові фізичної особи): затв. постановою Каб. Міністрів України від 11.07.2007 р. № 915 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/915-2007-%D0%BF>

21. Правила опіки та піклування: затв. Держ. комісією України у справах сім'ї та молоді, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.1999 р. № 34/166/131/88 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99>

22. Правила роздрібної торгівлі непродовольчими товарами: Затвердженні наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 11.03.2004 р. №98 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1257-07>

23. Правила торгівлі у розстрочку фізичним особам : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.2011 р. № 383. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/383-2011-%D0%BF>

24. Правила утримання жилих будинків та прибудинкових територій: затв. наказом Держ. комітету з питань житлово-комунального господарства від 17.05.2005 р. № 76 // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0927-05>

25. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 р. № 543/96-ВР // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/543/96-вр>

26. Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції: Закон України від 19.05.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3390-17> .

27. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009 р. № 1559-VI // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>

28. Про віртуальні активи : Закон України від 17 лютого 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>

29. Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому: Закон України № 2518–IX від 15.08.2022. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2518-20#Text> .
30. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 р. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text> .
31. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2001 № 1756 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-п>
32. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>
33. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України в ред. від 11.02.2010 р. №1878–VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952–15>.
34. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/755-15/print1343200779398812>
35. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939–17#Text> .
36. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
37. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>
38. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень : Закон України від 18.11.2003 р. № 1255-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15#Text>
39. Про залізничний транспорт: Закон України 4 липня 1996 р. N 273/96-BP // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80>
40. Про заставу: Закон України від 02. жовтня 1992 року // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>
41. Про застосування векселів в господарському обороті України : Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2470-12#Text>
42. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 04.06.2010 р. № 5 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>
43. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17.05.2018 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427–19>
44. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF>
45. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>

46. Про затвердження Правил торгівлі антикварними речами : Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 29 грудня 2001 року № 322/795 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0058-02>
47. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР // URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>
48. Про захист інформації в інформаційно–телекомунікаційних системах : Закон України від 5 липня 1994 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>
49. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 р. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
50. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> .
51. Про іпотеку : Закон України від 5 червня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/898-15#Text466> .
52. Про нафту і газ: Закон України від 12 липня 2001 р. N 2665-III // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2665-14>
53. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29.11.2001 р. № 2866-III URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>
54. Про обіг векселів в Україні : Закон України від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14#Text>
55. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 р. № 2269-XII в ред. Закону України від 14.03.1995 р. № 98/96-ВР // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2269-12>
56. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей : Закон України від 2 червня 2005 р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15>
57. Про основні засади молодіжної політики : Закон України у редакції від 31.03.2023 № 1414-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#n357>
58. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр> .
59. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
60. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 24.06.1991 р. № 1264-XII // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
61. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-III № 3687-XII // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
62. Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
63. Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів:

Закон України від 05.11.1997 р. № 621/97 // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80>

64. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4765-17>

65. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.1993 № 611. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF>.

66. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94-ВР // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80>

67. Про порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених: постанова Каб. Міністрів України від 15.06.1994 р. № 419 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/419-94-п>

68. Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії: постанова КМУ від 07.09.1993 р. № 706.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-93-%D0%BF#Text>

69. Про правовий режим майна у Збройних Силах України : Закон України від 21 вересня 1999 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-14#Text>

70. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 4.02.1994 № 3929-XII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>

71. Про правову охорону географічних зазначень: Закон України від 21.01.2000 № 752-IV // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text>

72. Про приватизацію державного житлового фонду: Закон України від 16.06.1992 № 2482-XII // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2482-12>

73. Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років: Закон України від 17.04.1991 № 962–XII, ред. від 11.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12#Text>.

74. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13 квітня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>

75. Про ринок природного газу : Закон України від 9 квітня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text>

76. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних: Закон України від 23.07.2000 р. № 1587- III // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1587-14>

77. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. № 1382- IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>

78. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/987-12>

79. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України

від 23.02.2012 № 4452-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text>

80. Про систему громадського здоров'я : Закон України в редакції від 06.11.2023 № 4004-XII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#n840>.

81. Про теплопостачання: Закон України від 2 червня 2005 р. № 2633-IV // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>

82. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15.01.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19> .

83. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>

84. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>

85. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю : Закон України від 19.06.2003 р. № 978-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-15#Text>

86. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення : Закон України від 13.12.2001 р. № 2893. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2893-14/conv>.

87. Статут залізниць України: затв. постановою Каб. Міністрів України від 06.04.1998 р. № 457 // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/457-98-п>

88. Уніфіковані правила міжнародної торгівельної палати для гарантій на першу вимогу 1992 р. (публікація МТП № 458). URL : https://docs.dtkr.ua/doc/988_001

89. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 р. № 5080-VI // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>

90. Про акціонерні товариства: Закон України в редакції від 01.01.2024 р. № 514-VI // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985>

91. Про заставу: Закон України від 02.10.1992 р. № 2654-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>

92. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657–XII, ред. від 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

93. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. № 3116-XII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12#Text>

94. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

95. Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15.12.1993 р. № 3691-XII в ред. Закону України від 21.12.1999 р. № 1328-XIV // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3691-12>

96. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР в ред. Закону України від 04.10.2001 р. № 2745-III // URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2745-14>

97. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 № 270/96–ВР в ред. від 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96->

[%D0%B2%D1%80#Text](#)

98. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. №1805-III // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
99. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
100. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III // URL.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
101. Про стандартизацію: Закон України від 17.05.2001 р. № 2408 - III // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>
102. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. № 742-IV // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/742-15>
103. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 р. № 852- IV // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
104. Про іпотеку : Закон України від 05.06.2003 р. № 898-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text>
105. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV // URL <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
106. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20кооперацію>
107. Про житлово-комунальні послуги : Закон України 113 від 24.06.2004 р. № 1875-IV // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text>
108. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709- IV // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
109. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.02.2010 р. №2210-III // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
110. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297–VI, ред. від 14.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
111. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
112. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>.
113. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>
114. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.06.2018 р. № 1875-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19>
115. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
116. Про ціни і ціноутворення: Закон України в редакції від 09.06.2022, [2254-IX](#) // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>
117. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>
118. Про захист прав споживачів : Закон України від 10.06.2023 р. № 3153-IX URL : // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text>

119. Про кредитні спілки: Закон України в редакції від 01.01.2024 р. № 3498-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3254-20#n1363>
120. Про медіа: Закон України в редакції від 01.01.2024 № 2782–XII, ред. від 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#n2349>.
121. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>
122. Про цифровий контент та цифрові послуги : Закон України від 10.08.2023 № 3321-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text>

4.1.2.3. Судова практика:

1. Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду : рішення, внесені до ЄДРСР за період з 02.01.2019 р. по 01.02.2019 р. // Офіц. Веб-сайт Верхов. Суду. Діяльність. Судова практика і статистика. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/daidjest_6.pdf
2. Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними / Верховний Суд ; Узагальнення судової практики від 24 листопада 2008 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-08>
3. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 №12 // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>
4. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України : Лист Вищого господарського суду України від 07.04.2008 р. № 01–8/211. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_211600-08.
5. Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів: Постанова Пленуму ВГС України від 29.05.2013 р. № 10. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-13>
6. Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин : постанова пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.03.2012 р. № 5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-12#Text>.
7. Про практику застосування судами статті 376 Цивільного кодексу України (про правовий режим самочинного будівництва) : постанова Пленуму Вищ. спеціалізов. суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.03.2012 р. № 6. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006740-12>
8. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 24.10.2008 р. № 13 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08>
9. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Пленуму Верхов. Суду України від 27.03.1992 р. № 6 // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>
10. Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 12.04.1996 р. № 5 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96>

11. Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 28.03.1972 р. № 3 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-72>

12. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 31.03.1995 р. № 4 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>

13. Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 29.12.1992 р. № 14 // URL <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>

14. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 06.11.2009 р. № 9 // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>

15. Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 22.12.1995 р. № 20. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0020700-95>.

16. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 27.02.2009 р. № 1 // URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09

17. Про судову практику у справах про злочини проти власності : постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text> .

18. Про судову практику у справах про спадкування: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 30.05.2008 № 7 // URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>

4.2. Інформаційні ресурси

4.2.1. Корисні веб-сайти:

1. www.president.gov.ua – Президент України.
2. www.rada.gov.ua – Сервер Верховної Ради України.
3. www.kmu.gov.ua – Кабінет Міністрів України.
4. www.minjust.gov.ua – Міністерство юстиції України
5. www.bank.gov.ua – Національний банк України
6. www.ukrstat.gov.ua – Державний комітет статистики України.
7. www.reyestr.court.gov.ua - Єдиний державний реєстр судових рішень.
8. www.ccu.gov.ua/ - Конституційний Суд України
9. https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/ – Верховний Суд.

4.2.2. Наукові та електронні бібліотеки в Україні:

1. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.
2. www.lib.academv.sumy.ua – Бібліотека банківської справи.

3. www.nplu.kiev.ua – Національна парламентська бібліотека України
4. www.lsl.lviv.ua – Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника
5. www.ognb.odessa.ua – Одеська державна наукова бібліотека ім. О.М. Горького.
6. www.korolenko.kharkov.com – Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка
7. www-library.univer.kharkov.ua – Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна
8. <http://univd.edu.ua/ibportal/> - Бібліотека Харківського національного університету внутрішніх справ

4.2.3. Юридичні електронні журнали та газети:

9. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/b19> – Офіційний вісник України
10. [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(firstview\)/vis.html?OpenDocument&Count=1000](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(firstview)/vis.html?OpenDocument&Count=1000) – Вісник Верховного Суду.
11. <https://pravo.ua/> - Видання «Юридична практика».
12. www.yur-gazeta.com – Газета «Юридична газета»
13. www.ukurier.gov.ua - Газета «Урядовий кур'єр».
14. <https://yvu.com.ua/> - Газета «Юридичний Вісник України».
15. www.ccu.gov.ua/ - Науковий фаховий журнал «Вісник Конституційного Суду України»
16. www.nbuv.gov.ua/ - Науковий фаховий журнал «Вісник Національної академії прокуратури України».
17. www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pgip/index.html - Науковий фаховий журнал «Підприємництво, господарство і право».
18. www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/index.htm - Науковий фаховий журнал «Форум права».
19. www.pravoua.com.ua - Юридичний журнал «Право України».

4.2.4. Міжнародні суди:

1. www.icj-cij.org – Міжнародний суд правосуддя (International Court of Justice)
2. www.curia.eu.int – Суд правосуддя Європейських Співтовариств (Court of Justice of the European Communities)
3. www.echr.coe.int – Європейський Суд по захисту прав людини (European Court of Human Rights)
4. www.worldcourts.com – Інформація про міжнародні суди

4.2.5. Міжнародні економічні і фінансові організації:

1. www.imf.org – Міжнародний валютний фонд.
2. www.in.org – Організація Об'єднаних Націй.
3. www.wto.org – Світова організація торгівлі.
4. www.worldbank.org – Група Світового Банку.

Питання до заліку (3 семестр)

1. Поняття цивільного права як галузі права.
2. Предмет, метод, функції та принципи цивільного права.
3. Система цивільного права.
4. Поняття цивільного права як науки та навчальної дисципліни.
5. Акти цивільного законодавства, їх система.
6. Акти цивільного законодавства і договір. Міжнародний договір. Звичай.
7. Співвідношення загального і спеціального законодавства. Аналогія закону і аналогія права.
8. Правове значення судової практики, роз'яснень вищих судових інстанцій, та норм моралі.
9. Поняття, особливості та класифікація цивільних правовідносин.
10. Елементи цивільних правовідносин та їх зміст.
11. Поняття та значення підстав (юридичних фактів) виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Юридичний склад.
12. Класифікація юридичних фактів.
13. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків.
14. Поняття права на захист цивільних прав та інтересів.
15. Поняття фізичної особи. Право- та дієздатність фізичної особи.
16. Обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи
17. Визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності.
18. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою.
19. Оголошення фізичної особи померлою.
20. Індивідуалізація фізичної особи.
21. Акти цивільного стану.
22. Поняття, цілі та значення опіки та піклування.
23. Поняття, ознаки та значення юридичних осіб.
24. Види юридичних осіб.
25. Способи створення юридичної особи.
26. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи.
27. Філії та представництва юридичної особи.
28. Відповідальність юридичних осіб.
29. Індивідуалізація юридичної особи.
30. Припинення юридичної особи.
31. Поняття та види підприємницьких товариств.
32. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних правовідносинах.
33. Поняття і види об'єктів цивільних прав. Оборотоzдатність об'єктів цивільних прав.
34. Речі як об'єкти цивільних прав.
35. Класифікація речей та її правове значення.
36. Оборотоzдатність речей в цивільному праві.

37. Поняття та особливості робіт та послуг як об'єктів цивільних прав, їх поняття та види.
38. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав, їх поняття та види.
39. Поняття, ознаки та значення правочинів.
40. Види правочинів.
41. Чинність правочину.
42. Тлумачення змісту правочину.
43. Недійсність правочину.
44. Поняття, підстави виникнення та припинення представництва. Види представництва.
45. Вчинення правочинів представником.
46. Довіреність.
47. Поняття строку і терміну, їх значення та види.
48. Поняття, сутність та значення позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.
49. Види позовної давності
50. Обчислення та перебіг позовної давності.
51. Зупинення та переривання перебігу строків позовної давності.
52. Наслідки впливу позовної давності.
53. Поняття та види особистих немайнових прав. Зміст особистого немайнового права.
54. Здійснення особистих немайнових прав.
55. Захист особистих немайнових прав.
56. Право на життя. Право на охорону здоров'я.
57. Право на свободу. Право на особисту недоторканість.
58. Право на сім'ю. Право на опіку або піклування. Патронат.
59. Право на ім'я. Право на повагу до гідності та честі. Право на недоторканість ділової репутації.
60. Право на індивідуальність. Право на особисте життя та його таємницю. Право на інформацію. Право на особисті папери. Право на таємницю кореспонденції.
61. Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле-, та відеозйомок.
62. Право на місце проживання. Право на недоторканість житла. Право на вибір роду занять. Право на свободу пересування.
63. Право на свободу об'єднання. Право на мирні зібрання.
64. Поняття та ознаки речового права.
65. Захист речових прав.
66. Поняття права власності та його зміст.
67. Форми права власності.
68. Підстави набуття та припинення права власності.
69. Момент виникнення права власності у набувача.
70. Здійснення права власності.
71. Поняття та види права спільної власності.
72. Поняття та види захисту права власності.

73. Речово-правові способи захисту права власності.
74. Зобов'язально-правові та інші способи захисту права власності.
75. Право володіння чужим майном як речове право.
76. Право користування чужим майном як речове право
77. Поняття права інтелектуальної власності.
78. Система виключних прав на нематеріальні об'єкти.
79. Зміст права інтелектуальної власності.
80. Захист права інтелектуальної власності.
81. Об'єкти авторського права.
82. Зміст суб'єктивного авторського права.
83. Суміжні права.
84. Патентне право, поняття та зміст.
85. Об'єкти патентного права.
86. Право на комерційне найменування.
87. Право на торговельну марку.

Питання до ЕКЗАМЕНУ (4 семестр)

1. Поняття цивільного права як галузі права.
2. Предмет, метод, функції та принципи цивільного права.
3. Система цивільного права.
4. Поняття цивільного права як науки та навчальної дисципліни.
5. Акти цивільного законодавства, їх система.
6. Акти цивільного законодавства і договір. Міжнародний договір. Звичай.
7. Співвідношення загального і спеціального законодавства. Аналогія закону і аналогія права.
8. Правове значення судової практики, роз'яснень вищих судових інстанцій, та норм моралі.
9. Поняття, особливості та класифікація цивільних правовідносин.
10. Елементи цивільних правовідносин та їх зміст.
11. Поняття та значення підстав (юридичних фактів) виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Юридичний склад.
12. Класифікація юридичних фактів.
13. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків.
14. Поняття права на захист цивільних прав та інтересів.
15. Поняття фізичної особи. Право- та дієздатність фізичної особи.
16. Обмеження та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи
17. Визнання фізичної особи недієздатною та поновлення в дієздатності.
18. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою.
19. Оголошення фізичної особи померлою.
20. Індивідуалізація фізичної особи.
21. Акти цивільного стану.
22. Поняття, цілі та значення опіки та піклування.
23. Поняття, ознаки та значення юридичних осіб.

24. Види юридичних осіб.
25. Способи створення юридичної особи.
26. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи.
27. Філії та представництва юридичної особи.
28. Відповідальність юридичних осіб.
29. Індивідуалізація юридичної особи.
30. Припинення юридичної особи.
31. Поняття та види підприємницьких товариств.
32. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних правовідносинах.
33. Поняття і види об'єктів цивільних прав. Оборотоzдатність об'єктів цивільних прав.
34. Речі як об'єкти цивільних прав.
35. Класифікація речей та її правове значення.
36. Оборотоzдатність речей в цивільному праві.
37. Поняття та особливості робіт та послуг як об'єктів цивільних прав, їх поняття та види.
38. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав, їх поняття та види.
39. Поняття, ознаки та значення правочинів.
40. Види правочинів.
41. Чинність правочину.
42. Тлумачення змісту правочину.
43. Недійсність правочину.
44. Поняття, підстави виникнення та припинення представництва. Види представництва.
45. Вчинення правочинів представником.
46. Довіреність.
47. Поняття строку і терміну, їх значення та види.
48. Поняття, сутність та значення позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.
49. Види позовної давності
50. Обчислення та перебіг позовної давності.
51. Зупинення та переривання перебігу строків позовної давності.
52. Наслідки впливу позовної давності.
53. Поняття та види особистих немайнових прав. Зміст особистого немайнового права.
54. Здійснення особистих немайнових прав.
55. Захист особистих немайнових прав.
56. Право на життя. Право на охорону здоров'я.
57. Право на свободу. Право на особисту недоторканість.
58. Право на сім'ю. Право на опіку або піклування. Патронат.
59. Право на ім'я. Право на повагу до гідності та честі. Право на недоторканість ділової репутації.

60. Право на індивідуальність. Право на особисте життя та його таємницю. Право на інформацію. Право на особисті папери. Право на таємницю кореспонденції.

61. Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле-, та відеозйомок.

62. Право на місце проживання. Право на недоторканість житла. Право на вибір роду занять. Право на свободу пересування.

63. Право на свободу об'єднання. Право на мирні зібрання.

64. Поняття та ознаки речового права.

65. Захист речових прав.

66. Поняття права власності та його зміст.

67. Форми права власності.

68. Підстави набуття та припинення права власності.

69. Момент виникнення права власності у набувача.

70. Здійснення права власності.

71. Поняття та види права спільної власності.

72. Поняття та види захисту права власності.

73. Речово-правові способи захисту права власності.

74. Зобов'язально-правові та інші способи захисту права власності.

75. Право володіння чужим майном як речове право.

76. Право користування чужим майном як речове право

77. Поняття права інтелектуальної власності.

78. Система виключних прав на нематеріальні об'єкти.

79. Зміст права інтелектуальної власності.

80. Захист права інтелектуальної власності.

81. Об'єкти авторського права.

82. Зміст суб'єктивного авторського права.

83. Суміжні права.

84. Патентне право, поняття та зміст.

85. Об'єкти патентного права.

86. Право на комерційне найменування.

87. Право на торговельну марку.

88. Поняття зобов'язального права і його місце в системі галузі цивільного права.

89. Зобов'язальне правовідношення (зобов'язання).

90. Суб'єкти зобов'язань. Треті особи у зобов'язанні. Зміна осіб у зобов'язанні.

91. Виконання зобов'язання.

92. Способи забезпечення належного виконання зобов'язань.

93. Неустойка.

94. Завдаток.

95. Порука.

96. Гарантія.

97. Застава.

98. Притримання.

99. Припинення зобов'язань.
100. Правові наслідки порушення зобов'язань.
101. Цивільно-правова відповідальність: поняття, умови, види.
102. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.
103. Цивільно-правовий договір.
104. Зміст цивільно-правового договору і класифікація його умов.
105. Порядок укладення договорів.
106. Підстави для зміни або розірвання договору.
107. Загальні та відмінні риси договорів про передачу майна у власність. Види таких договорів.
108. Загальні та відмінні риси договорів про оплатне передання майна у тимчасове володіння та користування. Види таких договорів.
109. Загальні та відмінні риси договорів про оплатне виконання робіт. Види таких договорів.
110. Загальні положення про договори з надання послуг: предмет договору, умови виконання. Загальні та відмінні риси договорів про надання послуг. Види таких договорів.
111. Загальні та відмінні риси договорів про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
112. Договір про комерційну концесію.
113. Загальні положення про спільну діяльність.
114. Просте товариство.
115. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу.
116. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу.
117. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
118. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
119. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.
120. Деліктні зобов'язання.
121. Правові умови виникнення деліктних зобов'язань.
122. Загальні положення про порядок та обсяг відшкодування заподіяної шкоди.
123. Відшкодування моральної шкоди.
124. Відшкодування шкоди, завданої особами, що не досягли повноліття та недієздатними особами.
125. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування ядерної небезпеки.
126. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я або смертю.
127. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави (кондикційні зобов'язання).
128. Поняття спадкування, підстави спадкування. Відкриття спадщини, місце і час відкриття спадщини.
129. Спадкова маса.

- 130. Суб'єкти спадкових правовідносин.
- 131. Об'єкти спадкового правонаступництва.
- 132. Спадкування за заповітом.
- 133. Зміст заповіту.
- 134. Види заповідальних розпоряджень.
- 135. Право на обов'язкову частку у спадщині.
- 136. Спадкування за законом.
- 137. Право на прийняття спадщини.
- 138. Виконання заповіту.
- 139. Оформлення права на спадщину.
- 140. Спадковий договір.